

Univerzita Pardubice
Filosofická fakulta

Každodenní život na hradišti Budeč

Veronika Hurajčiková

Bakalářská práce

2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika HURAJČÍKOVÁ**
Osobní číslo: **H08067**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **Každodenní život na hradišti Budeč**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce bude zpracování vybrané části hmotných pramenů pocházejících z archeologických výzkumů na hradišti Budeč (o. Kováry, okr. Kladno) s časovým zařazením do 9.-12. století s důrazem na doklady každodenního života. Dále budou zkompletovány a zhodnoceny zprávy z regionální, archeologické a historické literatury týkající se historie a archeologie budečského hradiště. Takto získaný celkový přehled bude porovnán s doklady každodenního života soudobých středověkých hradišť.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč 1100 let I., Archeologie a historie. Kladno: Okresní muzeum, 2005. **BARTOŠKOVÁ, Andrea.** Keramický soubor z počátků raně středověkého osídlení budečského předhradí. Památky archeologické, roč. 88, č. 1 (1997), s. 111-141. ISSN 0031-0506. **VÁŇA, Zdeněk.** Přemyslovská Budeč: archeologický výzkum hradiště v letech 1972-1986. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 1995. ISBN 80-901934-1-2. **ŠOLLE, Miloš - VÁŇA, Zdeněk.** Budeč: památník českého dávnověku. Kladno: Okresní muzeum, 1983. **ŠTEFAN, Ivo.** Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici). Památky archeologické, roč. 100 (2009), s. 119-212. ISSN 0031-0506.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jan Frolík, CSc.
Ústav historických věd

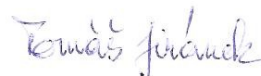
Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2011**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. října 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 15. 3. 2011

Veronika Hurajčíková

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce panu PhDr. Janu Frolíkovi, CSc. za odborné vedení, řadu užitečných rad a postřehů a především za veškerou ochotu a čas věnovaný mé práci.

ANOTACE

Cílem mé bakalářské práce je zpracování hmotných pramenů pocházejících z archeologických výzkumů na hradišti Budeč. Pozornost zaměřím především na doklady každodenního života z období 9. - 12. století, které následně porovnáám s doklady každodenního života na jiných soudobých středočeských hradištích. Součástí práce je také zkompletování a zhodnocení veškerých zpráv týkajících se historie a archeologie budečského hradiště.

KLÍČOVÁ SLOVA

hradiště, raný středověk, střední Čechy, Přemyslovci, archeologický výzkum, hmotné prameny

TITLE

Everyday life in the early mediaeval hillfort of Budeč

ANNOTATION

The work deals with the processing of material sources from archaeological excavations at the hillfort Budeč. Attention will focus primarily on the evidence of everyday life from the period of the 9th - 12 century, then compare that with the evidence of everyday life on other contemporary Central Bohemian hillforts. The work also includes completed and the evaluation of all reports relating to the history and archeology of hillfort Budeč.

KEYWORDS

hillfort, Early Middle Ages, Central Bohemian, Premyslid dynasty, archaeological excavation, material sources

OBSAH

Úvod.....	1
1. Přírodní podmínky na Budečsku.....	3
2. Historie lokality.....	6
3. Dějiny bádání.....	10
4. Hradiště Budeč.....	14
4. 1. Opevnění hradiště.....	15
4. 1. 1. Vnitřní opevnění.....	15
4. 1. 2. Vnější opevnění.....	17
4. 2. Dvorce na Budči.....	18
4. 2. 1. Knížecí dvorec.....	18
4. 2. 2. Mladohradištní dvorec.....	19
4. 3. Sakrální stavby.....	20
4. 3. 1. Rotunda sv. Petra.....	20
4. 3. 2. Kostel Panny Marie.....	22
4. 4. Sídlištní zástavba.....	23
5. Doklady každodenního života na hradišti Budeč.....	26
5. 1. Domácnost.....	26
5. 1. 1. Keramika.....	26
5. 1. 2. Nože.....	29
5. 1. 3. Ostatní předměty využívané v domácnosti.....	32
5. 2. Móda na hradišti Budeč.....	35
5. 2. 1. Oblékání.....	35
5. 2. 2. Ozdobné předměty a šperky.....	38
5. 2. 3. Hřebeny.....	42
5. 3. Výrobní činnost.....	43
5. 3. 1. Textilní výroba.....	43
5. 3. 2. Zpracování barevných kovů.....	48

5. 4. Zbraně a jezdecká výstroj.....	49
5. 5. Zábava a hry.....	53
5. 6. Vzdělanost.....	54
6. Každodenní život na hradišti Budeč.....	56
7. Každodenní život na Budči v porovnání s dalšími soudobými přemyslovskými hradišti ve středních Čechách	61
Závěr.....	66
Abstract	67
Přehled pramenů a literatury	69
Seznam obrazové přílohy I.....	72
Seznam obrazové přílohy II: Vybrané doklady každodenního života	92

Úvod

Budeč patřila v době své existence k nejrozsáhlejším a nejvýznamnějším hradištím, na nichž Přemyslovci postavili základ svého mocenského vzestupu, a která se tak stala svědky jejich proměny z malého knížecího rodu v hlavní vládnoucí sílu na našem území. Toto místo opředené legendami oplývá dodnes nádhernou atmosférou, kdy obrovské travnaté louky obklopené stromy vyvolávají v návštěvnicích pocit klidu a zbytky základů, které se zde dochovaly, vzbuzují respekt k tomuto pradávnému místu, které bylo jedním z nejdůležitějších mocenských center doby vzniku českého státu. Posvátnou atmosféru hradiště navíc ještě podtrhuje dochovaná rotunda Sv. Petra a Pavla. Především tyto důvody ve mně budily vždy zájem poznat toto místo, které se nachází jen pár kilometrů od mého bydliště, trochu více. Podrobněji jsem se s hradištěm Budeč ale seznámila až v průběhu svého vysokoškolského studia, během něhož jsem v rámci předmětu Archeologie středověku psala na toto téma seminární práci. Díky ní jsem si zmapovala základní archeologické výzkumy, které zde proběhly, a vytvořila si alespoň základní představu o tom, jak hradiště v době, kdy plnilo svoji funkci, vypadalo. Zároveň ve mně ale bližší poznání Budče vyvolalo i řadu dalších otázek, týkajících se například toho, jak hradiště fungovalo, jaké předměty se zde našly a co vypovídají o zdejších obyvatelích a jejich každodenním životě nebo jestli se hradiště nějakým způsobem lišilo od ostatních hradišť, která byla v té době součástí přemyslovské domény. Právě na tyto otázky se budu snažit nalézt odpověď ve své bakalářské práci.

Jak již vyplývá ze samotného názvu, cílem mé práce bude tedy zpracování vybraných hmotných pramenů pocházejících z archeologických výzkumů na hradišti Budeč s časovým zařazením do 9. - 12. století, přičemž pozornost zaměřím především na doklady každodenního života, na jejichž základě se poté pokusím rekonstruovat, jak život zdejších lidí zhruba před tisíci lety mohl vypadat. V závěru poté porovnam nově získané poznatky s doklady každodenního života na jiných soudobých středočeských hradištích.

Má práce je strukturována do sedmi tematicky oddělených částí. První kapitola obsahuje stručné informace o vývoji přírodních podmínek a klimatu na Budečsku od nejstarších dob až do současnosti. Následující část je poté věnována historii lokality. Čtenáři se zde mohou dočíst například to, jak vypadalo zdejší pravěké osídlení, co se stalo s hradištěm po jeho zániku anebo, jaké informace najdeme o Budči v písemných pramenech. Podrobnému přehledu všech archeologických výzkumů uskutečněných na území hradiště se věnuje třetí kapitola s názvem Dějiny bádání. Základní informace o samotném hradišti, týkající se například jeho členění, opevnění, církevních staveb nebo zástavby jsou pak obsaženy

v kapitole Hradiště Budeč. Další dvě následující kapitoly představují hlavní část mé bakalářské práce. V první z nich, Doklady každodenního života na hradišti Budeč, se zaměřuji na zpracování hmotných pramenů každodenního života, získaných ze zdejších archeologických výzkumů. Jednotlivé nálezy jsem rozdělila do několika podkapitol, které se vždy věnují jedné oblasti každodenního života. Jsou jimi domácnost, v níž se podrobně věnuji keramice, nožům a ostatním předmětům využívaným v domácnosti, dalším větším celkem je móda, ve které se zaměřuji na oblékání, ozdobné předměty a hřebeny, dále výrobní činnost, z níž máme doklady pouze o textilní výrobě a odlévání barevných kovů, zbraně a součásti jezdecké výstroje, zábava a hry a nakonec vzdělanost. U každé kategorie nálezů jsem vždy nejdříve obecně shrnula, jaké typy předmětů se našly, kolik jich bylo a z jakých míst na hradišti pocházely. Poté jsem vybrala konkrétní předměty, u nichž jsou známy nálezové okolnosti, které jsem blíže popsala a v příloze uvedla jejich obrázek. V následující kapitole jsem se pak pokusila na základě těchto předmětů, daných do souvislosti s dalšími dosud známými informacemi o hradišti, shrnout veškeré poznatky, které o každodenním životě na hradišti Budeč máme. Poslední kapitola je věnována srovnání nově získaného přehledu s doklady každodenního života na jiných soudobých středočeských hradištích. Součástí mé práce jsou také dvě přílohy. První z nich obsahuje obrázky k obecným informacím o hradišti a zároveň čtenářům také přibližuje jednotlivé archeologické výzkumy. Ve druhé příloze se nachází obrázky vybraných dokladů každodenního života.

Informace o akropoli jsem čerpala především z práce Z. Váni, *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*, která představuje v podstatě opsané nálezové zprávy z archeologických výzkumů autora na hradišti Budeč v letech 1972-1986. Zdrojem k západní části předhradí v poloze Na kašně mi pak byly kromě několika článků A. Bartoškové zejména její nálezové zprávy, ze kterých jsem získala informace především o nálezech železných a kamenných předmětů, které dosud nebyly nikde publikovány, a poté o kostěných předmětech, kterým je věnován jen jeden německy psaný článek A. Bartoškové. Dokumentace k poloze Na Týnici je dosti problematičtá a z velké části chybí. Proto mi nejvíce posloužil obsáhlý článek *Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici)*, kde autoři shrnují výsledky svého výzkumu. Velmi cenným zdrojem mi byly i knihy *Budeč 1100 let I.* a *II.*, které obecně shrnují informace týkající se přírodních podmínek, historie a archeologie na Budečsku.

1. Přírodní podmínky na Budečsku

Budeč se nachází v severovýchodní části Kladenska u obce Zákolany a Kováry, asi 17 km severozápadně od centra Prahy. Katastrálně spadá pod obec Kováry. Zbytky staroslovanského hradiště se rozkládají v nadmořské výšce kolem 260 až 280 metrů na ostrožně zhruba trojúhelníkovitého půdorysu, která je na většině svého obvodu chráněna značně strmými stráněmi Zákolanského údolí. Pouze jihozápadní strana neposkytuje hradišti přirozenou ochranu. Na jižní a východní straně protéká údolím pod stráněmi ostrožny Zákolanský potok, ze severu je potom Budeč obtékána Týneckým potokem (obr. I-III).

Z hlediska geologického¹ se hradiště Budeč nachází v tepelsko-barrandienské oblasti Českého masívu, jehož horniny zde tvoří až deset kilometrů mocný podklad všech mladších geologických jednotek. Do tohoto sledu usazenin, který vznikl nejméně před 600 milióny let v období mladších starohor, spadají ještě drobné i větší skalní výchozy převážně křemičitých břidlic, drob a buližníků spodní části kralupsko-zbraslavské skupiny, jež můžeme spatřit po obou stranách údolí, kterým prochází turistická stezka z nádraží v Zákolanech na hrad Okoř. Na konci mladších starohor zasáhlo oblast dnešních středních Čech intenzivní kadomské vrásnění, při kterém došlo k transformaci, stlačení, zesílení a vyklenutí zemské kůry. Díky těmto změnám ustoupilo moře a sedimenty s vulkanity byly postiženy slabou tepelnou a tlakovou přeměnou. Tu lze na Budečsku pozorovat ve starohorních břidlicích a drobách jako tenkou vrstevnatou břidličnatost s hedvábným leskem odlučných ploch.

Ve druhé polovině devonu a počátkem karbonu (cca 390-350 miliónu let) bylo celé území opět vyzdviženo variskými horotvornými procesy. Moře ještě více ustoupilo a horninové soubory byly zvrásněny a rozlámány příčnými i směrnými zlomy, díky čemuž se v okolí Budče nedochovaly žádné sedimenty ze starších prvohor. Svrchní karbon (asi před 320 milióny let²) na Budečsku počíná bazální brekcii³ ostrohranných úlomků hornin a pokračuje slepenci. Hrubé slepence vyplňovaly sníženiny starého povrchu. Posléze ale v těchto polohách převládaly spíše arkózové pískovce. Právě karbonské arkózové pískovce a slepence tvoří skalní podloží většiny budečského hradiště.

---

¹ Informace týkající se geologického a klimatického vývoje na Budečsku jsou čerpány z: ŠTORCH, Petr. Širší okolí Budče v geologické minulosti. In: *Budeč 1100 let, II. Příroda – krajina – člověk*. Kováry: Občanské sdružení Budeč, 2006, s. 8-28, a LOŽEK, Vojen. Okolí Budče v nejmladší geologické minulosti. In: *Budeč 1100 let, II. Příroda – krajina – člověk*. Kováry: Občanské sdružení Budeč, 2006, s. 29-37.

² ŠTORCH, Petr. Širší okolí Budče v geologické minulosti. In: *Budeč 1100 let, II. Příroda – krajina – člověk*. Kováry: Občanské sdružení Budeč, 2006, s. 14.

³ Brekcie je sedimentární hornina, která vzniká buď ledovcovým, nebo suchozemským způsobem a je tvořena ostrohrannými úlomky minerálů a hornin.

Po většinu druhohor byla střední část Českého masivu souší, ale na počátku svrchní křídly zaplavilo téměř celé území postupně mělké moře. Okolí Budče patřilo v této době do tzv. unhošťsko-turského hřbetu, kde vystupoval vrstevní sled karbonských arkózových pískovců a slepenců ukončený zvlněným fosilním povrchem. Postupující mořská záplava postupně ale zalila i většinu unhošťsko-turského hřbetu a zanechala na něm nepatrné zbytky příbojových usazenin.

Alpinské vrásnění během třetihor zapříčinilo to, že docházelo k vyklenování Českého masívu. Následkem toho bylo rozlámání některých částí masívu hluboko zasahujícími zlomy, podél kterých se aktivovala poměrně intenzivní sopečná činnost na území dnešních severozápadních a severních Čech. Na Budečsku ale stále panovalo tropické či subtropické zvětrávání, rozrušování a odnos starších souvrství. Uloženiny křídového moře byly z Budečska z větší části sneseny a bulizníkové skalky a hřbety se tak opět dostaly na povrch, kde tvoří více či méně výrazné dominanty v jinak ploché krajině.

Dnešní krajinný obraz Budečska se vytvářel postupně během nejmladší éry geologické historie, tedy v časovém rozmezí posledních 2 miliónů let. Velký vliv na jeho vývoj mělo především mnohonásobné střídání studených a teplých období⁴. Nejvíce ale krajinu Budečska poznamenala eroze vodních toků, která postupně vytvářela zahloubená údolí, dnes typická pro tuto oblast. Kromě stálého odsunu křídových usazenin, probíhala v této době i sedimentace převážně prachových hlín, spraší, které sem byly naváty ledovými větry. Okrově žluté spraše, nacházející se na rozlehlých plošinách a na bocích údolí, jsou nejvýznamnějším pozůstatkem glaciálů. Vznikaly ve všech dobách ledových, ale kvůli následným odnosným pochodům se starší spraše dochovaly jen místy a většina spraší vystupujících dnes na povrch je pozůstatkem nejmladšího glaciálu. V době tvorby spraší se v okolí Budče nacházela studená sprašová step, která byla tvořena travami i květnatými bylinami a obývána drobnými stepními plži⁵. V interglaciálech byla téměř celá krajina zalesněna svěžími háji, ve kterých už se nacházely i některé vysoce teplomilné dřeviny. V této době se na Budečsku nacházely interglaciální fosilní půdy, náležející do typu sprašových hnědozemí.

V nejmladším geologickém období (posledních přibližně 11 a půl tisíce let), postglaciálu neboli době poledové, které dosud trvá a v němž krajina nabyla dnešní podoby, se odehrály velmi významné změny, na nichž už se velkou měrou podílel i člověk. Samotné době poledové předcházelo pozvolné oteplování a zvlhčování klimatu, kdy sprašová step

---

⁴ LOŽEK, Vojen. Okolí Budče v nejmladší geologické minulosti. In: *Budeč 1100 let, II. Příroda – krajina – člověk*. Kováry: Občanské sdružení Budeč, 2006, s. 29.

⁵ Tamtéž, str. 30.

v suchých oblastech, jako je Budečsko, přecházela do ještě poměrně chladné lesostepi s převahou otevřených ploch, které už ale představovaly prvotní stadia pozdějších černozemních stepí. V údolích vznikaly mokřady a postupně se sem začaly šířit klimaticky náročnější druhy. Začátek postglaciálu se vyznačuje rychle narůstajícím oteplením, které umožnilo šíření náročnějších dřevin. Na sušších a teplejších místech začala pomalu vznikat černozemní step, zatímco v údolích se nacházely vápenité mokřady. Les byl zastoupen světlými dubovými háji s příměsí ušlechtilých listnatých stromů, např. lip. Během období atlantického (6500-4800 př. n. l.) a epiatlantického (4800-1400 př. n. l.) dochází mezi Kladnem, Slaným a dolní Vltavou, na rozdíl od oblastí na jih od Prahy nebo na sever od Mělníka, k pronikání jen velmi malého množství přizpůsobivých lesních druhů. Kromě suchého podnebí v této oblasti je hlavní příčinou hlavně příchod neolitických rolníků, a na ně navazujících dalších pastevecko-zemědělských kultur. Šíření lesů lidé bránili nejen zakládáním polí, úhorů a rozšiřováním pastvin, ale i spotřebou dřeva na otop a stavby. Tím se lesní prostředí velmi narušilo a obývat ho tak mohly jen velmi odolné druhy flóry i fauny. Tento stav krajiny přetrval v podstatě až do středověku. Větší změny nastaly až v novověku, kdy dochází k pravidelnému obhospodařování luk. Do konce 19. století však krajina zůstává převážně holá. Až na konci tohoto století dochází v souvislosti s ústupem pastvy k některým změnám, jako je zalesňování bývalých suchých pastvin. Ty byly ale bohužel osazovány buď cizími, nebo nevhodnými dřevinami, které rychle likvidují zdejší bohatou suchomilnou květenu a drobnou faunu. Zásadní zvrát nastal až s velkoplošným polním hospodářstvím, které je spojeno se silnou chemizací, odvodňováním a jinými technicko-hospodářskými úpravami, jež způsobují úbytek citlivějších druhů rostlin a živočišných druhů.

V současnosti představuje krajina na Budečsku parovinu a jsou pro ni charakteristické tři typy reliéfu. Jsou jimi černozemní zemědělské plošiny, široce rozevřená, mírně svažité údolí, převážně Z-V směru, a sevřená skalnatá údolí. Z půd jsou zde zastoupeny černozemě, hnědozemě a dále například hnědé, nivní nebo lužní půdy. Orograficky náleží celá lokalita ke Kladenské tabuli, která je součástí celku Pražské plošiny. Co se týče klimatu, je tato oblast nyní mírně teplá a suchá s mírnou zimou. Průměrná roční teplota dosahuje 8-9 °C, přičemž v červenci se teploty pohybují v průměru okolo 15 °C, zatímco v prosinci klesají mírně pod bod mrazu. Počet letních dnů je během roku 50-60, mrazových 100-110. Srážkový úhrn se zde pohybuje v rozmezí 300-500 mm za rok⁶.

---

⁶ KOLBEK, Jiří – ČERNÝ, Tomáš. Fytocenologická charakteristika nelesní polopřirozené vegetace okolí Budče. In: *Budeč 1100 let, II. Příroda – krajina – člověk*. Kováry: Občanské sdružení Budeč, 2006, s. 64.

2. Historie lokality

Budeč byla v období počátku vlády Přemyslovců na území Čech bezpochyby velmi významným středočeským hradištěm, o čemž svědčí to, že historické zprávy o ní můžeme najít již v našich nejstarších písemných památkách. Pozornost jí věnují ve svých dílech autoři několika svatováclavských legend⁷. O historii samotného hradiště se zde ale můžeme dočíst jen velmi málo. Hlavním předmětem zájmu legendistů 10. – 11. století byla totiž doba života sv. Václava, který na Budči někdy během vlády svého otce Vratislava krátce pobýval a učil se latinským knihám. Hradiště zde tedy figuruje pouze jako místo, kde sv. Václav strávil část svého života. Právě díky této skutečnosti ale k Budči obraceli ještě po staletí svoji pozornost kronikáři z renesančního i barokního období⁸, kteří se snažili obohatit událost řadou zajímavostí a smyšlených historek.

Bližší informace o historii tohoto hradiště a o lokalitě, na které se nachází, přinesly až poznatky získané při archeologických výzkumech, především během dlouhodobého systematického výzkumu v letech 1972-1990. Podle archeologických nálezů sahají počátky osídlení Budče až do střední doby bronzové (asi 1500 př. n. l.), kdy se zde usídlil lid kultury mohylové. Nalezené keramické zlomky toho ale o osídlení v této době mnoho nevypovídají. Více informací máme až z pozdní doby bronzové a počátku tzv. halštatského období, tj. starší doby železné (8. – 6. stol. před n. l.). V této době zde žil lid knovízské kultury, který se opevnil na budečském ostrohu a na jeho nejvyšším místě vybudoval hradiště, po jehož opevnění zbyla v zemi kamenná destrukce tvořená velkými balvany. Po zániku tohoto hradiště nebyla lokalita pravděpodobně dlouhou dobu vůbec osídlena⁹.

První slovanští osadníci přišli na Budeč teprve v 6. stol. n. l. Jejich přítomnost dokládají nalezené zlomky keramiky tzv. pražského typu, což je nejstarší archeologická kultura, která je na našem území připisována Slovanům. Střepy byly nalezeny pouze na nejvyšší části budečské ostrožny¹⁰. Rozlehlá, severněji ležící plocha, na které se později nacházelo předhradí budečského hradiště, zůstávala zatím neosídlena.

---

⁷ Zmínku o Budči můžeme najít například v První a Druhé staroslovanské legendě, které vydal Josef VAJS (ed.): *Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Ludmile*. Praha: 1929, s. 14, 15, 21, 37, 90, 91.

⁸ Jedním z těchto autorů byl například Václav Hájek z Libočan. HÁJEK z Libočan, Václav. *Václava Hájka z Libočan Kronika Česká. II. R. 905-1100. Zánik pohanství*. vyd. V. Flajšhans v Praze, 1923, s. 14-15.

⁹ Ve starších publikacích a článcích je za první kulturu, která se usadila na budečském ostrohu, považována kultura knovízská. Toto tvrzení vyvrátila až díky podrobnému zkoumání střepů Andrea Bartošková: BARTOŠKOVÁ, Andrea. Revizní analýza archeologické situace u rotundy sv. Petra a Pavla na Budči. *Památky archeologické* 94, Praha: 2003, s. 187. ISSN 0031-0506.

¹⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Praha: Archeologický ústav AVČR, 1995, s. 127.

V 9. stol. se ve střední Evropě odehrála řada událostí, které měly značný vliv i na území dnešních Čech a Moravy. Tou nejdůležitější byla expanze francké říše pod vedením Karla Velikého. Francký král a císař dokázal svoji říši rozšířit směrem na východ až k Labi, českým pohraničním horám a do karpatské kotliny. Jeho bojovníci na začátku 9. století několikrát vstoupili na české území a nejspíše v roce 806 donutili tamější slovanská knížata, aby francké říši odváděla pravidelný roční poplatek, tzv. tribut. Slovanská knížata tak přicházela velmi často do styku s franckým prostředím a se západním životním stylem, který se pak ve své zemi snažila napodobovat. Kromě módy to byla například i výstavba menších opevněných sídel, tzv. dvorců. K západnímu stylu patřilo i křesťanství, které tehdy slovanská knížata začala přijímat, aniž by ještě znala hlouběji podstatu nového náboženství. Nejvíce ale slovanské velmože zaujalo mocenské rozhodování nijak neomezované rozhodováním kmenového shromáždění. V důsledku těchto událostí na Moravě vzniká nový státní útvar Velká Morava a v Čechách dochází k posílení postavení tamějších knížat¹¹.

Podle výpovědi archeologických nálezů stála Budeč po většinu 9. století zřejmě stranou tehdejšího dění. O tom, že plocha nebyla v této době intenzivněji osídlena, svědčí velmi malé množství nalezených předmětů, nacházejících se pouze na ploše pozdější akropole. Zajímavostí je, že některé z nich bývají spojovány s velmožským prostředím. Příkladem jsou ostruhy ukazující na přítomnost jezdců a několik kování a nášivek na kožené opasky¹².

Přelomový byl pro Budeč konec 9. století, kdy byla nejvyšší část budečského ostrohu obehnaná hradbou a zdejší neopevněná osada se tak stala hradištěm. Velmi brzy následovalo opevnění předhradí, které bylo poté poprvé osídleno¹³.

Za vybudováním budečského hradiště stál zřejmě Bořivoj, který se toto území rozhodl pevněji připoutat ke svému knížectví. Budeč se mimo jiné měla stát také významným opěrným bodem chránícím přemyslovské území před nepřátelskými vpády do středních Čech. Žádné historické zprávy ale o vzniku hradiště nemáme, a proto vycházíme z rámcového datování, které se opírá o archeologické prameny upřesněné dobovými historickými

---

¹¹ SLÁMA, Jiří. Budeč v době vlády prvních přemyslovských knížat. In: *Budeč 1100 let (905-2005) – I. Archeologie a historie*. Kladno: Sládečkově vlastivědné muzeu v Kladně, 2005, s. 48-50.

¹² VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 57, 129, 134.

¹³ Práci, které se věnují budečskému opevnění, je velké množství. Podle nejnovějších poznatků získaných díky podrobné revizi všech předchozích publikovaných závěrů se usuzuje, že první slovanská hradba vznikla někdy v 2. polovině 9. stol.: BARTOŠKOVÁ, A. K vývoji vnitřního opevnění na Budči. *Archeologické rozhledy* 54, 2004, s. 763-797. Více viz. kapitola Hradiště Budeč – Opevnění. ISSN 0323-1267.

souvislostmi. Podle nich vznikla Budeč právě za vlády Bořivoje, neboť za jeho syna Spytihněva již hradiště nepochybně stálo¹⁴.

Po krátké vládě Svatopluka se do čela knížectví postavil Bořivojův syn Spytihněv. Právě tento kníže jako první obehnal Pražský hrad hradbou a učinil z něj své hlavní a nejdůležitější sídlo. Jeho nejvýznamnější zakladatelskou činností bylo však vybudování několika hradišť kolem svého středočeského knížectví, tzv. hradské soustavy. Ta měla za úkol kromě chránění území zvenčí představovat také hrozbu pro ostatní nepřemyslovská knížata a v neposlední řadě i ovládat vlastní obyvatelstvo žijící v jejich okolí. Vedle nově vybudovaných hradišť (Tetín, Libušín, Stará Boleslav, Lštění) byli do soustavy zařazeni také již dříve postavený Mělník a na severozápadě území stojící Budeč¹⁵.

Na přelomu 9. a 10. století nechal kníže Spytihněv I. v jihozápadní části budečského hradiště postavit rotundu sv. Petra. Její zdivo je dodnes původní a jedná se tak o nejstarší dosud stojící stavbu u nás¹⁶. Založení rotundy zaznamenávají už naši nejstarší legendisté¹⁷. Ti ve svých dílech ale neuvádějí přesné místo, kde byla stavba postavena, což vyvolává dodnes řadu otázek. I díky tomu se o budečském kostele a jeho původnosti v minulosti hodně diskutovalo¹⁸. Řada odborníků totiž předpokládala, že původní kostel zaznamenaný v legendách byl dřevěný. Až moderní archeologický výzkum ve spojení s umělecko-historickým průzkumem ale prokázaly, že rotunda je původní stavbou vybudovanou v době vlády Spytihněva mezi lety 895-905. V této době však kostel neměl ještě na východní straně podkovovitou apsidu, která byla později nahrazena obdélným kněžištěm s boční sakristií, a charakteristickou románskou věž přistavěnou k rotundě až dodatečně ve 12. století. Vše ostatní je původní a tudíž je rotunda sv. Petra a Pavla¹⁹ na Budči nejstarším dochovaným chrámovým prostorem v Čechách, kde se již jedenáct století konají bohoslužby. Právě toto místo je také podle legend spojeno s výukou sv. Václava²⁰. Jak ale upozorňuje Jiří Sláma, žádná škola zde v této době neexistovala. S představou významné školy přišli poprvé až autoři v době renesanční a barokní. V podvědomí české veřejnosti pak tento názor zakořenil až v 19.

---

¹⁴ SLÁMA, Jiří. Budeč v době vlády prvních přemyslovských knížat. In: *Budeč 1100 let (905-2005) – I. Archeologie a historie*. Kladno: Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně, 2005, s. 51-52.

¹⁵ Tamtéž, s. 54.

¹⁶ Původnost svatopetrské legendy potvrzena výzkumem M. Šolleho v letech 1975-1980: ŠOLLE, M. Rotunda sv. Petra a Pavla na Budči. *Památky archeologické* 81, s. 140-207. ISSN 0031-0506. Více viz. kapitola Hradiště Budeč – Rotunda sv. Petra a Pavla.

¹⁷ SLÁMA, Jiří. Budeč v době vlády prvních přemyslovských knížat. In: *Budeč 1100 let (905-2005) – I. Archeologie a historie*. Kladno: Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně, 2005, s. 55.

¹⁸ RICHTER, Václav. Nové výzkumy na Budči. *Český časopis historický*. XLI, 1935, s. 566-572.

¹⁹ teprve v 16. století je doloženo rozšíření jejího zasvěcení o sv. Pavla

²⁰ VAJS, Josef (ed.): *Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Ludmile*. Praha: 1929, s. 15, 21, 91.

století, díky pedagogovi K. S. Amerlingovi, který založil vzdělávací ústav s názvem Budeč²¹. Legendy se shodují v tom, že předmětem Václavovy výuky byl žaltář, memorování několika žalmů²². V raném středověku se ale za školní vzdělání považovalo studium na některé klášterní či biskupské škole, kde bylo hlavním předmětem studia sedm svobodných umění.

S ukončením Václavovy výuky na Budči skončil i zájem legendistů o toto místo. Jedním z důvodů, proč už hradiště nebudilo takový zájem a přestalo se objevovat v písemných památkách, je také to, že během vlády Václavova bratra Boleslava ztratilo svoji funkci sídelního hradu. O následujících událostech, které se na Budči odehrály, se tak dovídáme pouze z archeologických výzkumů. Díky nim víme, že v době, kdy hradiště plnilo svoji funkci, zde byly vybudovány tři fáze opevnění, z nichž se dodnes zachovala poslední třetí fáze v podobě valu, který obepíná plochu hradiště. Archeologické výzkumy také dosvědčují, že v 10. stol. zde stál ještě kostel zasvěcený Panně Marii. Z něj se ale zachovalo pouze základové zdivo²³.

Během následujících dvou století začala Budeč postupně zanikat. Již na počátku 11. století ztratili Přemyslovci zájem o svůj tamější knížecí dvorec, který záhy opustili. Na jeho ploše pak začala postupně vznikat obydlí hradních obyvatel a knížecích úředníků. Definitivně hradiště zaniklo ve 13. stol., kdy se opěrnými body panovnické vlády stala jiná místa. Budečský kostel byl roku 1262²⁴ předán manželkou Přemysla Otakara II. Kunhutou do patronace vyšehradské kapituly. Zájem o něj se probudil až v 19. století, v době národního obrození, které se často vracelo k místům spojenými se začátky našich dějin.

---

²¹ SLÁMA, Jiří. Budeč v době vlády prvních přemyslovských knížat. In: *Budeč 1100 let (905-2005) – I. Archeologie a historie*. Kladno: Sládečkovu vlastivědné muzeu v Kladně, 2005, s. 59.

²² VAJS, Josef (ed.): *Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Ludmile*. Praha: 1929, s. 15, 21, 91.

²³ ŠOLLE, Miloš. Kostel P. Marie na Budči (okr. Kladno) podle archeologického výzkumu v letech 1975-1980. *Památky archeologické LXXXII*, Praha:1991, s. 231-265. ISSN 0031-0506.

²⁴ SLÁMA, Jiří. Budeč v době vlády prvních přemyslovských knížat. In: *Budeč 1100 let (905-2005) – I. Archeologie a historie*. Kladno: Sládečkovu vlastivědné muzeu v Kladně, 2005, s. 64.

3. Dějiny bádání

Zájem o Budeč se objevil již v počátcích archeologického bádání u nás. První, kdo projevil badatelský zájem o Budeč, byl Václav Krolmus, který zde kolem poloviny 19. století, především v roce 1846, prováděl drobné výzkumy a povrchové sběry, při nichž našel keramiku a kroužky v prostoru východně od kostela sv. Petra a Pavla, kde se již v této době lámal vápenec, čímž se narušovalo pohřebiště u zaniklého kostela Panny Marie²⁵.

Zmínka o hradišti Budeč nechybí ani v prvním souhrnu českého pravěku, který v roce 1868 pod názvem *Pravěk země české* vydal první profesor archeologie na Karlovo – Ferdinandově univerzitě v Praze, Jan Erazim Wocel. Ten společně s Františkem Benešem a Antonínem Baumem prováděl archeologický výzkum na Budči v roce 1867, bohužel ale s nedostatečnou dokumentací. Ve svém díle autor neuvádí žádné archeologické nálezy pocházející z hradiště. Podrobně se zde věnuje především popisu průběhu valů. V *Pravěku země české* byl také publikován první plánek hradiště, který nakreslil konzervátor archeologického sboru Národního muzea, F. Beneš²⁶ (obr. IV).

Z následujícího období pocházejí z území hradiště a jeho blízkého okolí pouze náhodné nálezy, jejichž přesnější lokalizace není známa. O těchto objevech nás informuje úředník cukrovaru ve Zvoleněvsi, Václav Schmidt, který spolu s ředitelem cukrovaru v Zákolanech a ve Zvoleněvsi, Janem Felcmanem, prováděl na konci 19. a na začátku 20. století v tomto regionu archeologický výzkum. Roku 1893 se v článku *Archeologický výzkum Údolí Svatojiřského* zmiňuje například o budečském pohřebišti. Uvádí zde, že koncem měsíce srpna roku 1893 k němu dorazila zpráva o nálezů několika hrobů obložených velkými kamennými plotnami, jež ukrývaly skrčené kostry. Tyto hroby nacházející se k autorovu překvapení až na samotné Budči patřily podle něj k rozsáhlému pohřebišti z prvních dob křesťanských. Jejich přesnější lokalizace ale v článku chybí. Dočíst se zde můžeme jen to, že pohřebiště se nacházelo na jižním svahu hradiště, asi 200 metrů od kostelíka, kde k bývalým valům přiléhá stráň, jenž je již dlouhou dobu v pole přeměněná²⁷. Veškeré své výsledky pak V. Schmidt a J. Felcman podávali Josefu Ladislavu Píčoví z Národního muzea, který je využil ve svých *Starožitnostech země české*²⁸.

---

²⁵ SKLENÁŘ, Karel. *Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870*. 58/3, 1992, s. 33.

²⁶ WOCEL, J. Erazim. *Pravěk země české*. Praha: 1868, s. 407-409.

²⁷ SCHMIDT, Václav. *Archeologický výzkum Údolí Svatojiřského*. II. Pohřebiště na Budči. *Památky archeologické a místopisné*, 16. 1893, s. 365-366.

²⁸ SCHMIDT, Václav. *Zalidnění krajiny budečské v době prehistorické*. In: *Budeč a okolí*. Zákolany, 1905, s. 9.

Přibližně ve stejnou dobu prováděl ve vnitřním areálu hradiště J. L. Píč svůj vlastní výzkum. Během něj odkryl základy kostela P. Marie a zkoumal k němu přilehlé pohřebiště. Pozornost věnoval také valům obepínajícím hradiště nebo nálezům, které by mohly doložit existenci knížecího paláce na Budči, o níž byl Píč přesvědčen²⁹. Svě výsledky shrnul roku 1909 v *Starožitnostech země České*³⁰. Ani zde ale není dokumentace dostatečná.

Bližší informace nemáme ani o archeologických nálezech zmiňovaných v díle Václava Švarce v Kolči, Budeč – Historicko-místopisná črta. Ten zde píše o Budči jako o důležitém archeologickém nalezišti a poté pokračuje vyjmenováváním jednotlivých nálezů, u kterých zmiňuje pouze to, v čí sbírce je můžeme najít. Jako nejdůležitější uvádí nádoby vzniklé na hrnčířském kruhu, potom brousky, kamenné mlaty, mlýnky, zpracované zlomky železných nástrojů a v neposlední řadě i železný meč velké důležitosti. Dočíst se zde můžeme i o množství nalezených hrobů a předmětech v nich uložených³¹. Více informací o těchto Švarcem zmíněných nálezech nám poskytuje článek Zalidnění krajiny budečské v době prehistorické od Václava Schmidta. Bližší představu o jednotlivých nálezech si můžeme udělat především díky fotografii, na které můžeme spatřit například keramiku, kosti, ale i různé kovové předměty a hlavně již zmiňovaný meč³².

První systematicky vedený výzkum, který byl i řádně dokumentovaný, proběhl v letech 1929 a 1931. Provedl jej tehdejší Státní archeologický ústav v Praze pod vedením Jaroslava Böhma. Ten spolu s terénním asistentem Ševčíkem objevil východně od kostela Narození Panny Marie desítky pohřbů. Ze samotné stavby se jim ale podařilo odkrýt jen apsidu. Teprve v roce 1931, kdy se k výzkumu přidala americká archeologická expedice vedená prof. W. Ehrichem a F. J. Fewksem, byly odkryty celé základy kostela³³. Výsledky výzkumu zhodnotil v článku K. Guth, kterého ale zajímal především samotný kostel Narození Panny Marie³⁴. Širší veřejnost se mohla s výsledky celého výzkum seznámit až zhruba po padesáti letech, kdy je v souvislosti s archeologickým výzkumem kostela Panny Marie a

---

²⁹ Následující archeologické výzkumy ale existenci knížecího paláce na budečském hradišti vyloučily.

³⁰ PÍČ, J. L. *Starožitnosti země české III. Čechy za doby knížecí*. Sv. 1. Část archeologická. Praha: 1909, s. 222, 225-227, 306-307.

³¹ ŠVARC v Kolči, Václav. *Budeč – Historicko-místopisná črta*. Společnost přátel staroslavné Budče v Zákolanech, 1905. 2. vydání, s. 7-8.

³² SCHMIDT, Václav. Zalidnění krajiny budečské v době prehistorické. In: *Budeč a okolí*. Zákolany, 1905, s. 24-26.

³³ KUCHYŇKA, Zdeněk. Minulost skrytá v hlubinách. In: *Budeč 1100 let (905-2005) – I. Archeologie a historie*. Kladno: Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně, 2005, s. 14.

³⁴ GUTH, Karel. Praha, Budeč a Boleslav. In: *Svatováclavský sborník I. Kniže Václav svatý a jeho doba*. Praha: 1934, s. 686-818.

přílehlého pohřebiště, prováděným M. Šollem, publikoval Petr Sommer³⁵. Žádný z dosavadních výzkumů nepřinesl ale zprávy o opevnění a osídlení Budče.

Zcela zásadní byl proto archeologický výzkum vnějšího valu na severovýchodní straně, který v roce 1941 prováděl na Budči M. Šolle ze Státního archeologického ústavu v Praze. Tento výzkum, jehož výsledky publikoval autor až po skončení války, byl důležitý nejen pro poznání opevnění Budče, ale i dalších středověkých českých hradišť³⁶.

Ačkoli v poválečném období začal už za války chystaný systematický výzkum řady raně středověkých hradišť, jako byly Levý Hradec, Libušín nebo Pražský hrad, po roce 1945 hradiště Budeč zůstalo stranou a prováděly se zde pouze sběry nebo drobné záchranné akce. Mezi významnější patří výzkum prováděný A. Knorem, který v 60. letech prozkoumal část mladohradištního pohřebiště v poloze Na Týnici.

Rozsáhlý, dlouhodobě plánovaný výzkum, jenž měl přinést základní poznatky o vývoji hradiště, zahájil Archeologický ústav ČSAV v Praze až roku 1972. V první fázi se výzkum, jehož vedením byli pověřeni dva zkušení archeologové, Z. Váňa a M. Šolle, soustředil především na vnitřní areál hradiště (obr. XVIII, XXIV). Z. Váňa sledoval především opevnění a osídlení hradiště. Jeho kolega M. Šolle, který se na Budeč vrátil po více než třiceti letech, se zabýval sakrálními stavbami a pohřebišti. Již v roce 1972 podnikl Z. Váňa orientační odkryv v západní části vnitřního areálu, kde byly zjištěny sídlištní objekty z 9. – 12. stol. V následujících třech letech poté zkoumal prostor malého sadu severně od současného hřbitova, kde odkryl pozůstatky intenzivního středohradištního a mladohradištního osídlení. V roce 1976 Z. Váňa zachytil v prostoru mezi hrobnickým domkem a kostelem Narození Panny Marie průběh palisádového žlábků, který interpretoval jako východní ohraničení knížecího dvorce, v jehož areálu se nacházela i rotunda sv. Petra a Pavla. Poté začal u jižního okraje akropole v roce 1978 ověřovat výsledky výzkumu J. L. Piče, který tu údajně objevil knížecí palác. Výsledky výzkumu ale ukázaly, že se jednalo jen o zbytky mladohradištního sídelního komplexu, který Z. Váňa považoval za dvorec hradskeho správce, vybudovaný současně s kostelem Panny Marie, tedy ve druhé polovině 10. století. V letech 1978-1980 začal Z. Váňa zkoumat také vnitřní val akropole a v závěrečné etapě svého působení na hradišti se znovu navrátil do západní části akropole. M. Šolle se na začátku výzkumu v letech 1973-1974 věnoval výkopům pohřebiště velkomoravského charakteru v prostorách bývalého

---

³⁵ SOMMER, Petr. Archeologický výzkum budečského hradiště v letech 1929 a 1931. *Archeologické rozhledy* 30, Praha: 1978. str. 172-185, 240. ISSN 0323-1267.

³⁶ ŠOLLE, Miloš. Budeč, kmenové hradisko Čechů. *Obzor prehistorický* 13, 1946, s. 9-12.

ŠOLLE, Miloš. Nové poznatky o slovanské hradištní technice. *Zprávy památkové péče* 7, 1947, s. 6-13. ISSN 1210-5538.

cukrovaru v Zákolanech, o kterém pojednával už ve svých *Starožitnostech země české* J. L. Píč. V roce 1975 se přesunul na akropoli hradiště a začal zkoumat pohřebiště kolem rotundy sv. Petra a Pavla a také k rotundě přilehlý vnitřní val. Jeho výzkum byl pak zakončen prozkoumáním vnitřku hlavní lodě a presbytáře rotundy v roce 1980. Ve stejné době zkoumal M. Šolle v letech 1976-1978 ještě základy kostela Narození Panny Marie a přilehlé pohřebiště³⁷.

V roce 1981 pokračovala v systematickém archeologickém výzkumu A. Bartošková, která zkoumala předhradí v poloze Na kašně. Její výzkum trval do roku 1986 a po dvouleté přestávce pokračoval ještě v roce 1989³⁸ (obr. XXVI).

V letech 1983-1988 se zázemím budečského hradiště začal zabývat také I. Krutina, který se zaměřil především na polohu Na Týnici. Postupně zde bylo odkryto 117 hrobů různého stáří a desítky sídlištních objektů (obr. XXVII).

Zatím poslední, v tomto případě záchranný archeologický výzkum, na hradišti Budeč provedl v roce 1991 opět I. Krutina. Výzkum byl zahájen poté, co dělníci při stavebních úpravách kolem kostela neplánovaně zbourali hřbitovní zeď na západní straně rotundy³⁹.

V současné době sice neprobíhá na hradišti žádný archeologický výzkum, ale i tak je Budeč v archeologickém světě nadále často zmiňovaným tématem. Po smrti Z. Váni totiž převzala zpracování veškerého materiálu z výzkumu A. Bartošková, která si povšimla různých nesrovnalostí mezi výsledky výzkumu a publikovanými závěry. Začala tedy s podrobnou revizí veškeré dokumentace a nálezů a postupně se snaží opravovat předchozí interpretace a podat tak co nejpřesnější obraz hradiště Budeč v době jeho fungování.

---

³⁷ ŠOLLE, Miloš – VÁŇA, Zdeněk. *Budeč – památník českého dávnověku*. Okresní muzeum Kladno, 1983.

VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995.

³⁸ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Archeologický výzkum budečského předhradí v poloze Na kašně. První etapa hodnocení. *Archeologické rozhledy* 44, Praha: 1992, s. 431-452. ISSN 0323-1267.

³⁹ KRUTINA, Ivan. Hromadný pohřeb v poloze Na Týnici na Budči. *Archeologické rozhledy* 44, Praha: 1992, s. 567-577. ISSN 0323-1267.

4. Hradiště Budeč

Budeč je složité vícedílné hradiště o rozloze asi 23 ha. V jeho jižní části se nacházela akropole, ke které přiléhalo na severu, západě i východě rozsáhlé předhradí. Řada odborníků se domnívá, že předhradí mohlo být lemováno na severu a severovýchodě ještě dalšími dvěma předhradími. (obr. V)

Akropole rozkládající se na ploše 3,3 ha měla nepravidelně oválný půdorys a na většině jejího obvodu ji dodnes vymezuje v krajině dobře patrný val o délce 720 m⁴⁰. Právě v její jihozápadní části se nachází jediná dodnes dochovaná stavba ze zdejší původní zástavby, kostel sv. Petra a Pavla.

Předhradí přiléhající k vnitřnímu areálu mělo nepravidelně trojúhelníkový půdorys a zabíralo plochu o rozloze více než 19,5 ha. Hradba, kterou byl tento areál obehnán, dosahovala délky přibližně jeden a půl kilometru⁴¹.

Na existenci dvou menších předhradí přiléhajících k tomuto rozsáhlému předhradí se usuzuje jen na základě průběhu některých mezí připomínajících valy a potom z celkové konfigurace terénu. Tato dvě vnější předhradí mohla zaujímat plochu o rozloze asi 6 hektarů. Celková rozloha hradiště by pak činila něco přes 28 ha⁴².

Ve své práci se budu kromě území akropole často zmiňovat i o dvou konkrétních polohách důležitých pro vývoj hradiště, kde se v minulých letech uskutečnil archeologický výzkum. Tím prvním místem je poloha Na kašně, která leží v západní části předhradí, kde se jeví jako mírná vyvýšenina svažující se k vnějšímu valu hradiště. Vnější val v těchto místech výrazně vybíhá z linie opevnění a širokým obloukem lemuje polohu Na kašně ze severní, západní a jižní strany⁴³.

Druhým místem je poloha Na Týnici, která se nachází asi 150 m jihozápadně od opevnění předhradí hradiště. Tato plocha se nachází v nadmořské výšce 283-287 m. na mírném, k severu obráceném svahu. Na severovýchodní straně je poloha Na Týnici ohraničena zářezem cesty směřující z hradiště dolů do Týnce, na severu tři metry vysokou mezí a na jižní straně je pak vymezena cestou do Kovár, pod níž terén prudce klesá dolů⁴⁴.

---

⁴⁰ SLÁMA, Jiří. Budeč v době vlády prvních přemyslovských knížat. In: *Budeč 1100 let (905-2005) – I. Archeologie a historie*. Kladno: Sládečkovovo vlastivědné muzeum v Kladně, 2005, s. 47.

⁴¹ Tamtéž, s. 47.

⁴² Tamtéž, s. 48.

⁴³ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Archeologický výzkum budečského předhradí v poloze Na kašně. První etapa hodnocení. *Archeologické rozhledy* XLIV, 1992, s. 431. ISSN 0323-1267.

⁴⁴ KRUTINA, Ivan – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici). *Památky archeologické C*, 2009, s. 121. ISSN 0031-0506.

4. 1. Opevnění hradiště

Budeč obepínala v době její existence dvojitá hradba – vnější a vnitřní. Vnější hradba obepínala rozsáhlé předhradí vějířovitého půdorysu. Vnitřní hradba vytvářela kruh kolem hradištního centra. Obě hradby jsou v terénu dodnes dobře patrné jako valy, které jsou porostlé stromy a křovinami. Díky řadě archeologických výzkumů, které zkoumaly především vnitřní opevnění budečské akropole, můžeme dnes poměrně přesně zmapovat vývoj, jímž obě opevnění prošla.

4. 1. 1. Vnitřní opevnění

Jako první se výzkumu vnitřního opevnění věnoval v letech 1975-1980 M. Šolle, který ho zkoumal v rámci výzkumu rotundy sv. Petra a přilehlého pohřebiště, jenž měl objasnit problematický vztah kostela a opevnění a na jeho základě potvrdit nebo vyvrátit původnost svatopetrské rotundy⁴⁵. Zhruba ve stejné době v letech 1978-1980 provedl výzkum této hradby také Z. Váňa. Jeho sonda E1 protнула vnitřní val asi 60 m na sever od Šollova výzkumu valu u rotundy a odkryla hradbu v celé její šířce včetně příkopu⁴⁶. Oba archeologové rozlišili ve svých sondách jednu pravěkou a tři raně středověké (slovanské) fáze opevnění. Poslední, kdo se zatím vývoji vnitřního opevnění hradiště věnoval, byla Andrea Bartošková, která si všimla určitých nesrovnalostí mezi výsledky výzkumu a publikovanými závěry, a proto se rozhodla provést podrobnou revizní analýzu této klíčové situace, od níž se odvíjí i poznání vývoje celého hradiště⁴⁷. Na základě revizního zpracování Šollova výzkumu a následného srovnání nově stanovených vývojových fází hradby u rotundy s vývojem hradby ve Váňově sondě E1 pak předložila zpřesněné schéma vývoje vnitřního budečského opevnění⁴⁸.

A. Bartošková se s M. Šollem a Z. Váňou shoduje v tom, že nejstarší hradbu vybuďoval na budečské ostrožně lid knovízské kultury. Na základě přezkoumání střepeň z tohoto opevnění, ale vyloučila Šollovo datování do mladší štítarské fáze této kultury⁴⁹. Nejstarší budečská hradba byla podle A. Bartoškové vybudována v době kultury knovízské,

⁴⁵ ŠOLLE, Miloš. Rotunda sv. Petra a Pavla na Budči. *Památky archeologické* LXXXI, Praha: 1990, s. 140-207. ISSN 0031-0506.

⁴⁶ VÁŇA, Zdeněk. Vnitřní opevnění přemyslovské Budče. *Památky archeologické* LXXX, Praha: 1989, s. 123-158. ISSN 0031-0506.

⁴⁷ BARTOŠKOVÁ, Andrea. K vývoji vnitřního opevnění na Budči. *Archeologické rozhledy* 54, 2004, s. 763-797. ISSN 0323-1267.

⁴⁸ Ve své práci předkládám již nové zpřesněné schéma vývoje vnitřního opevnění od A. Bartoškové. Původní interpretace publikované M. Šollem a Z. Váňou je možné najít v článcích, na které odkazují výše.

⁴⁹ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Revizní analýza situace u rotundy sv. Petra a Pavla na Budči. *Památky archeologické* 94, Praha: 2003, s. 187. ISSN 0031-0506.

tedy někdy v letech 1300 – 1050 před n. l. Za pozůstatek tohoto opevnění jsou považovány velké neopracované kameny buližníku, břidlice a pískovce, které byly druhotně využity při stavbě první slovanské hradby, kde tvořily jakési její jádro.

Zásadní rozdíl oproti dříve publikovaným závěrům přichází až s novou interpretací vývojových fází raně středověké hradby a týká se především jejího datování⁵⁰. Podle A. Bartoškové je vznik raně středověkého opevnění na Budči nutno klást do průběhu 2. pol. 9. stol. První slovanskou hradbu tvořila čelní kamenná plenta a jednodílný dřevohlinitý ochoz, jenž byl uzavřen zadní dřevěnou stěnou. Toto opevnění plnilo svoji funkci ještě v době, kdy byla postavena rotunda sv. Petra, jelikož respektuje k ní přilehlé pohřebiště z 1. poloviny 10. století. Ve Váňově řezu dosahovala šířka hradby 4,5 m, v odkryvu u rotundy jen okolo 3 m.

Někdy na konci pol. 10 stol. došlo zřejmě k násilnému vpádu na hradiště, po kterém byla postavena druhá hradba, reprezentující druhou fázi raně středověkého opevnění. Hradba o šířce 9-10 m sestávala ve Váňově řezu z čelní opukové plenty, dvoudílného dřevohlinitého ochozu a zadní dřevěné stěny. U rotundy, kde nedošlo zcela ke zničení první fáze slovanské hradby, se přestalo pohřbívat a k jednodílnému dřevohlinitému ochozu byla přistavěna jen komorová konstrukce, která rozšířila hradbu směrem k rotundě na 7 m a překryla hroby nejstaršího pohřebiště z 1. pol. 10. století. Fungování druhé fáze raně středověkého opevnění proto klade autorka do 2. poloviny 10. stol.

Kdy byla druhá hradba nahrazena mohutnou třetí hradbou, s níž souviselo i vyhloubení velkého příkopu, nelze přesně určit. Pravděpodobně k tomu došlo někdy na konci 10. století nebo na počátku 11. století, jelikož zánik nejmladší hradby, a tím i zánik budečského hradiště, klade autorka na základě dobře datovatelné stratigrafické situace v jižní části akropole do 2. pol. 11. století. Třetí fáze raně středověkého opevnění byla ve Váňově řezu tvořena třídílnou, stupňovitě uspořádanou konstrukcí s čelní i zadní kamennou plentou. V prostoru u rotundy bylo toto opevnění porušeno druhotnými zásahy, takže o jeho výstavbě nelze říci nic konkrétního. Výzkumy prokázaly jen to, že i zde se nacházela zadní a čelní kamenná plenta stejného složení (opuka, pískovec, břidlice, buližník) jako ve Váňově sondě. Šířka hradby se v odkryvu u rotundy pohybovala okolo 12 m, ve Váňově sondě okolo 13 m.

---

⁵⁰ Výsledky své revizní analýzy a upřesněné schéma vývoje vnitřního opevnění předkládá A. Bartošková ve své práci: BARTOŠKOVÁ, Andrea. K vývoji vnitřního opevnění na Budči. *Archeologické rozhledy* 54, 2004. s. 782, 783, 786. ISSN 0323-1267. Z těchto stránek jsou čerpány i následující informace týkající se vnitřního opevnění.

4. 1. 2. Vnější opevnění

Jako první zkoumal vnější hradbu v severní části východního předhradí roku 1941 M. Šolle, který zjistil, že konstrukce o celkové šířce 7 m byla tvořena čelní lícovanou plentou z opuky a břidlice a odstupňovaným dřevohlinitým tělesem s roštovou a komorovou konstrukcí⁵¹. Jelikož byla při výzkumu nalezena ještě jedna kamenná plenta, která byla zasazena hlouběji zhruba půl metru před čelem této hradby, domnívá se autor, že vnější opevnění bylo budováno dvakrát. Jeho výstavbu pak spojuje s dobou výstavby střední fáze vnitřního opevnění na konci 9. stol⁵².

Na nové prozkoumání vnějšího valu se zaměřila v roce 1984 A. Bartošková, která provedla jeho výzkum v severozápadní části prostoru polohy Na kašně⁵³. Z jejího výzkumu vyplývá, že na mocné pískovcové sutí, která vyrovnávala lomovou činností narušené skalní podloží, došlo k vybudování jednokomorové hradební konstrukce dnes zachované ve formě zadního valového tělesa. Pozůstatky čelní kamenné plenty, která jistě tvořila součást tehdejší hradby, však nebyly nalezeny. Autorka se domnívá, že při pozdějším rozšíření hradby směrem dopředu bylo jejich kamenů použito ke stavbě čelní kamenné plenty dnešního valu⁵⁴.

Nalezené pozůstatky přední a zadní kamenné plenty a přiléhajícího dřevohlinitého tělesa představují podle A. Bartoškové druhou stavební fázi vnějšího opevnění, která souvisela s podstatným rozšířením a zpevněním hradby. Celková šířka nové hradby s čelní kamennou plentou činila více než 6 m⁵⁵.

V pozdější době bylo vnější opevnění zvýšením hradby nad přední valovým tělesem ještě jednou zesíleno, což dokládají destrukční vrstvy vzniklé z tohoto zvýšení valu, které překrývají zadní valové těleso⁵⁶.

Přesné časové zařazení jednotlivých fází je dosti obtížné, jelikož z této zkoumané polohy pochází kromě několika pravěkých střepů jen zlomky středohradištní keramiky, k jejichž důkladné analýze zatím nedošlo. Předběžně ale klade autorka vznik vnějšího opevnění do závěru 9. nebo na počátek 10. století, kdy začal být podle archeologických nálezů

---

⁵¹ ŠOLLE, Miloš. Nové poznatky o slovanské hradištní technice. *Zprávy památkové péče* 7, 1947, s. 6-13. ISSN 1210-5538.

⁵² ŠOLLE, Miloš – VÁŇA, Zdeněk. *Budeč – památník českého dávnověku*. Okresní muzeum Kladno 1983, s. 32.

⁵³ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Archeologický výzkum budečského předhradí v poloze Na kašně. První etapa hodnocení. *Archeologické rozhledy* XLIV, 1992, s. 431-452. ISSN 0323-1267.

⁵⁴ Tamtéž, s. 437-438.

⁵⁵ Tamtéž, s. 438.

⁵⁶ Tamtéž, s. 438.

vnější areál osidlován. Usuzuje tak především na základě toho, že těleso nejstarší hradby nepřekrývalo žádnou sídlištní situaci⁵⁷.

4. 2. Dvorce na Budči

V letech 1976-1986 byly v rámci rozsáhlého archeologického výzkumu na hradišti Budeč objeveny v jižní části jeho akropole pozůstatky dvou dvorců, jejichž opevnění tvořily prosté palisády, po kterých zbyly jen hlubší žlábků nebo rytmicky řazené kůlové jámy. Starší dvorec zahrnoval rotundu sv. Petra, kterou podle historických zpráv nechal vybudovat kníže Svyatopluk, a proto je považován za knížecí sídlo. Mladší dvorec nacházející se v jeho sousedství byl datován do mladohradištního období a na základě jeho polohy a časového zařazení ho Z. Váňa interpretoval jako sídlo hradskeho správce⁵⁸. Po revizním zpracování Váňova výzkumu v jižní části akropole, které provedla A. Bartošková, se ale ukázalo, že autorem výzkumu prezentovaný závěr o existenci mladohradištního dvorce je nutné odmítnout, jelikož na zkoumaném prostoru byla prokazatelně zjištěna jen mladohradištní zástavba⁵⁹. (obr. XII, XIII)

4. 2. 1. Knížecí dvorec

Starší knížecí dvorec, na jehož území se nacházela rotunda sv. Petra, je dnes z velké části skryt pod současným hřbitovem, který ke kostelu přiléhá. Archeologický výzkum tak mohl být učiněn pouze na východním okraji tohoto dvorce, kde bylo odkryto jeho východní ohrazení, zachované v podobě palisádového žlábků, který vedl východně od hřbitovní zdi, od bývalého hrobnického domku ke kostelu Panny Marie, kde se v pravém úhlu lomil směrem k rotundě. Na základě zachyceného průběhu palisádového ohrazení, pak Zdeněk Váňa odhaduje, že knížecí dvorec zaujímal přibližně obdélníkovou plochu o výměře asi 4500 m²⁶⁰. Za dobu jeho vzniku je považován přelom 9. a 10. století, jelikož do ohraničeného prostoru byla začleněna i rotunda sv. Petra a není tedy vyloučeno, že o vznik knížecího dvorce se v této

---

⁵⁷ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a bilance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 728-729. ISSN 0323-1267.

⁵⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Praha: Archeologický ústav AVČR, 1995, s. 69-140.

⁵⁹ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Dvorec hradskeho správce na Budči?. *Archeologické rozhledy* LVI, 2004, s. 310-320. ISSN 0323-1267.

⁶⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Praha: Archeologický ústav AVČR, 1995, s. 69-71.

době zasloužil sám kníže Spytihněv (895-915), který je podle historických zpráv zakladatelem právě svatopetrské rotundy⁶¹.

Osídlení knížecího dvorce dokládá jen několik sídlištních objektů, které Z. Váňa na základě střepových nálezů získaných z jejich výplně přisuzuje osídlení pravěkému a poté osídlení z 9. století, 10. století a 11-12. století⁶². Z hlediska dokumentace se ale autor ve většině případů omezuje jen na popis zmíněných sídlištních objektů, zachycených v podloží, aniž by se podrobněji věnoval stratigrafickým situacím, které by dokládal vybranými kresebnými profily. K dispozici tak máme jen půdorysy těchto objektů.

V prostoru knížecího dvorce byly na třech místech odkryty hroby⁶³. Tyto hroby souvisí s dvěma pohřebišti kolem obou budečských kostelů. Pouze pohřebiště u jižní stěny rotundy sv. Petra však představuje hroby z doby trvání dvorce. Zde bylo nalezeno celkem 33 hrobů, které byly orientovány ve směru Z-V, výjimečně i SZ-JV nebo S-J. Jámy měly často dřevěné nebo kamenné obložení a některé z nich dokonce i komorovité, stupňovitě uspořádané konstrukce. Řada hrobů se nacházela v superpozicích. Milodary byly zjištěny pouze v devíti případech⁶⁴.

Zánik knížecího dvorce je na základě překrytí palisádového žlábků hrobem s denárem z období knížecí vlády Vratislava II. (1061-1085) kladen do první poloviny 11. století⁶⁵.

4. 2. 2. Mladohradištní dvorec

Druhý dvorec, který Zdeněk Váňa interpretoval jak hrazené sídlo hradskeho správce, byl podle autora založen v 2. polovině 10. století a rozkládal se v jižním a jihovýchodním sousedství knížecího dvorce, jehož původní jižní část překryl⁶⁶. Jeho ohrazení prý tvořila lehčí dřevěná ohrada s řidčeji rozloženými kůly, které byly spojeny vodorovnými břevny. Pozůstatkem tohoto ohraničení na jižní straně má být podle autora výzkumu řada deseti kůlových jamek. Jeho pokračování jak západním, tak východním směrem, pak pouze předpokládal, neboť sem archeologický výzkum nezasáhl⁶⁷. Jak ale ve své práci uvedl, důležitá byla především souvislost hradskeho dvorce s kostelem Panny Marie. Tu podle něj

⁶¹ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Aktuální stav poznání budečského hradiště. In: *Budeč 1100 let (905-2005) – I. Archeologie a historie*. Kladno: Sládečkovovo vlastivědné muzeum v Kladně, 2005, s. 26-27.

⁶² VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Praha: Archeologický ústav AVČR, 1995, s. 71-77.

⁶³ Tamtéž, s. 77-100.

⁶⁴ Tamtéž, s. 79.

⁶⁵ Tamtéž, s. 70.

⁶⁶ Tamtéž, s. 144

⁶⁷ Více informací o Váňou interpretovaném mladohradištním dvorci je k dispozici v knize: VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Praha: Archeologický ústav AVČR, 1995, s. 100-125.

naznačovala především upravená cesta spojující vchod do mladohradištního dvorce s kostelem, jehož vznik v 2. polovině 10. století dává do časové souvislosti se vznikem dvorce⁶⁸.

Revizní zpracování výsledků, které v roce 2004 provedla A. Bartošková, ale ukázalo, že na hradišti Budeč se s největší pravděpodobností žádný mladohradištní dvorec nenacházel. Ze studia terénní dokumentace totiž vyplynulo, že palisádové ohraničení předpokládaného vzorce není spolehlivě doloženo. Ve zkoumaném prostoru byla prokazatelně zjištěna jen mladohradištní sídlištní zástavba, jejíž trvání lze klást do průběhu 11. století. Tato zástavba se vyskytovala po obou stranách dlážděné cesty, jež zprostředkovávala přístup z podhradí ke kostelu P. Marie. Žlábek podél obou krajů cesty podle ní představuje jen pozůstatek jejího oboustranného oplocení, které mělo zamezit volnému přístupu do sídelního areálu akropole⁶⁹. Ve své práci A. Bartošková upozorňuje i na jiné nesrovnalosti, týkající se například fyzického i časového překrývání obou dvorců, které dávají za pravdu jejímu tvrzení o neexistenci sídla hradskeho správce na Budči⁷⁰.

4. 3. Sakrální stavby

4. 3. 1. Rotunda sv. Petra

Hlavní dominantou hradiště Budeč je dodnes rotunda sv. Petra a Pavla, jejíž kruhová loď je nejstarší dochovanou stavbou na našem území. Tento závěr, o němž se v minulosti mezi odborníky hojně diskutovalo, byl potvrzen stavebně-historickou expertízou a archeologickým výzkumem rotundy a jejího nejbližšího okolí, který v letech 1975-1980 prováděl M. Šolle⁷¹. Výsledky prokázaly, že loď kostela je od základů až po klenbu původní stavbou rotundy sv. Petra, o jejímž založení spojeném s knížetem Spytihněvem se opakovaně zmiňují už naši nejstarší legendisté v 10. století⁷². Rozhodující pro posouzení stáří byl především archeologický výzkum západní části „Starého hřbitova“ za rotundou včetně

⁶⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Praha: Archeologický ústav AVČR, 1995, s. 144.

⁶⁹ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Dvorec hradskeho správce na Budči? Srovnání publikovaných závěrů s výpovědí terénní dokumentace. *Archeologické rozhledy* LVI, 2004, s. 318. ISSN 0323-1267.

⁷⁰ Podrobné informace o výsledcích výzkumu A. Bartoškové je možné najít v článku: BARTOŠKOVÁ, Andrea. Dvorec hradskeho správce na Budči? Srovnání publikovaných závěrů s výpovědí terénní dokumentace. *Archeologické rozhledy* LVI, 2004, s. 310-320. ISSN 0323-1267.

⁷¹ ŠOLLE, Miloš. Rotunda sv. Petra a Pavla na Budči. *Památky archeologické* LXXXI, Praha: 1990, s. 140-207. ISSN 0031-0506.

⁷² Podrobný výčet všech zmínek o rotundě sv. Petra v legendách v: SLÁMA, Jiří. *Střední Čechy v raném středověku – II. Hradiště, příspěvky k jejich dějinám a významu*. Praha: Univerzita Karlova, 1986, s. 76.

přiléhajícího vnitřního valu, který odhalil definitivní důkaz o správnosti staršího datování v podobě horizontu 31 kostrových hrobů, radiálně rozložených kolem rotundy, s ozdobami, které byly mladší než starší slovanské opevnění a mladší než kostel sám⁷³.

V rámci archeologického výzkumu, jehož prvotním cílem bylo vyřešit sporný problém ohledně vzniku stavby, se v letech 1978-1980 zkoumal i interiér rotundy, který nám přiblížil její stavební vývoj v době předrománské i románské⁷⁴. Výzkum se zaměřil na odkryv podlahy po celé ploše. Nejvýznamnějším objevem bylo odhalení původního presbyteria mírně podkovovité podoby, zachyceného pod podlahou pravoúhlého kněžiště ze 17. století na východní straně rotundy. Základové zdivo apsidy bylo tvořeno z různě velkých opukových kamenů a bylo široké 90 cm s náznakem 10 cm vysokého torsa zdiva stěnového. Vnitřní průměr objevené apsidy měří 395 cm⁷⁵. Apsida kněžiště vystupovala z chrámové lodi dvěma třetinami výšece kruhu a její zdivo navazovalo na zdivo rotundy plynule beze spár. Podlaha původního presbytáře byla maltová. Uprostřed nesla válcovité otisky po dřevěných sloupech, které mohly sloužit jako podpěry oltáře. Stěnové zdivo bylo rovněž omítnuto maltou.

Původní předrománská stavba je ve svých základech totožná s dnešním tvarem chrámové lodi, který je mírně zploštělý do oválu, jehož průměr se pohybuje mezi 7,98 m a 8,64 m. Zdivo je široké 100 cm. K původnímu kostelu byla později, pravděpodobně ve 2. pol. 11. století, přistavěna druhá, tentokrát severní apsida, která na vnější straně narušovala již se rozpadající opevnění z 2. poloviny 10. století. Tato kaple byla ale již ve 2. polovině 12. století zničena dodnes stojící severní věží s podvojnými románskými okénky, které pomohly spolu se zdivem při dataci věže. Přibližně ve stejné době na konci 12. století bylo podle Šolleho postaveno i prstencové opevnění kostela⁷⁶.

Po zániku hradiště se manželka Přemysla Otakara II. královna Kunhuta 15. června 1262 zřekla svého patronátního práva k budečskému kostelu, a to ve prospěch vyšehradské kapituly⁷⁷. Až do husitských válek měl pak kostel katolické faráře. V důsledku husitských válek byla duchovní správa na Budči přeměněná na utrakvistickou a tento stav trval až do třetího desetiletí 17. století, tedy do bitvy na Bílé hoře. Po navrácení kostela katolíkům

⁷³ Shrnutí výzkumu západní části hřbitova za rotundou a přiléhající valu v: ŠOLLE, Miloš – VÁŇA, Zdeněk. *Budeč – památník českého dávnověku*. Okresní muzeum Kladno 1983, s. 10, 11, 25.

⁷⁴ Výsledky výzkumu interiéru rotundy v: ŠOLLE, Miloš. *Rotunda sv. Petra a Pavla na Budči*. *Památky archeologické* LXXXI, Praha: 1990, s. 171-202. ISSN 0031-0506.

⁷⁵ ŠOLLE, Miloš – VÁŇA, Zdeněk. *Budeč – památník českého dávnověku*. Okresní muzeum Kladno 1983, s. 25.

⁷⁶ Výsledky výzkumu shrnuty také v: ŠOLLE, Miloš – VÁŇA, Zdeněk. *Budeč – památník českého dávnověku*. Okresní muzeum Kladno 1983, s. 9-27.

⁷⁷ SLÁMA, Jiří. Budeč v době vlády prvních přemyslovských knížat. In: *Budeč 1100 let (905-2005) – I. Archeologie a historie*. Kladno: Sládečkovovo vlastivědné muzeum v Kladně, 2005, s. 64.

vykonávali duchovní správu Budče faráři z Pcher. Samostatnost fary byla obnovena až roku 1778⁷⁸.

Uvnitř kostela se dodnes dochovala renesanční kamenná kazatelna z roku 1585. Vnitřek kostela byl v srpnu roku 1876 poškozen požárem a většina výzdoby včetně hlavního oltáře je tak novodobá⁷⁹.

Roku 1962 byl areál budečského hradiště prohlášen za národní kulturní památku. V průběhu 20. století se pak Budeč a především rotunda sv. Petra a Pavla staly oblíbeným katolickým poutním místem, přičemž hlavní pouti se tu konají dvakrát do roka. První koncem června na svátek patronů sv. Petra a Pavla a druhá, takzvaná Národní svatováclavská pouť, na konci září. (obr. XIV, XV)

4. 3. 2. Kostel Panny Marie

Druhou sakrální stavbou, situovanou ve střední části akropole, byl kostel Panny Marie. O této stavbě máme písemné zprávy až z 16. století od Václava Hájka z Libočan a J. Beckovského. Ve farních kronikách se dočítáme až o konci kostela roku 1786, kdy byl zrušen, prodán v dražbě a rozebrán na stavební materiál.⁸⁰ O době jeho vzniku, jeho zakladateli nebo o jeho funkci nevíme z písemných pramenů ale vůbec nic, stejně jako nevíme nic ani o založení přilehlého hřbitova a tamním pohřbívání. Při získávání informací o kostelu Panny Marie jsme tedy odkázáni pouze na výsledky archeologických výzkumů.

Základy kostela objevil jako první Ladislav Píč⁸¹. Důkladnější výzkum zde pak provedl v letech 1929 – 1931 St. archeologický ústav pod vedením J. Böhma, který spolu s americkou expedicí odkryl kromě samotného kostela i část okolního hřbitova⁸². Novodobý výzkum v letech 1976-1978, který prováděl pod vedením M. Šolleho Archeologický ústav ČSAV, se zaměřil na důkladný výkop kostela i celého širšího okolí s hřbitovem⁸³.

Půdorys kostela tvoří jednodílná stavba s podkovovitou apsidou a tribunou. Až ve 13. století byla přistavěna čtvercová věž, která se odlišuje od zbytku stavby použitím jiného zdiva. Věž byla pravděpodobně přistavěna po předání Budče pod patronaci vyšehradské

---

⁷⁸ *Budeč a okolí*. Spis vydaný na oslavu tisícileté památky založení kostela sv. Petra a Pavla na Budči. Zákolany: 1905, s. 11.

⁷⁹ KUCHYŇKA, Zdeněk. Budeč v proměnách času. In: *Budeč 1100 let (905-2005) – I. Archeologie a historie*. Kladno: Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně, 2005, s. 71-72.

⁸⁰ ŠOLLE, Miloš – VÁŇA, Zdeněk. *Budeč – památník českého dávnověku*. Okresní muzeum Kladno 1983, s. 28.

⁸¹ PÍČ, J. L. *Starožitnosti země české III. Čechy za doby knížecí*. Sv. 1. Část archeologická. Praha: 1909, s. 222, 225-227, 306-307.

⁸² GUTH, Karel. Praha, Budeč a Boleslav. In: *Svatováclavský sborník I. Kniže Václav svatý a jeho doba*. Praha: 1934, s. 686-818.

⁸³ ŠOLLE, Miloš. Kostel P. Marie podle archeologického výzkumu v letech 1975-1980. *Památky archeologické LXXII*, Praha: 1991, s. 231-265. ISSN 0031-0506.

kapituly, což dokládá brakteát Václava I. (1230-1253), který měla v dlani žena ležící v hrobě překrytém základy přistavěné věže. Původní kostel s apsidou byl dlouhý 10,7 m, široký 5,6 m, délka lodi byla 7,4 m a šířka věže 3,55 x 2,4 m.⁸⁴ Základové zdivo tvoří břidlicové desky prokládané kameny z pískovce a opuky. Při původním odkryvu v letech 1929-1931 bylo ještě zachováno i torzo stěnového zdiva.

Novodobý výzkum se také pokusil upřesnit datování tohoto kostela. Určující zde bylo především časové zařazení okolních hrobů, z nichž jeden v těsné severní blízkosti kostela obsahoval denár Jindřicha I. Bavorského (948-955). Začalo se tedy usuzovat, že počátky kostela spadají do poloviny desátého století. Toto tvrzení podle M. Šolleho dokládalo i objevení ohrazeného dvorce, který byl na základě své výplně datován do téže doby a který kostel již plně respektoval. Jak již ale bylo výše uvedeno, existence tohoto dvorce byla A. Bartoškovou vyloučena. Založení stavby v 2. pol. 10. století však potvrdily i nově objevené pohřby uvnitř kostela a částečně i archaický charakter podkovovité apsidy používaný mimo jiné i pro velkomoravské stavby⁸⁵ (obr. XVI, XVII).

Další otázkou bylo, kdy se stal kostel kostelem hřbitovním. V počátečních fázích kostela se pochovávalo do kostela nebo v okolí kostela jen velmi výjimečně. Teprve v 11. až 13. století můžeme považovat kostel Panny Marie za hlavní hřbitovní kostel na Budči⁸⁶. Nahradil tak starší hřbitov kolem rotundy sv. Petra.

Více než polovina hrobů má kamenné obložení podle pohřebních zvyklostí v době hradištní. U pozdějších hrobů z 12. – 13. století bývají již některé hroby kryty kamennými deskami. Kostry mají u více než poloviny případů ruce položeny podél těla. U mladších hrobů se vyskytují i ruce zkřížené. U kostela Panny Marie se pohřbívalo vzácně ještě v 16. století.⁸⁷

4. 4. Sídlištní zástavba

Jak podotýká A. Bartošková, zmapování a srovnání vývoje obytných a hospodářských staveb v jednotlivých částech hradiště je velmi složité a to především kvůli dvěma skutečnostem. Tou první je, že starší sídlištní situace byly místy dosti poškozeny intenzivními aktivitami v mladohradištním období. Další problém pak představuje datování, které je u řady objektů sporné. Příčinnou je kromě jejich povahy podle A. Bartoškové především charakter a

---

⁸⁴ ŠOLLE, Miloš – VÁŇA, Zdeněk. *Budeč – památník českého dávnověku*. Okresní muzeum Kladno 1983, s. 29.

⁸⁵ Tamtéž, s. 28-30.

⁸⁶ Tamtéž, s. 30.

⁸⁷ Tamtéž, s. 30.

kvalita předchozího výzkumu Z. Váni, který v rámci časového zařazení jednotlivých objektů zveřejnil v náleзовých zprávách jen velmi redukováný výběr keramických nálezů a v případě jižní části akropole pak keramickou náplň objektů nezveřejnil vůbec⁸⁸. Ze všech těchto důvodů je tak možné podat pouze velmi obecnou charakteristiku sídlištní zástavby na hradišti Budeč.

Formy osídlení, které se na místě nacházely před vznikem hradiště, tedy v 1. pol. 9. století, nejsou známy. Prvním rozpoznávaným typem sídlištního objektu jsou až polozemnice, jichž bylo na akropoli odkryto celkem osm. Tyto zahloubené pravouhlé stavby byly na akropoli budovány pravděpodobně po celou dobu existence hradiště, ale nejvíce jich vzniklo ve starším období, tedy v průběhu 9. a poč. 10. století⁸⁹. Z mladšího období pocházel také příbytek nacházející se v SZ části vnitřního areálu, jehož součástí byla polozemnice, na třech stranách zahloubená a na čtvrté severozápadní straně vybíhající do úrovně podloží⁹⁰. Polozemnice se nacházely v jižní i západní části akropole, přičemž jedna byla zjištěna i v prostoru knížecího dvorce. V západní části předhradí byly stejně jako v poloze Na Týnici odkryty dvě polozemnice, v poloze Na kašně tento typ sídlištních objektů nebyl nalezen⁹¹.

Po celou dobu trvání hradiště se zřejmě uplatňovaly také vertikální a horizontální dřevěné konstrukce nadzemních objektů. Při výzkumu zachycené objekty však často zahrnují více fází zástavby do jednoho půdorysu a není tedy možné jednotlivé fáze chronologicky oddělit. Mezi čitelnější A. Bartošková řadí rozsáhlou kúlovou stavbu uvnitř knížecího dvorce nebo velké stavby obdélného půdorysu v jižní části akropole. Výskyt vertikálních dřevěných konstrukcí nadzemních objektů na předhradí dokládají četné nálezy mazanice s otisky prutů ve starší fázi osídlení polohy Na kašně, kde ohraničovaly písčité nebo jílové výmazy podlah. Nálezy mazanice považuje A. Bartošková za pozůstatky vyplétaných nebo rámových konstrukcí nadzemních objektů, přičemž v řadě případů předpokládá kombinaci různých typů konstrukce v rámci jedné stavby. O existenci podobných objektů na akropoli svědčí dle jejího názoru jílové úpravy podlah v jižní a především v západní části vnitřního areálu⁹².

V jižní části akropole zůstaly také na třech místech zachovány pozůstatky dřevěných základových věnců roubených staveb. Podle Z. Váni spadaly tyto stavby do mladohradištního

---

⁸⁸ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 732. ISSN 0323-1267.

⁸⁹ Tamtéž, s. 732.

⁹⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 31.

⁹¹ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 732. ISSN 0323-1267.

⁹² BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 733. ISSN 0323-1267.

období. Objekty měly obdélný půdorys a byly členěny na dva až tři prostory⁹³. Trojprostorová rekonstrukce stavby není ale zcela jednoznačná, a jak upozorňuje A. Bartošková, nelze vyloučit ani rekonstrukci v podobě dvou na sobě nezávisle stojících staveb⁹⁴.

Z mladohradištního období pochází poměrně velké množství kamenných stavebních konstrukcí. Počátek jejich vzniku na hradišti odvozuje A. Bartošková na základě výzkumu v poloze Na kašně, kde bylo prokázáno využívání kamenných konstrukcí v horizontu keramiky kalichovitého typu okraje (2. pol. 10. stol. s přesahem do 11. stol.)⁹⁵. Na akropoli byly kamenné pozůstatky objektů nalezeny jak v západní, tak především v jižní části. Podle Z. Váni plnily kamenné pozůstatky funkci podezdívek a na základě toho rozdělil objekty na částečně a úplně podezděné⁹⁶. Podle A. Bartoškové byla ale tato klasifikace spíše odrazem stavu zachovalosti, a proto nelze vyloučit ani přítomnost přízemních celokamenných staveb⁹⁷.

Pro sledování prostorové organizace plochy je důležité vymezení jednotlivých časových horizontů sídlištní zástavby, což ale většina zjištěných objektů neumožňuje. Jedinou možností je tak podle A. Bartoškové sledovat stopy po vnitřních ohrazeních. Nejrozsáhlejším objektem tohoto druhu je palisádové ohrazení knížecího dvorce. Bohužel ale archeologickému výzkumu zůstala přístupná pouze jeho východní část, která obsahovala kromě několika kůlových objektů, polozemnice a větší nadzemní stavby, jen velmi skromné stopy osídlení. Dalším důležitým útvarem pro poznání vnitřní organizace byla oblázková dlážděná cesta, která vznikla nejpozději v 11. století a spojovala jižní vstup do hradiště s kostelem Panny Marie. Její okraje lemoval žlábek po oplocení, které zamezovalo volnému vstupu do sídelního areálu akropole. Organizace zástavby předhradí je vzhledem k malému rozsahu archeologicky skryté plochy prakticky neznámá⁹⁸.

---

⁹³ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 111.

⁹⁴ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 733. ISSN 0323-1267.

⁹⁵ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Archeologický výzkum budečského předhradí v poloze Na kašně: První etapa hodnocení. *Archeologické rozhledy* XLIV, Praha 1992, s. 440-445. ISSN 0323-1267.

⁹⁶ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 113-119.

⁹⁷ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 734. ISSN 0323-1267.

⁹⁸ Tamtéž, s. 735.

5. Doklady každodenního života na hradišti Budeč

5. 1. Domácnost

5. 1. 1. Keramika

Nejčastějším nálezem na všech částech budečského hradiště je keramika, která byla pravděpodobně základním předmětem denní potřeby zdejších obyvatel. Ze západní části akropole se dochovalo celkem 19 celých, popřípadě rekonstruovatelných nádob, na jejichž základě se Z. Váňa pokusil o podrobnější rozbor vývoje budečské keramiky od 9. do 13. stol⁹⁹. Hlavní roli zde hrály především hrncovité tvary, vejčité a soudkovité, nižší i vyšší podoby. V menší míře se vyskytují i miskovité formy a poměrně vzácné jsou láhve¹⁰⁰. Pouze v jednom případě byla zjištěna poklička¹⁰¹. Středohradištní horizont¹⁰² reprezentují v jižní části akropole tři hrncovité nádoby, z nichž dvě byly rekonstruované, a z jedné se dochovala jen část s okrajem. Do tohoto období spadají i zlomky pekáče se zachovanou částí svislé stěny. Ostatní keramika z období 9. - 10. století se dochovala pouze ve střepích, které neumožňují tvarovou rekonstrukci. Ty se vyznačují především jemnější profilací okrajů a jemně taženou výzdobou z mnohonásobných vlnic, lineárních pásů a hřebenových vpichů¹⁰³. Mladohradištní fázi s výraznější profilací okrajů nádob a s jednodušší výzdobou z jednoduchých vlnic a vodorovných rýh nebo vrypů, reprezentuje v této části rekonstruovaná nádoba hrncovitého tvaru. Ve zlomcích zde byly zastoupeny i silnostěnné zásobnice s vysoko vytaženým zesíleným okrajem¹⁰⁴. Z výzkumu v poloze Na kašně pochází široká škála zdobených okrajových střepů. Rozborem A. Bartoškové, který se opíral o tento střepový materiál, byla zjištěna středohradištní keramika především límcovitého typu okraje a mladohradištní keramika s kalichovitě profilovanými okraji. V souboru střepů je možné rozlišit tři základní tvary nádob, kterými jsou hrnce, poté misky a jedním fragmentem je

⁹⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 48.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 48.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 51.

¹⁰² Ve své práci budu užívat původní periodizační systém hradištní kultury na 4 fáze (PODBORSKÝ, Vladimír. *Dějiny pravěku a rané doby dějinné*, Brno 2006, ISBN 80-210-4153-6):

předhradištní: příchod prvních Slovanů – 600/650

starohradištní: 600/650 – 800

středohradištní: 800 - 950

mladohradištní: 950 – 1200

¹⁰³ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 128.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 128.

zastoupena i láhev¹⁰⁵. Výzkum v poloze Na Týnici přinesl převážně středohradištní keramiku, starohradištní se zde nevyskytovala vůbec a mladohradištní jen ve velmi malém množství, na základě čehož I. Štefan a I. Krutina usuzují, že život týnického sídliště netrval déle než několik desetiletí¹⁰⁶. I zde převažují hrncovité tvary, a to hlavně středně velké s okrajem o průměru 16-25 cm, sloužící zřejmě v běžném kuchyňském provozu, a velké o průměru nad 30 cm, sloužící ke krátkodobému uskladnění. Jen ve třech případech byla zjištěna miska a pouze jeden exemplář lze spojovat s láhví¹⁰⁷.

Závěrem lze tedy shrnout, že ve všech zkoumaných částech budečského hradiště byla užívána shodná keramika, zastoupena především hrncovitými tvary a v menší míře také miskami a láhvemi. Ve středohradištním horizontu převládala keramika s jemněji profilovanými okraji a jemně taženou výzdobou z mnohonásobných vlnic a lineárních pásů. Mladohradištní fázi poté reprezentují nádoby s kalichovitými okraji a jednodušší výzdobou z jednoduchých vlnic a vodorovných rýh nebo vrypů.

5. 1. 1. 1. Vybrané nálezy

Západní část akropole

Dvě zčásti rekonstruované hrncovité nádoby středohradištního horizontu z konce 9. nebo počátku 10. století byly nalezeny v hluboké jámě, v objektu 2/III v roce 1972. První z nich (č. př. 48/1/72) měla jednoduchý, šikmo seříznutý okraj a níže posazenou výduť, která byla zdobena pěti nepravidelnými vodorovnými rýhami. Její výška byla 150 mm. Na dně nádoby se potom nacházela nezřetelná plastická značka. Druhá nádoba (č. př. 72/1/72) měla svisle seříznutý okraj a výzdobu z propletených jednoduchých vlnic kombinovaných s vodorovnými rýhami. Její výška byla asi 160 mm¹⁰⁸ (obr. 1).

Rekonstruovatelná nádoba (č. př. 258/1/75) byla nalezena v jámě P z pozdně středohradištního až mladohradištního horizontu v úseku I/73. Měla nižší vejčité tělo s lehce odsazeným a svisle seříznutým okrajem. Zdobena byla na výduti jednoduchou vlnicí mezi

---

¹⁰⁵ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Keramický soubor z počátku raně středověkého osídlení budečského předhradí. *Památky archeologické LXXXVIII*, Praha: 1997, s. 111-113. ISSN 0031-0506.

¹⁰⁶ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 136. ISSN 0031-0506.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 136.

¹⁰⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 49. a VÁŇA, Zdeněk. Obnovený výzkum Budče v roce 1972. *Archeologické rozhledy XXX*, Praha 1978, s. 378. ISSN 0323-1267.

dvěma lineárními pásy. Na dně nádoby byla plastická značka v podobě „okénka“. Její výška byla 140 mm, průměr okraje 155 mm a dna 77 mm¹⁰⁹ (obr. 2).

Zčásti rekonstruovaná hrncovitá nádobka mladohradištního horizontu z 11. – 12. století byla zjištěna během výzkumu v roce 1972 v jámě 1a/III. Měla kalichovitý okraj a na výše položené výdutí byla zdobená vodorovnou rýhou. Její výška dosahovala asi 155 mm¹¹⁰ (obr. 3).

Předmět miskovité formy (č. př. 188a/1/76) pochází z polozemnice A/76 ze sondy B1 z 10. stol a měl už mladohradištní ráz. Miska byla vyšší (75 mm), měla svisle seříznutý okraj a její výzdobu představovaly dvě nepravidelně tažené jednoduché vlnice na výše posazené výdutí. Průměr okraje byl 110 mm, dna 80 mm¹¹¹ (obr. 4).

Fragment horní části láhve (č. př. 111/1/73) byl nalezen ve vrstvě pod ornici v úseku IIb/73. Měl vyšší vyžlabený okraj a výzdobu ze šesti táhlých jednoduchých vlnic¹¹² (obr. 5).

Poklička (č. př. 60/1/73) pochází z kamenné destrukce zahlobeného mladohradištního objektu C v úseku I/73. Nalezena byla v podobě zlomku nižšího kuželovitého tvaru s rozšířeným, dovnitř seříznutým okrajem¹¹³ (obr. 6).

Jižní část akropole

Rekonstruovaná nádobka mladohradištního rázu (č. př. 253b/79) pochází z obilnice č. 1, která se nachází v úseku C15/16. Má vyšší hrncovitý tvar s výraznou výdutí v horní třetině nádoby a jednoduchý svisle seříznutý a mírně vyžlabený okraj s ozubem pro pokličku. Výzdobu představují dvě mnohonásobné vlnice a lineární pás pod nízkým, provrtaným hrdlem. Další otvor se nachází pod výdutí. Výška nádoby je 220 mm a obvod okraje 240 mm¹¹⁴ (obr. 7).

Nádobka hrncovitého tvaru s kalichovitým okrajem (č. př. 247/76) z mladohradištního horizontu byla nalezena ve srubovém příbytku XIII v úsecích C46 a C47. Její výzdobu tvořilo

---

¹⁰⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 19.

¹¹⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 49. a VÁŇA, Zdeněk. *Obnovený výzkum Budče v roce 1972*. Archeologické rozhledy XXX, Praha 1978, s. 377, 378.

¹¹¹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 30, 49.

¹¹² Tamtéž, s. 51.

¹¹³ Tamtéž, s. 51.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 126.

pět nepravidelně tažených vodorovných rýh na plecích. Výška nádoby byla 155 mm, průměr okraje 140 mm a průměr dna 80 mm¹¹⁵ (obr. 8).

Zlomek silnostěnné zásobnice (č. př. 268/1/82) se nacházel v objektu XXI v úsecích C39-C41. Měl vysoko vytažený zesílený okraj a byl zdoben plastickou lištou se šikmými vrypy¹¹⁶ (obr. 9).

Poloha Na kašně

Jedna ze dvou zrekonstruovaných nádob hrncovitého tvaru pochází z prvního středohradištního sídlištního horizontu, z písčitých a jílových podlah nalezených ve východní části odkryvu v sondě B4. Nádoba má šikmo seříznutý okraj a je zdobena dvěma několikanásobnými vlnicemi a svazkem tří vodorovných rýh¹¹⁷. Výška nádoby je asi 19 cm a průměr okraje asi 17,5 cm¹¹⁸ (obr. 10).

Poloha Na Týnici

Jediný hrnec z této lokality, u něhož známe celý profil, byl nalezen na dně zemnice 5/5. Jeho výška byla 240 mm a průměr okraje 220 mm. Výzdobu tvořily dvě hřebenové vlnice pod okrajem a čtyři vodorovné rýhy na výduti v horní třetině nádoby¹¹⁹ (obr. 11).

Větší zlomek hrnce středohradištní produkce pochází z raně středověkého pohřebiště z hrobu H78, kde se nacházel u pravého chodidla ženy s novorozencem. Byl zdoben vlnicemi provedenými jednohrbým rydlem a jeho výška dosahovala asi 155 mm¹²⁰ (obr. 12).

5. 1. 2. Nože

Ze železných předmětů bylo na hradišti Budeč nalezeno nejvíce nožů. Ty mohou mít nejrůznější využití, a to ne jenom v domácnosti, ale například také v boji. Tomu odpovídá i široká škála nejrůznějších tvarů a velikostí, v jakých je nalézáme. V západní části akropole se nejčastěji vyskytovaly formy s rovným hřbetem, břitkem vyhnutým do špice a s trnem

---

¹¹⁵ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 128.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 126.

¹¹⁷ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Archeologický výzkum budečského předhradí v poloze Na kašně: První etapa hodnocení. *Archeologické rozhledy* XLIV, Praha 1992, s. 446-447. ISSN 0323-1267.

¹¹⁸ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Keramický soubor z počátku raně středověkého osídlení budečského předhradí. *Památky archeologické* LXXXVIII, Praha 1997, s. 113. ISSN 0031-0506.

¹¹⁹ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické* C, Praha: 2009, s. 129, 136. ISSN 0031-0506.

¹²⁰ Tamtéž, s. 129, 177.

odsazeným od břitu. Charakteristické jsou nože, jejichž jinak rovný hřbet je ve špici šikmo skrojen a jejich trn bývá oboustranně odsazen. Výjimečný je nález nože, který se dochoval se zbytkem plechové pochvy nebo drobný nožík půlměsícovitě vyhnutého tvaru, jenž mohl podle Z. Váni sloužit k chirurgickým zákrokům. Vzhledem k jeho netypickému tvaru, je zde ale otázkou, jestli se dá vůbec v tomto případě mluvit o noži. Jiný zlomek nože se srpovitě zahnutou čepelí je podle Z. Váni možné považovat spíše za břitvu nebo za nástroj ke krájení kůže¹²¹. I v tomto případě se dá ale o funkci předmětu pochybovat. Nože nalezené v jižní části akropole pocházejí z části ze sídlištních situací a z části z hrobů. Ze středohradištního horizontu pochází jeden nožík s dlouhým, vykrojeným trnem a poměrně krátkou čepelí. Pět nožů ze středohradištního období bylo zjištěno také v hrobech u rotundy sv. Petra, u dvou exemplářů se dochovaly i zbytky dřevěné pochvy. Z mladohradištního horizontu pochází asi deset dalších nožů a jeden nůž, který byl zřejmě podle Z. Váni užíván jako břitva, obrazová dokumentace zde ale bohužel chybí¹²². Výzkum v poloze Na kašně přinesl asi 35 nožů a 4 menší nožíky. Nejčastěji byla zastoupena forma s rovným hřbetem, břitem vyhnutým do špice a trnem odsazeným z obou stran¹²³. V poloze Na Týnici bylo nalezeno celkem dvanáct nožů nebo jejich částí. Jednalo se o nože malé a střední délky, které sloužily pravděpodobně k běžným každodenním činnostem. Výjimkou je jen delší štíhlý nůž, u něhož nelze vyloučit použití v boji¹²⁴.

5. 1. 2. 1. Vybrané nálezy

Zvláštním nálezem je drobný železný nožík pocházející z povrchových sběrů K. Žebery na hradišti Budeč. Jedná se o část železného nože dochovaného o délce 125 mm s odlomenou špičkou čepele. Na zbytek drobné úzké čepele s rovným ostřím navazuje tordovaná rukojeť kruhového průřezu, která v závěru vybíhá do trojúhelníkovitého zakončení. Hřbetní část čepele je na rozdíl od ostří odsazena od rukojeti jen nepatrně. Speciálně utvořené

---

¹²¹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 57.

¹²² Tamtéž, s. 129.

¹²³ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1981, s. 2, Inventář železných předmětů z roku 1982, s. 1-4, 6-9, 11-12, Inventář železných nálezů z roku 1983, s. 1, 2, 5, 6-8. BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1985-6, 1989. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1998. čj. 3815/98. Inventář nálezů z roku 1985, s. 661, 663-667. BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumnou sezónu 1984. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1992. čj. 4160/92. Inventář železných předmětů z roku 1984, s. 672.

¹²⁴ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 146. ISSN 0031-0506.

zakončení rukojeti podle M. Lutovského patrně umožňovalo stabilizaci ostří a tudíž přesnou a jemnou práci. Nahrazovalo tak podle něj dnešní plochou rukojet' skalpelů. Na základě toho a vzhledem k malým rozměrům označuje M. Lutovský tento předmět za nůž používaný v ranhojičsko-lazebnické chirurgii. Absence náleзовých okolností neumožňuje tento železný nožik blíže datovat, patrně se ale jedná o raně středověký nález¹²⁵ (obr. 13).

Západní část akropole

Železný nůž s hřbetem zešikmeným ke špici a s odsazeným trnem (č. př. 101/1/75) o délce 164 mm pochází z komplexu podezdívkových objektů mladohradištního horizontu v úsecích II/73, I/74 a VI/74¹²⁶ (obr. 14).

Drobný nožik půlměsícovitě vyhnutého tvaru s oboustranně odsazeným trnem (č. př. 129/1/74) byl nalezen v mladohradištním horizontu v prostoru malého sadu. Podle Z. Váni sloužil pravděpodobně k chirurgickým zákrokům¹²⁷ (obr. 15).

Jižní část akropole

Železný nožik s dlouhým, vykrojeným trnem a poměrně krátkou čepelí o celkové délce 85 mm byl nalezen v jámovém objektu XIII ze středohradištního období v roce 1983¹²⁸.

Železný nůž ze středohradištního období s rovným hřbetem a do špice vyhnutým břitem, kterému chybí trn, (č. př. 64/86) pochází z hrobu 33/86 na pohřebišti u rotundy sv. Petra. Jeho délka je 76 mm. U nože se zachovaly i zbytky dřevěné pochvy¹²⁹ (obr. 16).

Poloha Na kašně

Železný nůž o přibližné délce 12,5 cm s oboustranně odsazeným trnem a břitem seříznutým ke špici byl nalezen v sondě B2 ve vrstvě pod ornici v roce 1985¹³⁰ (obr. 17).

Železný nůž s oboustranně odsazeným trnem a břitem vypnutým ke špici o délce 12 cm byl nalezen v humusovité vrstvě v sondě A32 během výzkumu v roce 1983¹³¹ (obr. 18).

---

¹²⁵ LUTOVSKÝ, Michal. Raně středověký ranhojičský nůž z Budče. *Archeologické rozhledy* IXXX, č. 5, 1987, s. 576-577. ISSN 0323-1267.

¹²⁶ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovska Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 29.

¹²⁷ Tamtéž, s. 57.

¹²⁸ Tamtéž, s. 104.

¹²⁹ Tamtéž, s. 128.

¹³⁰ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Náleзовá zpráva za výzkumné sezóny 1985-6, 1989. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1998. čj. 3815/98. Inventář nálezů z roku 1985, s. 663.

¹³¹ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Náleзовá zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných nálezů z roku 1983, s. 7.

Železný nožík s trnem odsazeným od hřbetu a s břitem vypnutým ke špici o délce téměř 8 cm se nacházel v severovýchodním rohu sondy A23 ve vrchní úrovni hlinitopísčité vrstvy a byl nalezen během výzkumu v roce 1982¹³² (obr. 19).

Poloha Na Týnici

Železný nůž, který má rovný hřbet, od špice vypnutým břit a trn odsazený z jedné strany, byl nalezen v sondě 10. Celková délka předmětu byla 17,1 cm, z čehož 12 cm zaujímal čepel. Tento nůž představuje výjimku mezi ostatními nalezenými noži z této polohy. Jelikož je štíhlý a dlouhý nelze podle I. Štefana a I. Krutiny vyloučit ani použití v boji¹³³ (obr. 20).

Železný nůž, který má rovný hřbet, od špice vypnutým břit a trn odsazený z jedné strany, byl nalezen v sondě 17. Délka tohoto nože byla 8,5 cm, z čehož délka čepele byla 7 cm¹³⁴ (obr. 21).

5. 1. 3. Ostatní předměty využívané v domácnosti

Kromě keramických hrnců, misek, láhví a nožů byla v domácnosti užívána ještě celá řada dalších předmětů, nezbytných ke každodennímu životu. Doklady máme především o kovových a kamenných předmětech, které se nám dochovaly. Částečný obrázek si ale můžeme udělat i o předmětech z organického materiálu, jejichž součástí byl kov. Příkladem jsou dřevěná vědérka, jejichž užívání dokládají zlomky železných součástí většinou záchytného kování držadla nebo výjimečně i držadla samotného¹³⁵. Celkem čtyři zlomky a jedno celé kování držadla, spolu s celým držadlem vědérka bylo nalezeno v západní části akropole¹³⁶. Dva železné zlomky držadla a tři kování vědérka byly zjištěny v poloze Na kašně¹³⁷. Tři úchyty rozdílného typu sloužící k uchycení věder pochází z polohy Na Týnici¹³⁸.

---

¹³² BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných nálezů z roku 1982, s. 12.

¹³³ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici). *Památky archeologické C*, Praha 2009, s. 146, 147. ISSN 0031-0506.

¹³⁴ Tamtéž, 146.

¹³⁵ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 57.

¹³⁶ Tamtéž, s. 57.

¹³⁷ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1981, s. 2, Inventář železných předmětů z roku 1982, s. 11, Inventář železných nálezů z roku 1983, s. 1, 7. a BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1985-6, 1989. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1998. čj. 3815/98. Inventář nálezů z roku 1985, s. 666.

Z kovových předmětů se nám na akropoli hradiště Budeč dochovalo několik řetězů a háků sloužících pravděpodobně k zavěšování kotle nad ohněm¹³⁹. Jejich interpretace je však ve většině případů problémová. Několik pozůstatků řetězu spolu s možným železným hákem bylo nalezeno v západní části akropole¹⁴⁰. Celkem tři háky pak pochází z jižní části akropole¹⁴¹.

Četnější byly nálezy nůžek. V západní části akropole se jednalo o části tří ovčáckých nůžek s prstencovitým pérem¹⁴². Jedny ovčácké a jedny šarnýrové nůžky byly zjištěny v jižní části akropole¹⁴³. Z polohy Na kašně pochází jedny toaletní nůžky¹⁴⁴.

Mezi kamenné nálezy se řadí především třecí kameny či drtidla a kamenné brousky. Řadu kamenných brousků přinesl výzkum v západní části akropole¹⁴⁵ i v poloze Na kašně. V jižní části akropole bylo nalezeno 5 pět třecích kamenů, dva kamenné brousky a na třech místech se vyskytly i zlomky žernovů¹⁴⁶. Břidlicový brousek sloužící k ostření železných nástrojů byl zjištěn v poloze Na Týnici¹⁴⁷.

8. 3. 1. Vybrané nálezy

Západní část akropole

Téměř celé železné kování v podobě vlašťovčího ocasu (č. př. 384/2/75) bylo nalezeno v komplexu staveb s podezdívkami z mladohradištního horizontu v úsecích II/73, I/74 a VI/74¹⁴⁸ (obr. 22).

Celé železné držadlo (č. př. 162/1/74) bylo zjištěno ve vrstvě pod úrovní jílové podlahy v úseku III/74¹⁴⁹ (str. 23).

---

¹³⁸ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici). *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 147. ISSN 0031-0506.

¹³⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 59.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 59.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 129.

¹⁴² Tamtéž, s. 59.

¹⁴³ Tamtéž, s. 129.

¹⁴⁴ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1982, s. 4.

¹⁴⁵ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 67, 68.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 139.

¹⁴⁷ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 147.

¹⁴⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 25.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 57.

Železný předmět, interpretovaný Z. Váňou jako hák z ploché tyčinky s náznakem tordování na horním konci (č. př. 115/1/84), pochází z mladohradištního podezdívkového objektu v úseku G3¹⁵⁰. Na základě obrazové dokumentace by se ale o této funkci předmětu dalo pochybovat, jelikož by se mohlo jednat například pouze o náhodně stočený obyčejný železný drát (obr. 24).

Jižní část akropole

Železný hák na zavěšování kotle (č. př. 79/1/83) byl nalezen v ornici úseku C22. Háček měl na týlním zploštělém konci nýt a na zahnutém konci otvor pro zavěšení. Jeho délka byla 215 mm¹⁵¹. Vzhledem k tomu, že byl ale háček nalezen v ornici, nelze zaručit, že se s jistotou jedná o raně středověký předmět (obr. 25).

Masivní železný háček (č. př. 104/1/83), byl nalezen ve vrstvě pod ornicí v úseku C22. Měl rozšířený krátký tyl a jeho délka byla 88 mm¹⁵² (obr. 26).

Třetí kámen kotoučovitěho tvaru (č. př. 6/34/83) byl nalezen pod jílovou podlahou objektu XXIV v úseku C42. Jeho průměr byl zhruba 90 mm¹⁵³ (obr. 27).

Poloha Na kašně

Zlomek železného držadla vědérka pochází z ornice sondy A10 a byl zjištěn při výzkumu v roce 1981. Délka dochované části je zhruba 80 mm¹⁵⁴ (obr. 28).

Železné kování vědérka s obdélníkovým otvorem na uchycení bylo nalezeno pod dvěma kameny v hnědé popelovité hlíně v sondě A21 roku 1983. Jeho výška je asi 35 mm a rozměry obdélníkového otvoru přibližně 15 x 5 mm¹⁵⁵ (obr. 29).

Poloha Na Týnici

Kování vědra bylo nalezeno v hrobě H83 mezi levým kolenem a okrajem hrobové jámy. Vzhledem k jeho osamocenosti se ale I. Krutina a I. Štefan přiklání k jeho sepětí se sídlištními aktivitami. Výška kování je téměř 8 cm¹⁵⁶ (obr. 30).

---

¹⁵⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 59.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 129.

¹⁵² Tamtéž, s. 129.

¹⁵³ Tamtéž, s. 139.

¹⁵⁴ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1981, s. 2.

¹⁵⁵ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1983, s. 1.

¹⁵⁶ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 147, 148. ISSN 0031-0506.

Poměrně malý břidlicový brousek sloužící k ostření železných předmětů pochází z objektu 103/10C, na základě čehož je datován do raně středověkého horizontu. Brousek měl trojúhelníkovitý tvar a otvor pro zavěšení. Je možné, že jeho dolní část mohla být odlomena¹⁵⁷ (obr. 31).

5. 2. Móda na hradišti Budeč

5. 2. 1. Oblékání

O oblékání na hradišti Budeč toho víme, stejně jako i o oblékání na jiných soudobých hradištích, velmi málo. Jediným vodítkem, na jehož základě si můžeme udělat alespoň částečnou představu o podobě tehdejšího oblečení, jsou ve většině případů pouze kovové doplňky, které se dochovaly až do dnešní doby. Na hradišti Budeč jsou jimi především kovové přezky sloužící pravděpodobně k upevnění pásu. Ani těch ale nebylo nalezeno mnoho. Během výzkumu v západní části akropole byly získány dva nálezy železných přezek¹⁵⁸, v jižní části vnitřního areálu to pak byl pouze jeden kus¹⁵⁹. Další tři přezky nalezené v hrobech raně středověkého pohřebiště přinesl výzkum v poloze Na Týnici¹⁶⁰. Tři železné přezky byly zjištěny i během výzkumu západního předhradí v poloze Na kašně¹⁶¹.

Kromě kovových přezek byla na hradišti nalezena ještě i jiná část pásu. Jednalo se o bronzové zakončí, které pocházelo z jižní části akropole. Z této části pochází také kování nejspíše drobných řemínků pásu z bronzového plechu¹⁶².

---

¹⁵⁷ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 147.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 59.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 129.

¹⁶⁰ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 177. ISSN 0031-0506.

¹⁶¹ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1981, s. 1. a Inventář železných předmětů z roku 1982, s. 1. a BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1985-86 a 1989. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1998. čj. 3815/98. Inventář nálezů z roku 1989 (kresby), s. 607.

¹⁶² VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 134, 136.

V poloze Na Týnici byly nalezeny také drobné rovné tyčinky, které mohly sloužit jako jednoduchá spínadla ženského oděvu¹⁶³. Tři exempláře se nacházely v ženských hrobech v oblasti hrudníku a dosahovaly délky maximálně 4 cm¹⁶⁴.

Ke spínání oděvu sloužila podle Z. Váni i stříbrná perla nalezena v hrobě v jižní části akropole¹⁶⁵.

Jinými kovovými předměty, které byly součástí oděvů, jsou gombíky plnicí funkci knoflíků. Pět těchto exemplářů, tři stříbrné a dva bronzové, přinesl výzkum v jižní části akropole¹⁶⁶.

5. 2. 1. 1. Vybrané nálezy

Západní část akropole

Silně zkorodovaná drobná železná přezka (č. př. 315/22/75) byla nalezena v komplexu staveb s podezdívkami z mladohradištního horizontu v jižní části odkryvu, v úsecích II/73, I/74 a VI/74. Měla spíše kruhovitou podobu a zachovaný jazýček. Její průměr byl 18 mm¹⁶⁷ (obr. 32).

Jižní část akropole

Železná přezka (č. př. 291/1/77) byla získána v kamenné destrukci domnělého mladohradištního dvorce, v úseku C4/5. Měla čtvercovitý tvar a její rozměry byly 19x19 mm¹⁶⁸ (obr. 33).

Lité bronzové zákončí (č. př. 26/1/77) v sekundárním uložení bylo zjištěno v nadložní kamenité vrstvě úseku A9. Jeho vznik spadá do slovansko-avarského období (kolem roku 800). Zákončí je zdobeno reliéfním rostlinným ornamentem v podobě rozviliny. Délka jeho dochované části je 44 mm a jeho šířka je 25 mm¹⁶⁹ (obr. 34).

Drobné kování z bronzového plechu (č. př. 11/81) bylo nalezeno v úseku C24 v destrukci ohrady předpokládaného mladohradištního dvorce. Má stylizovanou podobu

---

¹⁶³ Podobné předměty takto interpretovala D. Jelínková: JELÍNKOVÁ, D. Příspěvek k poznání ženského oděvu ve střední a mladší době hradištní. *Archeologické rozhledy* 57. s. 549-560. ISSN 0323-1267.

¹⁶⁴ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 177. ISSN 0031-0506.

¹⁶⁵ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 134.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 134.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 21, 29, 59.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 129.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 134.

rostlinného ornamentu, kterou tvoří čtyři okvětní lístky zasazené do obdélníku a prokládané drobnými lístky kolem středového otvoru. Podle Z. Váni se nejspíše jedná o kování drobných řemínek pásu, které se vyskytovaly v 8. stol. na slovansko-avarských pohřebištích¹⁷⁰ (obr. 35).

Stříbrná perla (č. př. 56/86) pochází z hrobu na pohřebišti u rotundy. Byla umístěna na pravém rameni, na základě čehož Z. Váňa předpokládá, že sloužila ke spínání šatu či pláště. Perla měla žaludovitý tvar a byla zdobena podélnými žebérky z filigránových kroužků, do nichž byla zasazována zrnka granulace. I když perla náleží k velkomoravskému proudu šperků, kvůli odlišné technice i výzdobnému motivu, který nemá žádnou analogii, Z. Váňa uvažuje o její domácí provenienci¹⁷¹ (obr. 36).

Dva stříbrné zcela rozpadlé gombíky (č. př. 51, 52/86) byly nalezeny v hrobě č. 24/86 na pohřebišti u rotundy. Jejich výzdoba byla provedena hrubou granulací zasazovanou do filigránových kroužků. Na základě jejich velkomoravské předlohy byly Z. Váňou datovány do 1. pol. 10. století¹⁷² (obr. 37).

Poloha Na kašně

Železná přezka byla nalezena během výzkumu předhradí v roce 1981 v sondě A2, ve žlabu mezi dvěma řadami kamenů. Přezka měla spíše kruhovitou podobu a zachovalý jazýček. Její rozměry jsou v nejdelším místě zhruba 36 mm, v nejširším 34 mm¹⁷³ (obr. 38).

Železná přezka oválné podoby bez jazýčku byla zjištěna v sondě A19 při začišťování jejího dna ve vrstvě humusu s kameny a pískem v roce 1982. její rozměry byly asi 40 x 25 mm¹⁷⁴ (obr. 39).

Železná přezka s dochovaným jazýčkem pochází také z výzkumu v roce 1989 ze sondy B5, kde se nacházela v sytké hlíně suťovitého charakteru. Měla obdélníkový tvar a její rozměry byly asi 32 x 55 mm¹⁷⁵ (obr. 40).

---

¹⁷⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 134, 136.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 134.

¹⁷² Tamtéž, s. 134.

¹⁷³ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1981, s. 1.

¹⁷⁴ Tamtéž, Inventář železných předmětů z roku 1982, s. 1.

¹⁷⁵ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1985-86 a 1989. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1998. čj. 3815/98. Inventář nálezů z roku 1989 (kresby), s. 607.

Poloha Na Týnici

Železná přezka pocházela z raně středověkého pohřebiště z mužského hrobu H22. Měla jednoduchý kruhový tvar a její průměr byl asi 30 mm¹⁷⁶. Trn a rámeček byl nalezen samostatně. Přezka byla nalezena v hrobě nedaleko hlavy zemřelého, což vnáší řadu nejasností do jejího funkčního určení¹⁷⁷ (obr. 41).

Bronzová přezka pocházela z raně středověkého pohřebiště. Byla nalezena v mužském hrobě H102 v oblasti břicha, pravděpodobně tedy v původní funkční poloze. Měla obdélný tvar o rozměrech asi 53x40 mm¹⁷⁸. U přezky byl nalezen bronzový předmět jazykovitého tvaru, který byl vyhodnocen jako příslušející trn¹⁷⁹ (obr. 42).

5. 2. 2. Ozdobné předměty a šperky

Touha kráslit se je stará jako lidstvo samo. I obyvatelé hradiště Budeč se rádi zdobili, o čemž svědčí nálezy poměrně velkého množství ozdobných předmětů. Právě díky jejich oblibě v tehdejší době a zároveň díky trvanlivosti materiálu, ze kterého jsou vyráběny, máme o tom, jak se lidé na hradišti zdobili, mnohem více informací než o oblékání. Nálezy těchto předmětů pochází ze všech částí hradiště, kde byl uskutečněn archeologický výzkum, kromě polohy Na kašně, kde nebyly zjištěny žádné předměty tohoto druhu.

Mezi nejčastější nálezy patří především ozdoby hlavy, například záušnice, náušnice nebo čelenky. Dva zlomky čelenek z tenkých proplétaných bronzových drátků spadající podle Z. Váni do raného středověku pochází ze západní části akropole¹⁸⁰. Pozůstatky dvou dalších čelenek, z nichž jedna byla opět z proplétaných bronzových drátků a druhá měla podobu pásky z bronzového plechu, byly nalezeny v hradištních hrobech v jižní části akropole¹⁸¹. Vzhledem k jejich nálezovým okolnostem a samotné podobě těchto předmětů, lze ale jejich raně středověký původ vyloučit. Nálezy esovitých záušnic pochází kromě polohy Na kašně, ze všech částí budečského hradiště, kde se uskutečnil výzkum. Pět jejich zlomků bylo

---

¹⁷⁶ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s 178. ISSN 0031-0506.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 177.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 180.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 177.

¹⁸⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 59.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 131.

nalezeno v západní části akropole¹⁸². Celkem 31 kusů bylo nalezeno v jižní části akropole v prostoru dvorců¹⁸³ a dalších 17 esovitých záušnic bylo nalezeno v raně středověkém pohřebišti v poloze Na Týnici¹⁸⁴. Ze stejného místa pochází i osm stříbrných exemplářů záušnic s očkem¹⁸⁵. Asi 19 záušnic s očkem bylo nalezeno také na pohřebišti jižně od rotundy v jižní části akropole¹⁸⁶. Jeden pár jednoduchých náušnic pochází z jižní části akropole¹⁸⁷. Mnohem více jich ale přineslo raně středověké pohřebišť v poloze Na Týnici. Zde se nacházely dva páry jednoduchých kroužkových náušnic, stříbrná hrozníčkovitá náušnice s jednostranným trojbokým hrozníčkem, náušnice s uzlíky a náušnice se spirálovitým ukončením¹⁸⁸.

Mezi další nálezy patří předměty zdobící krk, respektive jednotlivé korálky, které byly navlékány na nit a zavěšeny na krku. Šest skleněných korálků, jeden kostěný a jeden hliněný přinesl výzkum v západní části akropole¹⁸⁹. Skleněné korálky byly nalezeny i ve třech hrobech v jižní části vnitřního areálu, kde byl dokonce v jednom hrobě nalezen celý náhrdelník. Nalezen zde byl ale také například jantarový dvojkónický korál nebo tři křišťálové perly¹⁹⁰. Nejvíce korálků, celkem 37, pochází ze sedmi hrobů na raně středověkém pohřebišti v poloze Na Týnici. Nacházely se zde olivovité korálky (7 kusů), melounovitý korálek a dále také segmentové a skleněné korálky. Z jednoho hrobu pochází také grandle (horní špičák jelena), který byl součástí skleněného náhrdelníku¹⁹¹.

Častým nálezem jsou i prsteny. Tři formy prstenů pochází ze západní části akropole, kde se našly celkem tři prsteny vyrobené z bronzové pásky, bronzového drátku a skleněný prsten¹⁹². Asi osm prstenů nám přinesl výzkum v jižní části akropole. Bronzové prsteny se zde

---

¹⁸² VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 61.

¹⁸³ Tamtéž, s. 132.

¹⁸⁴ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebišť na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 175. ISSN 0031-0506.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 174, 175.

¹⁸⁶ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 132.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 133.

¹⁸⁸ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebišť na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 175. ISSN 0031-0506.

¹⁸⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 61.

¹⁹⁰ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebišť na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 137. ISSN 0031-0506.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 175, 176.

¹⁹² VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 59.

vyskytovaly ve třech variantách. Prvním typem byl předmět z jednoduchého drátu, dále to pak byly prsteny z ploché pásky, které se ještě dále dělily na otevřené nezdobené, otevřené zdobené a otevřené s rhombicky rozšířenými konci. Posledním typem bronzových prstenů byly prsteny štítkové. V jižní části akropole byly nalezeny i dva skleněné prsteny¹⁹³.

Z výzkumu v západní části akropole pochází také podle Z. Váni náramek z plochého železného pásku¹⁹⁴.

Na akropoli byly kromě ozdob nalezeny také dva šperky, konkrétně dvě bronzové kaptorgy, které byly podle I. Štefana vázané pravděpodobně na vyšší společenské prostředí¹⁹⁵. Mezi šperky řadil Z. Váňa i bronzové lunicové kování, které interpretoval jako lunicový závěšek¹⁹⁶, a to i přesto, že otvor pro zavěšení chybí. Podle A. Bartoškové, musíme tak tento předmět z kategorie šperků vyloučit¹⁹⁷.

Mezi ozdoby a šperky bychom mohli řadit také některé části oděvu, na hradišti Budeč konkrétně stříbrnou perlu nebo stříbrné gombíky (viz. předchozí kapitola).

5. 2. 2. 1. Vybrané nálezy

Západní část akropole

Zlomek čelenky z velmi hustě a jemně propletených bronzových drátků (č. př. 80/1/81) byl nalezen v novověké navážkové vrstvě v sondě F1. Podle Z. Váni ale souvisí stejně jako střepy v této vrstvě s časně středověkým osídlením hradiště, přestože obdobné nálezy z jiných lokalit pochází prokazatelně až z novověkého horizontu¹⁹⁸ (obr. 43).

Masivní záušnice (č. př. 200/1/82) byla nalezena na pohřebišti v hrobu č. 17 u levé strany lebky během odkryvu F, severně od zdi starého hřbitova. Na základě jejího průměru, který je 42 mm, Z. Váňa datoval pohřebiště do 12. století¹⁹⁹ (obr. 44).

Prsten (č. př. 202/1/74) ze spirálovitě stočeného bronzového drátu s daleko přesahujícími konci, z nichž jeden je zploštělý byl nalezen v mladohradištní vrstvě nad podložím v prostoru malého sadu²⁰⁰ (obr. 45).

¹⁹³ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 131, 132.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 21.

¹⁹⁵ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 742. ISSN 0323-1267.

¹⁹⁶ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 133.

¹⁹⁷ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 742. ISSN 0323-1267.

¹⁹⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 59.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 61.

Náramek (č. př. 229/74) z plochého železného pásku pocházel podle Z. Váni z mladohradištního horizontu z jámy R. Byl široký 8 mm a dosahoval průměru 65 mm²⁰¹. Vzhledem k materiálu předmětu i tomu, že náramky jsou v raném středověku nálezem pouze ojedinělým²⁰², je ale interpretace Z. Váni dosti nepravděpodobná (obr. 46).

Jižní část akropole

Čelenka (33/85) ze tří dvojitých vzájemně proplétaných drátků pochází z hradištních hrobů jižně od rotundy sv. Petra, které byly narušeny novodobým pohřbíváním. Délka zachovaného zlomku byla 180 mm²⁰³. I v tomto případě je ale spíše pravděpodobný vzhledem k obdobným nálezům a nálezovým okolnostem novověký původ předmětu (obr. 47).

Zlomek čelenky v podobě pásky z bronzového plechu (č. př. 337/77) byl nalezen na pohřebišti u kostela Panny Marie v hrobě 19 v úseku A11. Zachovaný zlomek byl široký 12 mm a dosahoval délky 40 mm. Byl zdoben řadou pěti kroužků a jeho okraj byl lemován vpichy. V zaobleném konci byl provrtán otvor²⁰⁴ (obr. 48).

Drobné esovité záušnice byly získány při výzkumu M. Šolleho v hrobech starší fáze u kostela Panny Marie, v úsecích A11-A12. V hrobu 220 byly zjištěny 3 záušnice na prsou a 1 u levé ruky. Jejich průměr se pohyboval mezi 19-21 mm. Další esovitá záušnice o průměru 18 mm byla nalezena v hrobu 208 na prstě pravé ruky. Celkem 3 záušnice tohoto druhu se našly u lebky v hrobě 208a. Jejich průměr byl 19-20 mm. Další 4 esovité záušnice o průměru 16-18 mm se poté našly v hrobě 231. Podle Z. Váni byly záušnice nalezené u ruky v hrobě 202 a 208 užívány jako prsteny, o čemž svědčí i jejich průměr shodný s ozdobami prstů. Poloha na prsou podle něj nasvědčuje zapletení do copů. Tyto hroby byly datovány na konec 10. a počátek 11. století²⁰⁵ (obr. 49).

Celý náhrdelník byl vyzvednut z hrobu 28/86 na pohřebišti u rotundy sv. Petra. Tvořily ho dva větší válcovité, matně průsvitné korálky, dva drobné válečkovité, čtyři kulovité korálky a poté dalších 34 drobných kulovitých korálků, které byly převážně z bílého skla, u některých i se stopami kovové folie²⁰⁶ (obr. 50).

---

²⁰⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 59.

²⁰¹ Tamtéž, s. 21.

²⁰² LUTOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: 2001, s. 205. ISBN: 80-7277-054-3.

²⁰³ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 131.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 131.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 132.

²⁰⁶ Tamtéž s. 137.

Otevřený páskový prsten s rhombicky rozšířenými konci (č. př. 326/77) pochází z hrobu 8 na pohřebišti u rotundy sv. Petra v úseku A11. Jeho průměr byl 20 mm²⁰⁷ (obr. 51).

Trapezoidní bronzová kaptorga (č. př. 125/83) byla nalezena ve středohradištní jámě XIII. Byla menších rozměrů (27 x 24 x 21 mm) a na líci měla reliéfní výzdobu v podobě stylizovaného stromu života se dvěma konfrontovanými ptáčky. Po stranách byla orámována vroubkovanou lištou²⁰⁸ (obr. 52).

Poloha Na Týnici

Osm esovitých záušnic bylo nalezeno v okolí samostatně uložené lebky v horní vrstvě hromadného hrobu v objektu 5/5. Byly vyrobeny z bronzového drátu o síle 1,5-2 mm a jejich průměr se pochyboval v rozmezí od 11 do 17 mm. Ve třech případech byla esovitá klička odlomena²⁰⁹ (obr. 53).

Stříbrná hrozníčkovitá náušnice s jednostranným trojbokým hrozníčkem byla nalezena na raně středověkém pohřebišti v hrobu dospělé ženy H30. Její rozměry byly velmi malé, celková výška činila jen 9 mm a průměr oblouku byl 6 mm²¹⁰ (obr. 54).

Grandle (horní špičák jelena) s průvrtem pochází z hrobu H65 na raně středověkém pohřebišti, kde byl patrně součástí skleněného náhrdelníku. Přestože uspořádání náhrdelníku nebylo zaznamenáno, lze podle I. Krutiny a I. Štefana předpokládat centrální umístění grandle. Její délka je asi 25 mm²¹¹ (obr. 55).

5. 2. 3. Hřebeny

Důležitou součástí péče o vzhled byly hřebeny. Během výzkumu v západní části akropole bylo nalezeno celkem čtrnáct kostěných hřebenů nebo jejich zlomků. Tyto hřebeny byly téměř všechny oboustranné a vyskytovaly se hlavně ve třech variantách. Tou první byly jednodílné hřebeny bez postranních destiček, dále trojdílné se dvěma postranními destičkami a pětídílné se čtyřmi postranními destičkami²¹². Zlomek kostěného oboustranného hřebene

---

²⁰⁷ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 131.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 133.

²⁰⁹ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 175. ISSN 0031-0506.

²¹⁰ Tamtéž, s. 175.

²¹¹ Tamtéž, s. 176, 179.

²¹² VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 61.

trojdílného typu s postranními destičkami pochází také z jižní části akropole²¹³. V západní části předhradí v poloze Na kašně pochází fragment jednostranného hřebene s náběhem na prolamovaný hřbet a s boční destičkou²¹⁴.

5. 2. 3. 1. Vybrané nálezy

Západní část akropole

Jednoduchý oboustranný hřebínek bez postranních destiček (č. př. 108/1/73) pochází z ornice v úseku Ia/73. Hřeben byl na obou stranách střední části zdoben koncentrickými kroužky (36 x 31 mm)²¹⁵ (obr. 56).

Kostěný oboustranný hřeben (č. př. 34/1/73) byl nalezen v destrukční vrstvě nad zahloubeným objektem v prostoru malého sadu. Destičky byly orámovány rýhou a hlavní motiv představoval částečně zdvojený hadovitý pás kolem oček. Meziprostory pozadí byly vždy vyplňovány třemi tečkami sestavenými do trojúhelníku. Hřeben byl dlouhý 129 mm a vysoký 55 mm²¹⁶ (obr. 57).

Oboustranný prolamovaný hřeben se čtyřmi postranními destičkami (č. př. 64/1/75) byl nalezen v humusové vrstvě pod novodobou cestou v úseku III/74. Středové prolamování má tvar obdélníku s úzkými výběžky po stranách, které vyúsťovaly v kroužek. Dvojice postranních destiček, přichycená třemi nýty po obou stranách ke středovému prolamování, je zdobena krátkým lomeným pletemcem v obdélném políčku, vymezeném dvěma vodorovnými rýhami a orámovaném po stranách dvěma skupinami svislých čar²¹⁷ (obr. 58).

5. 3. Výrobní činnost

5. 3. 1. Textilní výroba

Během archeologických výzkumů ve vnitřním i vnějším areálu Budče bylo nalezeno poměrně velké množství předmětů dokládajících textilní výrobu. Jednalo se o závaží s průvrtem, která svědčí o používání tkalcovského stavu na hradišti, a poté především o velké

²¹³ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 137.

²¹⁴ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Die Knochen – und geweihindustrie aus der vorburg des frühmittelalterlichen Budeč – lage Na kašně. *Památky archeologické* LXXXVI, Praha: 1995, s. 57. ISSN 0031-0506.

²¹⁵ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 61.

²¹⁶ Tamtéž, s. 21, 61.

²¹⁷ Tamtéž, s. 61.

množství přeslenů prozrazujících velmi intenzivní spřádání vlny, které probíhalo podle A. Bartoškové pravděpodobně v rámci podomácké výroby²¹⁸.

Dokumentace uvádí nálezy celkem jedenácti závaží, z nichž osm pochází ze západní části akropole, dvě z jižní části akropole a jeden kus, jehož interpretace je však nejistá, byl nalezen v poloze Na Týnici²¹⁹. Ve všech případech bylo nalezeno pouze jedno osamocené závaží, žádná situace na hradišti tedy neposkytla tyto předměty v původní funkční poloze.

Na rozdíl od malého počtu závaží výzkum přinesl relativně velké množství přeslenů. Ty se nejvíce vyskytovaly především v západní části akropole, kde A. Bartošková během revize výsledků výzkumu napočítala 147 kusů²²⁰. Nejčastějším typem byly především ploché a vyšší dvojkónické hliněné přesleny. Dále se objevovaly také kulovité hliněné přesleny nebo oblý zploštělý přeslen, zdobený ve výduti vodorovnou rýhou. V jižní části akropole bylo nalezeno zhruba 40 přeslenů²²¹. Mezi nimi byly nejvíce zastoupeny tvary kulovité (11 kusů) a poté dvojkónické (7 kusů) a oble zploštělé přesleny (6). Kromě hliněných přeslenů se zde vyskytl i jeden kostěný exemplář kónického tvaru²²². V předhradí bylo nalezeno v poloze Na kašně 30-40 kamenných a hliněných přeslenů²²³. V poloze Na Týnici pak byly nalezeny fragmenty 4 keramických přeslenů²²⁴.

Dalšími předměty, které nám podávají svědectví tentokrát o zpracování textilu, ale také kůže, lýka či proutí, jsou šídla a jehly. V jižní části akropole bylo nalezeno celkem 27 kostěných šidel, která se vyskytovala ve čtyřech variantách: z duté kosti (tzv. proplétačky), ploše seříznutá, z plné kosti a oboustranně zašpičatělá²²⁵. Nalezena zde byla také jedna jehla s provrtaným ouškem. V západní části akropole bylo kromě kostěných šidel nalezeno i šest železných předmětů, které Z. Váňa interpretoval jako železná šídla. Tato šídla vycházela ze čtyřboké tyčinky, která byla na jednom konci zašpičatělá²²⁶. Na základě kresebné i

---

²¹⁸ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 740. ISSN 0323-1267.

²¹⁹ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 119-212. ISSN 0031-0506.

²²⁰ Tamtéž, s. 740.

²²¹ Tamtéž, s. 740.

²²² VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 139.

²²³ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 740. ISSN 0323-1267.

²²⁴ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 145. ISSN 0031-0506.

²²⁵ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 137.

²²⁶ Tamtéž, s. 57.

fotografické dokumentace nelze ale vyloučit ani možnost, že se jednalo hřebíky. Výzkum v poloze Na kašně přinesl celkem 53 kostěných předmětů, spadajících do této kategorie. Nacházela se tu šídla (36 kusů), proplétáčky (9 kusů) a šídla/proplétáčky (8 kusů), což jsou předměty, které nelze jednoznačně zařadit ani do jedné této skupiny²²⁷. V poloze Na Týnici bylo nalezeno 12 kostěných šidel, z nichž dva kusy mají seříznutý hrot do tvaru jehlanu a tři kusy představují tzv. proplétáčky. Zbylá šídla jsou tvarově nevyhraněná. I zde byla nalezena jedna kost, která mohla být užívána jako jehla²²⁸.

5. 3. 1. 1. Vybrané nálezy

Západní část akropole

Zlomek plochého hliněného závaží o průměru 55 mm byl nalezen Z. Váňou během výzkumu v roce 1976 v objektu B/76²²⁹ (obr. 59).

Hliněné závaží zploštěle kulovitěho tvaru se nacházelo v odkryvu F ve vzdálenosti asi 2 m severně od zdi starého hřbitova, který provedl Z. Váňa v letech 1981-1982. Závaží bylo nalezeno ve východní části odkryvu ve vrstvách souvisejících s mladohradištním příbytkem s dusanou jílovou podlahou. Bylo vysoké 70 mm a jeho průměr činil 135 mm²³⁰ (obr. 60).

Kamenné ploché kruhové závaží bylo nalezeno v jámě P pozdně středohradištního až mladohradištního horizontu na rozhraní úseků I/73 a V/74 v roce 1975. Průměr závaží je 60 mm a jeho výška dosahovala 20 mm²³¹ (obr. 61).

Plochý dvojkónický přeslen (č. př. 569/7/75) a vyšší dvojkónický přeslen (č. př. 569/8/75) byl nalezen ve středohradištním horizontu v jámě Q v jižní části úseku III/74 a II/75 během výzkumu malého sadu v roce 1975²³² (obr. 62).

Oblý zploštělý přeslen o průměru 27 mm, zdobený na výduti vodorovnou rýhou byl nalezen v jižní části odkryvu malého sadu v komplexu staveb s podezdívkami, které pochází podle Z. Váni z konce mladohradištního období, tj. z 12. století, v roce 1973²³³ (obr. 63).

---

²²⁷ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Die Knochen – und geweihindustrie aus der vorburg des frühmittelalterlichen Budeč – lage Na kašně. *Památky archeologické* LXXXVI, Praha 1995. s. 55. ISSN 0031-0506.

²²⁸ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické* C, Praha: 2009, s. 149. ISSN 0031-0506.

²²⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 31.

²³⁰ Tamtéž, s. 35.

²³¹ Tamtéž, s. 19.

²³² Tamtéž, s. 15.

²³³ Tamtéž, s. 29.

Kulovitý přeslen o průměru 24 mm byl nalezen v jámě C/76 během výzkumu Z. Váni v roce 1976²³⁴ (obr. 64).

Možné železné šídlo, jehož délka dosahovala 100 mm, a kostěné šídlo o délce 90 mm s č. př. 105/73 bylo nalezeno v komplexu staveb s podezdívkami z mladohradištního horizontu v jižní části odkryvu malého sadu v roce 1973²³⁵ (obr. 65).

Jižní část akropole

Kamenné závaží (č. př. 250/2/82) bylo nalezeno v úseku C39 v prostoru mezi Z. Váňou předpokládaným vchodem do mladohradištního dvorce a pohřebištěm u kostela Panny Marie ve vrstvě nade dnem podle Z. Váni částečně podezděného příbytku v roce 1982²³⁶. Jeho výška dosahovala 20 mm a jeho průměr činil 50 mm. V blízkosti jeho středového otvoru byl vyhlouben malý důlek²³⁷ (obr. 66).

Přeslen (č. př. 433/1/80), který byl vyříznut ze střepu, na sobě nesl ještě původní výzdobu nádoby, dvě rýhy²³⁸. Byl nalezen na území předpokládaného mladohradištního dvorce v částečně podezděném objektu XIX, v úseku C5 během výzkumu Z. Váni v roce 1980. Přeslen se nacházel na dně objektu, v prohlubenině s oválnou jámou na dně²³⁹ (obr. 67).

Jeden ze šesti oble zploštělých přeslenů (č. př. 348/80) byl nalezen v kamenné destrukci Z. Váňou předpokládaného palácového komplexu v úseku C3. Tento exemplář byl zdoben na obou stranách rytými žebříčkovitými motivy²⁴⁰ (obr. 68).

Jehla s provrtaným ouškem (č. př. 121/3/83) byla nalezena v mladohradištní vrstvě úseku C52 na ploše předpokládaného mladohradištního dvorce v roce 1983. Její délka dosahovala 83 mm²⁴¹ (obr. 69).

Dvojhroté kostěné šídlo (č. př. 430/2/80) se nacházelo na území předpokládaného mladohradištního dvorce v objektu XIX v úseku C5²⁴². Spolu s ním byla nalezena ještě dvě další šídla (433/80)²⁴³ (obr. 70).

---

²³⁴ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 31.

²³⁵ Tamtéž, s. 29.

²³⁶ Tamtéž, s. 101, 115.

²³⁷ Tamtéž, s. 139.

²³⁸ Tamtéž, s. 139.

²³⁹ Tamtéž, s. 112, 113.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 139.

²⁴¹ Tamtéž, s. 137.

²⁴² Tamtéž, s. 115.

²⁴³ Tamtéž, s. 115.

Několik kostěných šidel bylo nalezeno v příbytku z mladohradištního období, který se rozkládal na úsecích C44-C45, C48-C49 a C52. Pět z nich bylo z duté kosti, tzv. proplétáčky, a jedno bylo z plné kosti²⁴⁴ (obr. 71).

Poloha Na Kašně

Zlomek přeslenu vyříznutého z keramického střepu ze dna nádoby, na kterém se dochovala původní značka, pochází ze sondy A12. Byl nalezen v tmavé hlíně objektu č. 1 v roce 1981 a jeho průměr je přibližně 16 mm²⁴⁵ (obr. 72).

Kostěné šídlo (č. př. Bp82-160) bylo nalezeno v sondě A22 ve stěně zaplněného příkopu. Toto silně vyhlazené šídlo z mladohradištního období bylo dlouhé 83 mm a bylo vyrobeno z kosti ovce/kozy. Délka předmětu je asi 90 mm²⁴⁶ (obr. 73).

Kostěný proplétáček (č. př. Bp89-554) se nacházel v sektoru B3/B4 v pozůstatku písčité podlahy objektu s kamennou nadezdívkou ve vrstvě hnědé, měkké písčité hlíny. Byl datován do mladohradištního období a jeho délka činí 75 mm²⁴⁷ (obr. 74).

Poloha Na Týnici

Fragment možného tkalcovského závaží se nacházel v zásypu hrobu H3. Byl vyroben ze špatně vypálené jemné hlíny a dosahoval výšky asi 60 mm. Fragment představoval pouze část vnější obrysové linie, na jejímž základě I. Krutina a I. Štefan předpokládají, že předmět měl tvar stlačené koule nebo kuželovitý tvar se zaoblenými hranami. Podle autorů není vyloučeno, že se mohlo jednat o závaží tkalcovského stavu s vertikálně probíhajícím otvorem²⁴⁸ (obr. 75).

Kostěné šídlo s hrotem seříznutým do tvaru jehlanu (č. př. 83/153) bylo nalezeno v sondě 8 ve vrstvě 2. Jeho délka dosahovala asi 80 mm. Podle zoologického určení se jednalo o kost z tura²⁴⁹ (obr. 76).

---

²⁴⁴ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 137, 115.

²⁴⁵ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezková zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář kostěných a kamenných předmětů z roku 1981, s. 1.

²⁴⁶ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Die Knochen – und geweihindustrie aus der vorburg des frühmittelalterlichen Budeč – lage Na kašně. *Památky archeologické LXXXVI*, Praha 1995. s. 27, 28. ISSN 0031-0506.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 32, 34.

²⁴⁸ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 145. ISSN 0031-0506.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 147, 149.

Tzv. proplétáček (č. př. 85/73), vzniklý šikmým seříznutím duté kosti, se nacházel v sondě 8C v zásypu hrobu H64. Byl dlouhý asi 50 mm a podle zoologického určení se jednalo o kost z ovce/kozy²⁵⁰ (obr. 77).

Možnou jehlou mohla být drobná kost kruhovitého průřezu nalezená v sondě 17, kterou kvůli silnému ohlazení nelze zoologicky identifikovat. Určení předmětu je problematické především díky odlomení horní části s předpokládaným otvorem. Délka dochované části je asi 48 mm²⁵¹ (obr. 78).

5. 3. 2. Zpracování barevných kovů

O výrobní činnosti, konkrétně o odlévání barevných kovů, svědčí na hradišti Budeč nálezy tyglíků či kelímků. Tři celé nádoby a jeden zlomek pochází ze dvou objektů v jižní části akropole. Jeden tyglík pochází i z předhradí. Kromě těchto nálezů nemáme z hradiště žádné jiné předměty používané při práci s kovem²⁵². Nápadné množství nalezené strusky v JV části zkoumané plochy západního předhradí v poloze Na kašně, v prostoru zachovalého kamenného dláždění s ohništěm a jeho bezprostředním okolí, by mohlo svědčit o tom, že objekt s ohništěm býval v minulosti kovářskou dílnou. Přímé důkazy v podobě prokazatelné výhně, keramické výfučny, kumulace dřevěného uhlí a nahromadění struskových odpadů však chybí²⁵³.

5. 3. 2. 1. Vybrané nálezy

Jižní část akropole

Dva keramické tyglíky na odlévání bronzu pochází z mladohradištního objektu XXIII. Jednalo se o dvě tenkostěnné nádoby džbánečkovitého tvaru²⁵⁴ (obr. 79).

---

²⁵⁰ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 147, 149. ISSN 0031-0506.

²⁵¹ Tamtéž, s. 147, 149.

²⁵² BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy LVIII*, 2006, s. 740. ISSN 0323-1267.

²⁵³ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Archeologický výzkum budečského předhradí v poloze Na kašně: První etapa hodnocení. *Archeologické rozhledy XLIV*, Praha 1992, s. 443. ISSN 0323-1267.

²⁵⁴ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 128.

5. 4. Zbraně a jezdecká výstroj

Ke všem středověkým hradištím patří neodmyslitelně také zbraně, dokládající vysoké společenské postavení vlastníka, které sloužily k boji s nepřítelem nebo k lovu divoké zvěře. Některé zbraně mohly zároveň také plnit funkci pracovního nástroje. Nejčastějším příkladem tohoto druhu jsou především sekery, používané ke kácení stromů, nebo dýky. Ve většině případů se nám zbraně nedochovávají celé, ale nacházíme jen jejich kovové části, popřípadě kovové části šípů, například šipky, na jejichž základě usuzujeme na existenci samotné zbraně.

Hradiště Budeč nám příliš exemplářů sice nenabízí, ale i tak nám nalezené předměty mohou poskytnout alespoň základní představu, o tom, jaké druhy zbraní zde byly užívány. Nejčastějšími nálezy zjištěnými ve všech částech zkoumané plochy hradiště byly železné šipky, které se nasazovaly na dřevěná ratiště a dokládají tedy užívání luku. Šest těchto střel pochází ze západní části akropole, přičemž v jednom případě se jedná podle Z. Váni o mladohradištní masivní šipku z kuše, tedy raný doklad užívání této zbraně na našem území²⁵⁵. Dva další exempláře běžných šipek spojitelných se střelbou z luku pochází z jižní části akropole²⁵⁶. Nejméně devět železných šipek pochází také z budečského předhradí z polohy Na kašně²⁵⁷. V poloze Na Týnici byl nalezen jeden železný hrot šípů s křídélky a tulejkou, který je zároveň také jediným prokázaným militáriem na tomto území²⁵⁸.

Další kategorií nálezů vyskytujících se na Budči tvoří meče a dýky. V západní části akropole byla nalezena pouze část meče, respektive plochá železná tyčinka, kterou je podle Z. Váni možné považovat za záštitu rukojeti²⁵⁹. Tato interpretace je však dosti problematičtější a vzhledem k tomu, že zde ani není znatelný otvor pro čepel, je nutné ji spíše odmítnout²⁶⁰. Z jižní části hradiště pochází železný předmět, pravděpodobně součást kovové garnitury řemení meče, který byl identifikován jako průvlečka s prodlouženým krčkem²⁶¹. Pochvu meče zdobilo pravděpodobně bronzové kování s prolamovanou palmetovitou výzdobou nalezené v západní části akropole. Podobně zřejmě fungovalo i fragmentárně dochované bronzové

²⁵⁵ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 57.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 129.

²⁵⁷ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 742. ISSN 0323-1267.

²⁵⁸ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 146. ISSN 0031-0506.

²⁵⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 57.

²⁶⁰ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 741. ISSN 0323-1267.

²⁶¹ Tamtéž, s. 741.

kování pochvy nože z téhož místa nebo kostěný obklad, nejspíše pochvy nože či dýky, s motivem pávů, nalezený v poloze Na kašně²⁶². S mečem by mohlo souviset i železné křížové kování s jehlancovitou vypnulínou uprostřed, které bylo nalezeno jak v západní části akropole, tak v poloze Na kašně. Existuje ale i názor, že tyto dva nálezy představují součást koňského postroje²⁶³.

Z jiných zbraní byly v jižní části akropole nalezeny dva bodce, které podle Z. Váni plnily funkci ratiště oštěpu²⁶⁴. Z předhradí z polohy na kašně lze do kategorie militárií zařadit ještě sekeru širočinu, která však mohla být i pracovním nástrojem²⁶⁵.

O tom, že se na hradišti pohybovali lidé z vyššího společenského prostředí, svědčí kromě zbraní také nálezy ostruh a částí koňských postrojů. Výzkumy na hradišti přinesly celkem pět exemplářů ostruh s háčky, z nichž dva pochází ze západní části akropole, jeden z jižní části akropole a dva z polohy Na kašně²⁶⁶. Další ostruha s háčky zcela nezvyklého tvaru byla nalezena v jižní části akropole. Zde byla zjištěna patrně i železná část koňského postroje, jedno koňské udidlo a jedna podkova²⁶⁷. Z polohy Na kašně pochází železná část koňské uzdy²⁶⁸.

5. 4. 1. Vybrané nálezy

Západní část akropole

Železná šipka (č. př. 44/1/74) s listovitou čepelí a jednoduchým trnem o délce 78 mm pochází z komplexu mladohradištních staveb s podezdívkami z jižní části odkryvu²⁶⁹ (obr. 80).

Šipka se zpětnými křídélky a tulejkou (64/3/72) byla nalezena v ornici během výzkumu v roce 1972²⁷⁰ (obr. 81).

---

²⁶² BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 742. ISSN 0323-1267.

²⁶³ Tamtéž, s. 741-742.

²⁶⁴ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 129.

²⁶⁵ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 742. ISSN 0323-1267.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 742.

²⁶⁷ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 129.

²⁶⁸ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1982, s. 10.

²⁶⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 29.

²⁷⁰ VÁŇA, Zdeněk. Obnovený výzkum Budče v roce 1972. *Archeologické rozhledy* XXX, Praha 1978, s. 476. ISSN 0323-1267.

Masivní železná šipka pravděpodobně z kuše o délce 70 mm byla nalezena ve výplni jámy C/I. Šipka je u špice poněkud rozšířená, poškozený plný tyl byl zřejmě původně opatřen trnem. Její průřez je čtyřboký. Na základě třídění T. Durdíka řadí Z. Váňa předmět do skupiny B1b šipek²⁷¹ (obr. 82).

Plochá železná tyčinka považovaná Z. Váňou za záštitu rukojeti meče (č. př. 19/1/85) pochází z mladohradištní vrstvy pod jílovou podlahou v úseku G2. Délka železné tyčinky, která je k oběma koncům mírně prohnutá, je 84 mm²⁷². Na základě fotografické dokumentace je však nutné tuto interpretaci odmítnout (obr. 83).

Bronzové kování pochvy meče s prolamovanou výzdobou z palmetek sestavených do rhombu (č. př. 38/1/72) bylo nalezeno v polozemnici 1/III. Jeho rozměry byly 50 x 37 mm²⁷³ (obr. 84).

Kování pochvy nože z bronzového plechu (č. př. 83/1/74) se nacházelo ve vrstvě nad podložím v úseku III/74. Jeho vnější ploška měla vykrajovaný okraj, pod nímž byla zdobena dvěma vodorovnými rýžkami a motivem tří koncentricky sestavených rytých půlobloučků. Vnitřní ploška je nýtem přichycena k rameni o výšce 50 a šířce 20 mm, které má podobu sloupku s dvojitě členěnou hlavicí i patkou²⁷⁴ (obr. 85).

Železné kování (č. př. 427/2/76) ve tvaru plastického kříže s šípovitě rozšířenými konci, vepsaného do čtverce o rozměrech 35 x 35 mm, jehož střed tvoří čtvercová ploška s vyznačenými úhlopříčkami, bylo nalezeno v podzemnici A/76²⁷⁵ (obr. 86).

Železná ostruha (č. př. 342/1/75) byla nalezena pod jámou J v humusové vrstvě na podloží úseku V/74. Měla široce rozevřená ramena se zpětnými háčky a krátký trn. Její délka byla 80 mm, rozpětí ramen 72 mm a délka trnu 15 mm²⁷⁶ (obr. 87).

Jižní část akropole

Železná střela (č. př. 34/1/85) s křídélky a delší tulejkou o délce 75 mm pochází z vrstvy porušené novověkými hroby u rotundy sv. Petra²⁷⁷ (obr. 88).

---

²⁷¹ VÁŇA, Zdeněk. Obnovený výzkum Budče v roce 1972. *Archeologické rozhledy* XXX, Praha 1978, s. 379. ISSN 0323-1267.

²⁷² VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 40, 57.

²⁷³ VÁŇA, Zdeněk. Obnovený výzkum Budče v roce 1972. *Archeologické rozhledy* XXX, Praha 1978, s. 377. ISSN 0323-1267.

²⁷⁴ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 59.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 59.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 57.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 129.

Železný předmět (č. př. 93/84), interpretovaný Z. Váňou jako masivní železný hák, byl nalezen v kamenné destrukci v úseku C22²⁷⁸. Při bližším posouzení fotografické dokumentace je ale více pravděpodobné, že se jednalo vzhledem k ohnutému zakončení i druhé strany předmětu spíše o koňské udidlo²⁷⁹ (obr. 89).

Možná součást železné garnitury řemení meče (č. př. 224/82) byla nalezena ve dvou zlomcích v mladohradištním objektu XXIII. Kování s polokruhovitou hlavicí, opatřenou obdélným otvorem a po obou stranách vroubkovanou nožkou, bylo dlouhé 110 mm²⁸⁰ (obr. 90).

Železný bodec s tulejkou (č. př. 43/84) sloužící podle Z. Váni jako ratiště oštěpu o délce 70 mm pochází ze středohradištní obilnice č. 4²⁸¹. Fotografická dokumentace ukazuje pouze na to, že se jedná o železný předmět s tulejkou. Jestli byl ale součástí oštěpu či jiného nástroje se dnes můžeme jen dohadovat (obr. 91).

Železný předmět, pravděpodobně součást koňského postroje, (č. př. 64/1/83) na obou koncích vidlicovitě rozšířený, byl zjištěn v ornici úseku C47²⁸². Vzhledem k místu nálezů si ale nemůžeme být zcela jisti raně středověkým původem (obr. 92).

Poloha Na kašně

Železná šipka se zpětnými křídélky a tulejkou o délce asi 87 mm pochází z humusové vrstvy sondy A20, zkoumané v roce 1982²⁸³ (obr. 93).

Železná část koňské uzdy byla nalezena v mladohradištním objektu č. 2, v sondě A20 během výzkumu západní části předhradí v roce 1982. Předmět je na obou koncích zakončen jednou menší a jednou větší kruhovitou hlavicí s kruhovitým otvorem, z nichž vybíhá rameno do středu obdélníkovitého tvaru s dvěma otvory pro nýt o rozměrech 15 x 12 mm. Celková délka části koňské uzdy je asi 95 mm²⁸⁴ (obr. 94).

---

²⁷⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 129.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 129.

²⁸⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 129.

²⁸¹ Tamtéž, s. 129.

²⁸² Tamtéž, s. 129.

²⁸³ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Názevová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1982, s. 9.

²⁸⁴ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Názevová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1982, s. 10.

Obkladová kostěná destička s motivem páva o délce 13 cm a šířce 1,1 – 2 cm ze středohradištního období byla nalezena v sondě B4 v roce 1989²⁸⁵. Téměř papírově tenký kostěný plátek (0,05 cm) s vyobrazením realisticky ztvárněných pávů byl zdoben rytím, prolamováním a puncováním. Výzdoba je rozvržena do třech výzdobných polí oddělených motivem tzv. žebříčku. Výzdoba ve dvou polích je shodná, ve třetím poli je realizace páviho ocasu ve formě dvou, pod sebou umístěných ocasních ok. Nalezený kostěný plátek představuje jen část původního předmětu. Od dosavadních nálezů obkladových destiček se tento odlišuje nejen svou výzdobou, ale také tenkostěnností a tím, že zde chybí otvor pro nýt, což svědčí o tom, že byl přichycen jiným způsobem²⁸⁶ (obr. 95).

Tzv. sekera šířčina o délce asi 14 cm a šířce ostří v nejširší části asi 9,5 mm byla nalezena v příkopu, v tmavé humusové vrstvě pod kamenem, v sondě A19 během výzkumu v roce 1981²⁸⁷ (obr. 96).

5. 5. Zábava a hry

Do této kategorie spadají hrací kotouče z jižní části akropole²⁸⁸ a dvě miniaturní misky ze západní části vnitřního areálu, které mohly podle Z. Váni sloužit jako dětské hračky²⁸⁹. Na území hradiště byly nalezeny také dvě pišťalky, jedna z polohy Na kašně²⁹⁰ a jedna z jižní části akropole²⁹¹. Z hradiště pochází také několik nálezů kostěných bruslí. Celkem sedm exemplářů pochází z polohy Na kašně²⁹², další tři kostěné brusle byly zjištěny v jižní části akropole²⁹³.

---

²⁸⁵ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1985-6, 1989. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1998. čj. 3815/98. Inventář kostěných a kamenných předmětů z roku 1989, s. 613.

²⁸⁶ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Die Knochen – und geweihindustrie aus der vorburg des frühmittelalterlichen Budeč – lage Na kašně. *Památky archeologické* LXXXVI, Praha 1995. s. 50, 58. ISSN 0031-0506.

²⁸⁷ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1981, s. 3.

²⁸⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 139.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 63.

²⁹⁰ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1982, s. 5.

²⁹¹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 137.

²⁹² BARTOŠKOVÁ, Andrea. Die Knochen – und geweihindustrie aus der vorburg des frühmittelalterlichen Budeč – lage Na kašně. *Památky archeologické* LXXXVI, Praha 1995. s. 56. ISSN 0031-0506.

²⁹³ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 137.

5. 5. 1. Vybrané nálezy

Jižní část akropole

Drobná kostěná píšťalka (č. př. 27/80) byla nalezena v jámě v prostoru objektu XX v úseku C17. Měla půlkruhovitý zvukový otvor a její délka dosahovala 60 mm²⁹⁴ (obr. 97).

Celý exemplář kostěné brusle (č. př. 123/25/80) s otvory na špici i na patě o délce 242 mm pochází z destrukce Z. Váňou předpokládaného mladohradištního dvorce v prostoru mezi hroby mladšího pohřebiště C3²⁹⁵ (obr. 98).

Hrací kotouč vybroušený z kamene (č. př. 6/2/81) byl zjištěn v částečně podezděném objektu v sondě C4. Jeho průměr byl 28 mm²⁹⁶ (obr. 99).

Poloha Na kašně

Celý exemplář kostěné brusle z mladohradištního horizontu se našel v sondě A19 v černé humusovité hlíně. Brusle byla opatřena otvory na obou stranách a její délka byla 26, 1 cm²⁹⁷ (obr. 100).

5. 6. Vzdělanost

Dokladem vzdělanosti na budečském hradišti jsou nálezy tzv. stilů neboli pisátek, které svědčí o tom, že se zde pohybovali lidé znalí písma. Podle A. Bartoškové se v době, kdy hradiště plnilo svoji funkci, tedy v raném středověku, mohlo jednat především o příslušníky kléru, popřípadě o obchodníky²⁹⁸. Stily byly nalezeny během výzkumu Z. Váni v jižní a západní části akropole. V dokumentaci se autor výzkumu zmiňuje o devíti stilech, z nichž čtyři železné byly nalezeny v západní části akropole a dalších pět, z toho čtyři železné a jedno kostěné, v jižní části vnitřního areálu. Stily Z. Vána přirovnává k železným šídlům, od nichž se podle něj liší jen tím, že mají druhý konec více či méně zploštělý a rozšířený, neboť sloužil k smazávání textu napsaného na povoskované tabulky. Podle něj nálezy těchto předmětů svědčí nejen o znalosti písma na hradišti, ale souvisí zároveň také s existencí tzv. budečské

²⁹⁴ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 137.

²⁹⁵ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 137.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 139.

²⁹⁷ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Die Knochen – und geweihindustrie aus der vorburg des frühmittelalterlichen Budeč – lage Na kašně. *Památky archeologické* LXXXVI, Praha: 1995. s. 38, 39. ISSN 0031-0506.

²⁹⁸ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 742. ISSN 0323-1267.

školy, o níž se hovoří ve svatováclavských legendách²⁹⁹. Jak, již ale bylo uvedeno v kapitole Historie lokality, žádná škola se na hradišti v době jeho trvání podle J. Slámy nevyskytovala. Během revize výsledků výzkumu navíc A. Bartošková zpochybnila průkaznou identifikaci některých těchto předmětů. Jak uvádí, stily se od ostatních kovových rydel odlišují především trojúhelníkovitě roztepanou ploškou jednoho z konců. Na základě fotografické či kresebné dokumentace, která byla provedena pouze u 6 předmětů, je ale podle ní funkční identifikace vzhledem k nevýrazně roztepané plošce sporná a za prokázané můžeme považovat pouze dva zdokumentované exempláře z jižní části akropole, z nichž jeden je železný a jeden kostěný³⁰⁰.

5. 6. 1. Vybrané nálezy

Jižní část akropole

Železný stilus (č. př. 283/80) pochází z mladohradištního horizontu a byl nalezen v částečně podezděném objektu XVIII, při odkryvu jeho jílové podlahy v roce 1980³⁰¹. Tento poněkud hrubší stilus měl do trojúhelníku roztepaný plochý konec a jeho délka činila 126 mm³⁰² (obr. 101).

Železný stilus (č. př. 210/1/81) mladohradištního rázu byl nalezen roku 1981 v kamenné destrukci podél západního okraje cesty v úsecích C22 a C23, která podle Z. Váni vyznačovala severní průběh ohrady hradskeho dvorce³⁰³. Stilus měl plochý konec roztepaný do trojúhelníku a oddělený vývalky. Byl dlouhý 115 mm³⁰⁴(obr. 102).

---

²⁹⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 57.

³⁰⁰ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, 2006, s. 742. ISSN 0323-1267.

³⁰¹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 113.

³⁰² Tamtéž, s. 129.

³⁰³ Tamtéž, s. 111.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 129

6. Každodenní život na hradišti Budeč

I když nám předměty nalezené při archeologických výzkumech nemohou poskytnout zcela reálný a úplný obraz toho, jak zdejší lidé v dávné minulosti žili, můžeme se na základě nich pokusit alespoň o částečnou rekonstrukci jejich každodenního života a udělat si bližší představu například o tom, jací lidé se na Budči pohybovali, jak se obyvatelé hradiště oblékali, kolik jich bylo, jaká zaměstnání vykonávali nebo co patřilo mezi jejich každodenní domácí práce.

O intenzivním a dlouhodobém osídlení vnitřního areálu hradiště po celou dobu jeho existence svědčí kromě četných nálezů keramiky, charakteristické pro jednotlivé etapy vývoje Budče, také pozůstatky sídlištní zástavby, pocházející jak ze středohradištního, tak mladohradištního období (viz. sídlištní zástavba). Husté osídlení lze předpokládat také na později vzniklém budečském předhradí. Na všech zkoumaných místech byly totiž sondážemi zjištěny stopy intenzivního osídlení v podobě sídlištních objektů, kulturních vrstev a četných archeologických nálezů. Podle A. Bartoškové svědčí nálezy vyspělé středohradištní keramiky v nejstarším sídlištním horizontu, datovaného v poloze Na kašně rámcově do konce 9. a poč. 10. století, o tom, že plocha předhradí byla intenzivně využívána hned od svého počátku³⁰⁵. Na základě srovnání keramiky z vnějšího a vnitřního areálu lze podle A. Bartoškové také bezpečně říci, že osídlení na předhradí zaniklo dříve než na samotné akropoli³⁰⁶. Stopy osídlení v podobě dvou sídlištních objektů a kulturní vrstvy se souborem vyspělé středohradištní keramiky byly zachyceny i v poloze Na Týnici. Vzhledem k velmi malému výskytu mladohradištní keramiky se usuzuje, že předpolí hradiště bylo osídleno jen několik desítek let, pravděpodobně někdy od sklonku 9. do průběhu 1. pol. 10. století³⁰⁷.

Na akropoli i v západní části předhradí, která byla archeologicky zkoumána, byly zjištěny sídlištní objekty stejného druhu a stavební techniky. Byly zde odkryty půdorysy jak polozemnic, tak pozdějších nadzemních objektů s dřevěnými konstrukcemi a také velké množství kamenných konstrukcí. Sídlištní zástavba tedy nenapovídá tomu, že by existoval nějaký podstatnější rozdíl ve funkci mezi předhradím a vnitřním areálem.

---

³⁰⁵ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a bilance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII. 2006, s. 731. ISSN 0323-1267.

³⁰⁶ Více o srovnání keramiky: BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a bilance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII. 2006, s. 731. ISSN 0323-1267.

³⁰⁷ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 136. ISSN 0031-0506.

Hlavní složku hospodářství představovalo stejně jako na jiných hradištích nepochybně zemědělství a chov dobytka. Archeologické nálezy jak na akropoli, tak i na předhradí toto tvrzení ale nepodkládají. Během výzkumů nebyly zjištěny žádné zlomky železných srpů, motyk ani jiných žňových nástrojů. Z polohy Na kašně pochází jen zdobené kostěné pouzdro srpů³⁰⁸. Téměř zcela chybí také nálezy skutečných obilnic, jediná jáma obsahující obilí sloužila podle svého charakteru i nálezového inventáře, kterým byly zlomky žernovu a pražnice, pouze ke zpracování obilí, tj. k mletí a pražení³⁰⁹. V jižní části akropole byly jako obilnici označeny čtyři jámy, v žádné z nich ale nebylo obilí zjištěno, a tak pravděpodobně sloužily jen k ukládání potravin³¹⁰. Jediná skutečná obilnice typicky hruškovitého tvaru o hloubce 270 cm se nacházela v západní části předhradí v sondě F3³¹¹. Zlomky drtidel a žernovů na akropoli svědčí také pouze o zpracování obilí. Vzhledem k malému rozsahu odkryté plochy na předhradí je možné, že se „pravých“ obilnic nacházelo ve vnějším areálu více a na akropoli bylo obilí jen podomácku zpracováváno, což by mohlo svědčit o zemědělském charakteru předhradí. Všechny tyto sídlištní objekty na Budči ale spadají do vývojově staršího období, jelikož byly překryty mladohradištním osídlením³¹². O chovu dobytka svědčí velké množství osteologických nálezů³¹³.

Co se týče výrobních odvětví, z charakteru odkrytých sídlištních objektů na akropoli nelze ani v jednom případě usuzovat na existenci dílenského objektu, i když řemeslná výroba byla určitě nezbytnou součástí každodenního života na hradišti Budeč, a to jak z hospodářského, tak třeba i z vojenského hlediska. Z. Váňa i A. Bartošková navíc na základě honosnějších kostěných nálezů, jejichž výzdoba vyžadovala speciální nástroje a především řemeslnou dovednost, předpokládají i činnost specializované dílny na opracování kostí³¹⁴. Za její produkty lze považovat nálezy bohatě zdobených hřebenů, rozličných obkladových destiček a ozdobných rukojetí kovových nástrojů. Přímé doklady v podobě kostěných odřezků ale na Budči chybí. Z předmětů, používaných při práci s kovem, přinesly výzkumy nálezy

³⁰⁸ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1985-6, 1989. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1998. čj. 3815/98. Inventář nálezů z roku 1985, s. 668.

³⁰⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 59.

³¹⁰ Tamtéž, s. 125.

³¹¹ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a bilance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII. 2006, s. 734. ISSN 0323-1267.

³¹² Tamtéž, s. 125.

³¹³ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 59.

³¹⁴ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a bilance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII. 2006, s. 740. ISSN 0323-1267. VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 126.

pouze pěti keramických tyglíků, čtyři z jižní části akropole a jeden z předhradí, které sloužily pravděpodobně k odlévání barevných kovů a mohly by dokládat samostatnou výrobu šperků, především v jižní části akropole. Žádné jiné předměty svědčící o práci s kovem zjištěny nebyly. O existenci kovářské dílny, jejíž existence byla na hradišti z vojenských i hospodářských důvodů nezbytná a kterou dokládají i poměrně četné nálezy železných výrobků, jako zbraní, nožů, nůžek, železných kování, dřevěných vědérek nebo železných šídel či hřebů, by mohlo svědčit nápadné množství nalezené strusky v JV části zkoumané plochy západního předhradí v poloze Na kašně, v prostoru zachovalého kamenného dláždění s ohništěm a jeho bezprostředním okolí. Přímé důkazy v podobě prokazatelné výhně, keramické výfučny, kumulace dřevěného uhlí a nahromadění struskových odpadů však i v tomto případě chybí³¹⁵. Naprosto žádné doklady v podobě výrobních objektů ani dílenských odpadů nemáme na Budči doloženy, stejně jako v případě specializované dílny na výrobu kostěných předmětů, o výrobě keramiky a provozu keramických dílen, o jejichž existenci svědčí velké množství keramických nálezů, které tvoří největší položku sídlištního nálezového fondu. Jak podotýká A. Bartošková, přinejmenším s nástupem keramiky kalichovitého typu okraje lze na středočeské produkci pozorovat morfologickou i technologickou standardizaci, která zřejmě souvisí s provozem větších keramických dílen a s obtížně postižitelnou specializací výroby. Kvůli absenci specifických vypalovacích zařízení a identifikovatelného odpadu však není možné místa produkce keramiky identifikovat³¹⁶. Žádná jiná řemesla na hradišti Budeč nejsou doložena ani samotnými nálezy.

Z nálezů, které nám podávají svědectví o každodenní domácí činnosti, jsou hojně zastoupeny předměty textilní výroby, a to především přeslenů nejrůznějších tvarů, výzdoby i velikostí, a poté několika exemplářů keramických tkalcovských závaží dokládajících tkaní látek na Budči. Poměrně velké množství přeslenů nalezených na všech částech zkoumané plochy hradiště, především v západní části akropole, svědčí o intenzivním předení vlny na dřevěném vřetenu v obydlích jak ve vnitřním, tak i ve vnějším areálu. Nálezy pouze jedenácti závaží tkalcovského stavu, z nichž u některých není jejich funkce zcela prokazatelná, nemusí podle A. Bartoškové odpovídat skutečnému stavu, neboť jak podotýká, výskyt raně středověkých závaží u nás je obecně sporadický, jelikož byla postupně nahrazována jinými,

---

³¹⁵ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Archeologický výzkum budečského předhradí v poloze Na kašně: První etapa hodnocení. *Archeologické rozhledy* XLIV, Praha 1992, s. 443. ISSN 0323-1267.

³¹⁶ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a bilance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII. 2006, s. 740. ISSN 0323-1267.

funkčně neprůkaznými předměty, např. obyčejnými kameny³¹⁷. O zpracovávání textilu, kůží, lýka či proutí svědčí četné nálezy kostěných šidel, proplétáčků a také dva nálezy kostěných jehel. K vaření a uchovávání potravin sloužily hliněné nádoby. Ve všech zkoumaných částech budečského hradiště byla užívána shodná keramika, zastoupena především hrncovitými tvary a v menší míře také miskami a láhvemi. Ve středohradištním horizontu převládala keramika s jemněji profilovanými okraji a jemně taženou výzdobou z mnohonásobných vlnic a lineárních pásů. Mladohradištní fázi poté reprezentovaly nádoby s kalichovitými okraji a jednodušší výzdobou z jednoduchých vlnic a vodorovných rýh nebo vrypů. Součástí každé domácnosti byl nepochybně i nůž. Výzkumy na hradišti přinesly celou řadu nožů nejrůznějších tvarů a délek, na jejichž základě můžeme usuzovat na přesné užití konkrétních předmětů. Kromě běžných nožů se zde vyskytly i nálezy možných břitev, nebo nože sloužící k chirurgickým zákrokům. K domácím pracím nepochybně sloužila i vědérka na vodu, jejichž kovové části držadel nebo kování byly nalezeny jak na území akropole, tak také v předhradí. Obrázek zdejších domácností nám doplňují i nálezy háků a řetězů ve vnitřním areálu hradiště, které sloužily k zavěšení kotle nad oheň a v neposlední řadě také nálezy nůžek, kamenných brousků či kamenných drtidel. Všechny tyto nálezy patřily k nezbytnému vybavení každé domácnosti.

O samotných obyvatelích hradiště nám toho archeologické výzkumy mnoho říci nemohou. Nalezené hmotné prameny nám mohou přiblížit pouze to, jak se lidé v tehdejších dobách oblékali a jaké předměty je zdobily. Mezi skromnými doklady oblékání se nachází pouze kovové doplňky, kterými byly kovové přezky pásku, jedno bronzové zakončí, stříbrná perla ke spínání oděvu a pět gombíků. Jako jednoduchá spínadla ženského oděvu mohly sloužit drobné rovné tyčinky, nalezené v poloze Na Týnici. Více informací máme o ozdobných předmětech a špercích, které se vyskytovaly kromě polohy Na kašně na všech částech zkoumané plochy hradiště. Nejčastějšími nálezy byly ozdoby hlavy, jako čelenky, záušnice nebo náušnice, poté ozdoby krku v podobě náhrdelníků z navlečených korálek a častými nálezy byly i prsteny. Mezi šperky bychom mohly řadit dvě bronzové kaptorgy. Četné nálezy ozdobných předmětů svědčí o tom, že lidé na Budči si na svém vzhledu dávali opravdu záležet. Důležitou součástí jejich péče o vzhled byly pravděpodobně i zdobené kostěné hřebeny, kterých bylo na hradišti nalezeno celkem 17.

Určité svědectví o obyvatelích hradiště nám mohou poskytnout i nálezy zbraní a součástí jezdecké výstroje, které dokládají to, že se zde pohybovali lidé vyšší společenské

---

³¹⁷ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a bilance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII. 2006, s. 741. ISSN 0323-1267.

třídy. Nejčastějšími nálezy zjištěnými ve všech částech zkoumané plochy hradiště byly železné šipky, které svědčí o používání luku a v jednom případě dokládají i použití kuše na Budči. Dále zde byly zjištěny dýky a několik málo částí možných mečů. O tom, že se na hradišti pohybovali lidé z vyššího společenského prostředí, svědčí kromě zbraní také nálezy ostruh a částí koňských postrojů. Všechny tyto předměty nasvědčují přítomnosti členů knížecí družiny v centru Budče, což se na raně středověkých hradištích také předpokládá.

S vyšším společenským prostředím jsou spojovány také železné stily či písátka, která pochází z budečské akropole. Podle A. Bartoškové tkví výpověď těchto předmětů v jednoznačné spojitosti s lidmi ovládajícími písmo, v raném středověku se tedy mohlo jednat o příslušníky kléru, popřípadě o obchodníky³¹⁸.

O tom, že obyvatelé hradiště Budeč se uměli i bavit a jejich děti si měly i s čím hrát, nám podávají svědectví nálezy dvou miniaturních misek, které mohly sloužit jako dětské hračky, několik hracích kotoučů, dvě píšťalky a zhruba deset exemplářů kostěných bruslí.

---

³¹⁸ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a bilance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII. 2006, s. 742. ISSN 0323-1267.

7. Každodenní život na Budči v porovnání s dalšími soudobými přemyslovskými hradišti ve středních Čechách

Spolu s Budčí patřila mezi nejvýznamnější přemyslovská centra hradiště Levý Hradec, Pražský hrad a později také Libušín, Tetín, Mělník, Stará Boleslav a Lštění (obr. XXXI). Všechna tato opevněná sídla vymezovala zpočátku ve středních Čechách doménu tohoto nejsilnějšího českého kmene a představovala tak hlavní opěrné body jeho vlády. S tím, jak rod Přemyslovců sílil a získával postupně na důležitosti, začal ale význam těchto hradišť, s výjimkou Pražského hradu, upadat a mocenskými centry panovnické vlády se stala jiná místa.

Archeologické výzkumy se konaly na všech výše uvedených hradištích. Ne všude bylo ale získáno dostatečné množství hmotných pramenů, na jejichž základě bychom se mohli pokusit sestavit alespoň částečný obraz toho, jak probíhal právě zdejší každodenní život. Z těchto důvodů jsem pro srovnání vybrala pouze hradiště, u nichž tuto možnost máme. Jsou jimi Levý Hradec, Pražský hrad, Libušín a Stará Boleslav.

Levý Hradec byl nejstarším sídlem Přemyslovců. Toto hradiště, ležící několik kilometrů severozápadně od Prahy, vzniklo pravděpodobně někdy v polovině 9. století a svoji funkci plnilo zřejmě až do konce 11. století. Jeho zakladatelem byl kníže Bořivoj, který zde měl spolu se svou ženou Ludmilou vlastní dvorec s palácem a na počátku 80. let 9. stol. nechal na Levém Hradci vystavět také nejstarší křesťanský kostel v Čechách, rotundu sv. Klimenta³¹⁹. Centrem raného českého státu se ale stal Pražský hrad. Ten byl od doby Spytihněva I. (875-915) až do roku 1135, kdy kníže Soběslav I. začal s výstavbou kamenného románského opevnění, klasickým staroslovanským hradištěm, které se svou podobou v zásadě nelišilo od jiných hradišť tohoto období. Výjimkou je snad množství sakrálních staveb, které ale vyplývalo z centrálního postavení Pražského hradu³²⁰. Hradiště Libušín, nacházející se v těsné blízkosti Budče a Levého Hradce, existovalo v době od konce 9. století až do přelomu 10. a 11. století. O jeho funkci a úloze nám písemné prameny nepodávají žádné svědectví, zmínku o něm najdeme jen v Kosmově kronice, kde se uvádí, že se jednalo o původní bájně sídlo kněžny Libuše. Napovědět nám tak může například jeho poloha, respektive vztah k zázemí hradiště. Podle Z. Váni svědčí to, že Libušín byl vybudován na okraji osídleného území, o tom, že jeho význam byl především vojensko-strategický. Neměl tedy stejnou funkci

³¹⁹ BORKOVSKÝ, Ivan. *Levý Hradec: Nejstarší sídlo Přemyslovců*. Praha: Československá akademie věd, 1965, s. 78-80.

³²⁰ FROLÍK, Jan – SMETÁNKA, Zdeněk. *Archeologie na Pražském hradě*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1997, s. 39, 87. ISBN 80-7185-091-8.

jako Budeč, o jejímž centrálním významu svědčila právě poloha uprostřed osídleného území. Úloha ochrany byla také důvodem, proč hradiště začalo zanikat ihned poté, co Přemyslovci upevnili svoji moc a rozšířili své pole působnosti³²¹. Významným přemyslovským centrem byla Stará Boleslav, sídlo Boleslava I. Ta na počátku své existence (přelom 9. a 10. století) plnila také pouze roli jednoho z opěrných bodů přemyslovského středočeského panství. Její význam ale umocňovalo to, že se hradiště nacházelo na významné dálkové komunikaci a současně také při důležitém vodním toku. Založení zdejší kapituly za vlády Břetislava pak učinilo ze Staré Boleslavi církevní centrum³²². Význam tohoto hradiště, jehož zástavbu tvořilo několik dvorců knížete a jeho družiny, spolu s řadou sakrálních staveb, začal podle I. Boháčové upadat někdy v polovině 12. století, kdy se přestává objevovat v písemných pramenech³²³.

Všechna tato hradiště byla podobně jako Budeč dělena na akropoli a jedno či více předhradí. Na rozdíl od ní, je ale na většině míst patrný prostřednictvím menšího osídlení nebo výskytu jednodušších staveb rozdíl ve funkci mezi vnitřním a vnějším areálem. Akropole a předhradí na Levém Hradci byly dva od sebe oddělené a hradbami uzavřené celky (obr. XXXIII). Podstatný rozdíl mezi nimi ale spočíval především ve stavební technice a funkci obytných budov. Na ploše vnitřního areálu byly zjištěny pouze srubové stavby. Tyto budovy náročnější na způsob stavby byly pravděpodobně podle I. Borkovského obývány knížecí družinou. Pozůstatky nenáročných křivých staveb v předhradí nasvědčují podle jeho názoru spíše zemědělskému charakteru této části³²⁴. O předhradí Pražského hradu, které se nacházelo v západní části, nemáme dosud mnoho informací (obr. XXXIV). Předpokládá se pouze, že od doby, kdy bylo od jádra hradu odděleno příčným valem, začalo ztrácet na svém významu³²⁵. Civilní zástavbu ve vnitřním areálu hradiště představovaly až na jednu výjimku srubové stavby, které byly až do počátku 11. století pouze jednoduše a měly zhruba čtvercový půdorys. Jedinou obytnou kamennou stavbou bylo sídlo pražského biskupa³²⁶. Hradiště Libušín se skládalo se tří částí, vnitřního, středního a vnějšího areálu (obr. XXXII). Vzhledem k jeho obranné funkci a krátké existenci se zde nepředpokládalo tak intenzivní

---

³²¹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovský Libušín: Historie a pověst ve světle archeologického výzkumu*. Praha: Academia, 1973, s. 69-71.

³²² BOHÁČOVÁ, Ivana (ed). *Stará Boleslav: Přemyslovský hrad v raném středověku*. Praha: Archeologický ústav AVČR, 2003, s. 471, 473. ISBN 80-86124-43-6.

³²³ Tamtéž, s. 471.

³²⁴ BORKOVSKÝ, Ivan. *Levý Hradec: Nejstarší sídlo Přemyslovců*. Praha: Československá akademie věd, 1965, s. 73-76.

³²⁵ FROLÍK, Jan – SMETÁNKA, Zdeněk. *Archeologie na Pražském hradě*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1997, s. 86, 87. ISBN 80-7185-091-8.

³²⁶ Tamtéž, s. 90.

osídlení jako na jiných soudobých hradištích, což potvrdily i archeologické výzkumy. Vnější plocha nebyla osídlena zřejmě z důvodu provizorního opevnění vůbec a ve střední části byly zjištěny jen zbytky poměrně řídké rozložených kúlových a snad i srubových staveb se zásobními jámami. Z vnitřního areálu hradiště pochází z doby trvání hradiště jen polozemnice a tři jámové objekty³²⁷. Stará Boleslav se dělila na akropoli a předhradí (obr. XXXV). Sídlištní zástavba vnitřního areálu byla zastoupena jen velmi malým množstvím pozůstatků obytných staveb. Ve dvou případech byly zjištěny nálezy, které by mohly souviset s nadzemními kamennými konstrukcemi. Dalším typem staveb byly dřevěné nadzemní konstrukce. Souběžné řady kúlových jamek z plochy v severovýchodní části předhradí, svědčí zřejmě i o intenzivním osídlení tohoto prostoru. V obou částech areálu se nacházely také zahloubené objekty, jejichž účel však ve většině případů nebyl rozpoznán³²⁸.

Jak již bylo v této práci uvedeno, hlavní složku hospodářství představovalo na raně středověkých hradištích zemědělství. Na rozdíl od Budče, kde nám tuto činnost hmotné prameny přímo nedokládají, máme z jiných hradišť alespoň nějaké předměty související s touto nedílnou součástí tehdejšího každodenního života. Jak již bylo výše uvedeno, podle I. Borkovského svědčila nenáročná sídlištní zástavba na předhradí Levého Hradce o jeho zemědělském charakteru, což dokládají i nálezy zlomků železných srpů a motyk. Z obilnin byla doložena ve srubech pšenice jednozrnka i dvouzrnka a také proso. Nalezené zvířecí kosti svědčí o chovu skotu, prasat, ale také koní, kura domácího nebo psa³²⁹. Několik přímých dokladů o zemědělství a chovu dobytka máme i z Libušína. Byly zde zjištěny dva zlomky srpů, zlomek kosáku na osekávání větví či pěstování vinné révy a parohový roubík k svazování povřísel (obr. 103). Zcela zde ale chybí nálezy obilnic a zbytků plodin. Chov dobytka zde dokládají nálezy zvířecích kostí, kterých ale oproti jiným hradištím s intenzivnějším osídlením není příliš mnoho³³⁰. Jeden železný srp byl zjištěn také v předhradí

---

³²⁷ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovský Libušín: Historie a pověst ve světle archeologického výzkumu*. Praha: Academia, 1973, s. 45-47.

³²⁸ BOHÁČOVÁ, Ivana (ed). *Stará Boleslav: Přemyslovský hrad v raném středověku*. Praha: Archeologický ústav AVČR, 2003, s. 211-215. ISBN 80-86124-43-6.

³²⁹ BORKOVSKÝ, Ivan. *Levý Hradec: Nejstarší sídlo Přemyslovců*. Praha: Československá akademie věd, 1965, s. 76-77.

³³⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovský Libušín: Historie a pověst ve světle archeologického výzkumu*. Praha: Academia, 1973, s. 54.

Staré Boleslavi³³¹. Publikace o Pražském hradě zmiňují na hradišti pouze péči o domácí zvířata, respektive prasata, krávy, ovce, kozy a drůbež³³².

Z řemeslné výroby se stejně jako na Budči i na ostatních hradištích předpokládá z hospodářských a vojenských důvodů a také vzhledem k výskytu železných předmětů činnost kovářské dílny, která však nikde přímými důkazy doložena nebyla. Podobně je tomu i u specializované dílny na výrobu honosných kostěných předmětů, které byly zjištěny na všech zde zmiňovaných hradištích, a to nejčastěji v podobě hřebenů či zdobených rukojetí nástrojů. Nepřímé důkazy o její existenci v podobě kostěných polotovarů a odpadu z kostí však byly nalezeny pouze na Pražském hradě³³³. Zde byla také stejně jako na Budči doložena práce s barevnými kovy³³⁴. Kromě toho je na Pražském hradě ještě předpokládána činnost šperkařské dílny a samozřejmě také mincovny. Vlastní objekty dílen však zatím archeology nebyly objeveny³³⁵. Z dalších řemesel se na raně středověkých hradištích předpokládá ještě činnost keramických dílen. Ani o nich ale nemáme žádné doklady v podobě výrobních objektů nebo dílenských odpadů. Jiná řemesla zatím nebyla na raně středověkých sídlištích zjištěna

Stejně jako na Budči, tak i na ostatních hradištích jsou mezi předměty, které nám podávají svědectví o každodenní domácí činnosti, v hojné míře zastoupeny přesleny. Četné nálezy kamenných i hliněných přeslenů svědčí o intenzivní domácí výrobě tkanin na Pražském hradě, Libušíně i Levém Hradci. Zajímavé poznatky přinesl výskyt těchto předmětů ve Staré Boleslavi. Přesleny zde byly užívány v celém prostoru hradiště, ale jednoznačně převažovaly na území akropole. Rozdíl zde byl i v užití materiálu, kdy honosnější kamenné přesleny byly užívány výlučně na akropoli³³⁶. Na žádném jiném hradišti nebyla také zjištěna žádná tkalcovská závaží. Tkaní látek dokládá pouze na Pražském hradě nález tkacího hřebenu³³⁷ (obr. 104). Běžnou součástí všech domácností byly zato kostěná šídla, proplétáčky a jehly. Tyto předměty se nacházely v hojném množství po celé ploše těchto raně středověkých přemyslovských center stejně jako keramika sloužící k vaření a uchovávání

---

³³¹ BOHÁČOVÁ, Ivana (ed). *Stará Boleslav: Přemyslovský hrad v raném středověku*. Praha: Archeologický ústav AVČR, 2003, s. 297. ISBN 80-86124-43-6.

³³² FROLÍK, Jan – SMETÁNKA, Zdeněk. *Archeologie na Pražském hradě*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1997, s. 100. ISBN 80-7185-091-8.

³³³ FROLÍK, Jan – SMETÁNKA, Zdeněk. *Archeologie na Pražském hradě*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1997, s. 100. ISBN 80-7185-091-8.

³³⁴ Tamtéž, s. 100.

³³⁵ Tamtéž, s. 102.

³³⁶ BOHÁČOVÁ, Ivana (ed). *Stará Boleslav: Přemyslovský hrad v raném středověku*. Praha: Archeologický ústav AVČR, 2003, s. 296. ISBN 80-86124-43-6.

³³⁷ FROLÍK, Jan – SMETÁNKA, Zdeněk. *Archeologie na Pražském hradě*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1997, s. 103. ISBN 80-7185-091-8.

potravin. Ta byla zastoupena podobně jako na Budči především hrncovitými tvary, které doplňovaly miskovité formy a láhve. Výzdoba se ve všech případech skládala především z mnohonásobné vlnice a vodorovných rýh. Všem hradištím jsou také společné četné nálezy nožů, které byly díky své univerzálnosti nedílnou součástí každé domácnosti. Z dalších předmětů už byly více zastoupeny pouze kamenné brousky a poté ještě v menší míře kamenná drtidla. Méně časté byly nálezy nůžek. Z Pražského hradu (obr. 104), Levého Hradce a Libušína (obr. 103) je známo jen několik zlomků ovčáckých nůžek. Z Libušína pochází také jedny šarnýrové nůžky³³⁸, které byly zjištěny i na akropoli Budče (obr. 103).

Nálezy ozdob, které byly ve většině případů součástí hrobového inventáře, jsou zastoupeny nejvíce v podobě záušnic a korálků. Výraznější šperky, například v podobě kaptorg či gombíků, pocházejí pouze z Pražského Hradu, kde jen potvrzují pobyt lidí z vyšších společenských vrstev³³⁹. Typově se však většina těchto předmětů, s výjimkou luxusním importovaných šperků, nijak neliší od nálezů pocházejících z Budče. Z Libušína pochází pouze ojedinělé nálezy v podobě prstenu, jednoho korálku a zdobené kostěné závěsné destičky³⁴⁰ (obr. 103). Na všech hradištích byla ale doložena péče o vzhled, a to, stejně jako na Budči, ovšem v menším množství, kostěnými hřebeny zdobenými vždy podobným motivem hadovitého pásu kolem očí (obr. 103, 104, 105).

Kromě písemných pramenů, svědectví sídlištní zástavby nebo výskytu luxusních předmětů nám přítomnost lidí z vyšší společenské třídy na akropoli všech zde uváděných hradišť dokládají v některých případech podobně jako na Budči i nálezy zbraní a ostruh. Na Levém Hradci na pohřebišti v Žalově bylo nalezeno několik hrobů bojovníků, v nichž se nacházely ostruhy spolu s noži a železné sekerky s ostny³⁴¹. Vojenskou složku, která tvořila hlavní část každodenního života na hradišti Libušín, nám dokládá jen bodec kopí a dvě střely³⁴². Na Pražském hradě nám přítomnost elit dokládá kromě samotných hrodek Přemyslovců, i hrob bojovníka s výbavou³⁴³.

---

³³⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovský Libušín: Historie a pověst ve světle archeologického výzkumu*. Praha: Academia, 1973, s. 57.

³³⁹ FROLÍK, Jan – SMETÁNKA, Zdeněk. *Archeologie na Pražském hradě*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1997, s. 103. ISBN 80-7185-091-8.

³⁴⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovský Libušín: Historie a pověst ve světle archeologického výzkumu*. Praha: Academia, 1973, s. 58.

³⁴¹ BORKOVSKÝ, Ivan. *Levý Hradec: Nejstarší sídlo Přemyslovců*. Praha: Československá akademie věd, 1965, s. 60.

³⁴² VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovský Libušín: Historie a pověst ve světle archeologického výzkumu*. Praha: Academia, 1973, s. 55, 56.

³⁴³ FROLÍK, Jan – SMETÁNKA, Zdeněk. *Archeologie na Pražském hradě*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1997, s. 56-58. ISBN 80-7185-091-8.

Závěr

Jak tedy vypadal a fungoval život na budečském hradišti? Na základě archeologických nálezů víme, že intenzivně byla osídlena nejen akropole, ale i plocha předhradí. Přítomnost elit v centru Budče nám dokládají nálezy jak zbraní a ostruh, nasvědčující tomu, že se zde pohybovali členové knížecí družiny, tak také železné stily, jež jsou A. Bartoškovou spojovány s příslušníky kléru, popřípadě obchodníky. Hlavní složku hospodářství představovalo zemědělství, které zde ovšem není přímo doloženo. Jediná obilnice zjištěná na ploše předhradí by mohla nasvědčovat zemědělskému charakteru vnějšího areálu. Množství předmětů na zpracování obilí a řada zásobních jam na jeho uchovávání by odpovídala tomu, že na akropoli bylo obilí pouze zpracováváno. V celém areálu hradiště nemáme doložen také žádný dílenský objekt. O existenci kovářské dílny by mohlo svědčit pouze nápadné množství nalezené strusky v západní části předhradí v poloze Na kašně. Odlévání barevných kovů máme na hradišti doloženo nálezy několika tyglíků. Na základě honosných kostěných předmětů se v areálu Budče předpokládá ještě činnost specializované dílny na opracování kostí a vzhledem k množství keramiky také provoz keramické dílny. Součástí každodenní domácí činnosti byla nepochybně textilní výroba. Množství přeslenů dokládá především intenzivní spřádání vlny po celém areálu hradiště. Univerzálním nástrojem každé domácnosti byl nůž. Keramické nádoby zde pak sloužily k vaření a uchovávání potravin. Součástí každodenního života zdejších obyvatel byla také péče o svůj vzhled, o čemž svědčí nalezené množství ozdob a šperků, ale také relativně velký počet zdobených kostěných hřebenů.

Srovnání s dalšími soudobými hradišti ve středních Čechách ukázalo, že doklady každodenního života na Budči nijak nevybočují z rámce nálezů na ostatních přemyslovských centrech. Výjimečné je snad jenom jejich poměrně velké množství a široký záběr, který nám umožňuje nahlédnout do života zdejších obyvatel více, než je tomu možné jinde. Četnost nálezů jak na ploše akropole, tak také na předhradí hradiště, navíc potvrzuje velmi významné postavení Budče v raném středověku.

Závěrem je ale nutné zmínit, že i přes velký počet zjištěných předmětů, byla hmotná kultura na hradišti Budeč zastoupena vzhledem k velkému rozsahu archeologicky skryté plochy poměrně nevýrazně. Obraz každodenního života na Budči popsáný v této práci je tak skutečně jenom základním nástinem a pokusem o bližší poznání toho, jaká byla náplň běžného dne zdejších obyvatel. Budoucí výzkumy, a to především z plochy předhradí, která je zatím z velké většiny archeology nedotčena, nám snad pomohou doplnit další střípky do této mozaiky a přinesou nám další poznatky o životě na tomto raně středověkém hradišti.

Abstract

Budeč was one of the largest and most important hillfort in this country in the early Middle Ages. There is still preserved Sts. Peter and Paul church the oldest extant building in the country. For these reasons this place has attracted many archaeologists from the beginning so there were a series of archaeological excavations which brought many material sources.

My work deals with the processing of selected material sources which come from archaeological excavations at the hillfort Budeč. Mainly I focused my attention on the evidence of everyday life of the 9th – 12th centuries. Based on the information of processing I then tried to answer the question how could the daily life of inhabitants in the hillfort look like. In conclusion I compare new knowledge with the evidence of everyday life from other contemporary Central Bohemian hillforts.

Thanks to the archaeological excavations we know that the acropolis and forecastle of the hillfort were heavily populated. The findings of weapons, spurs and iron stiles, which were used for writing, show the presence of elites at the center of Budeč. Major economy activity was agriculture but archaeological findings do not support it here. Archaeologists also discovered no workshop there. Remains of possible smithies were discovered only in the western part of the forecastle. Activity workshops, working on the bones and pottery, are also suggested by ostentatious bone objects and a large quantity of pottery. The textile industry was included in the everyday domestic work. The large number of whorls found in the hillfort shows intense wave of spinning spindles. Universal tool for every household was a knife. Ceramic vessels were used for cooking and storing food. The part of everyday life of the local population was undoubtedly also taking care about their appearance, as supported by finding a number of ornaments and jewelry but also relatively large number of decorated bone combs.

In comparison with other hillforts in the Central Bohemia, like Levy Hradec, Prague Castle, Libušín and Old Boleslav, it shows that findings of everyday life in Budeč have no meaning outside the framework of findings in other centers of Premyslid dynasty. Perhaps only their relatively large number and wide scope allows us to peek into the life of local residents more than we can elsewhere. The number of findings in the acropolis area as well as in the forecastle hillfort confirms the very significant position of Budeč in the early Middle Ages.

Despite the large number of findings, the material culture of the hillfort is represented by relatively small due to large-scale archaeological excavations. The picture of everyday life

in Budeč described in this work is indeed just a basic outline and an attempt to further understanding of life in this hillfort.

Přehled pramenů a literatury

Prameny:

BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91.

BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1985-86 a 1989. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1998. čj. 3815/98.

Monografie:

BARTOŠKOVÁ, A. - ČERNÝ, V. – KRAJNÍK, S. *Budeč 1100 let (905-2005) – I. Archeologie a historie*. Kladno: Sládečkovo vlastivědné muzeu v Kladně, 2005.

BAIER, J. – BREJŠKA, M. – BREJŠKOVÁ, L. *Budeč 1100 let, II. Příroda – krajina – člověk*. Kováry: Občanské sdružení Budeč, 2006.

BOHÁČOVÁ, Ivana (ed). *Stará Boleslav: Přemyslovský hrad v raném středověku*. Praha: Archeologický ústav AVČR. ISBN 80-86124-43-6.

BORKOVSKÝ, Ivan. *Levý Hradec: Nejstarší sídlo Přemyslovců*. Praha: Československá akademie věd, 1965.

Budeč a okolí. Spis vydaný na oslavu tisícileté památky založení kostela sv. Petra a Pavla na Budči. Zákolany: 1905.

HÁJEK z Libočan, Václav. *Václava Hájka z Libočan Kronika Česká. II. R. 905-1100. Zánik pohanství*. vyd. V. Flajšhans v Praze, 1923.

FROLÍK, Jan – SMETÁNKA, Zdeněk. *Archeologie na Pražském hradě*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1997. ISBN 80-7185-091-8.

LUTOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: 2001. ISBN: 80-7277-054-3.

PÍČ, J. L. *Starožitnosti země české III. Čechy za doby knížecí*. Sv. 1. Část archeologická. Praha: 1909.

ŠOLLE, Miloš – VÁŇA, Zdeněk. *Budeč – památník českého dávnověku*. Okresní muzeum Kladno 1983.

ŠVARC v Kolči, Václav. *Budeč – Historicko-místopisná črta*. Společnost přátel staroslavné Budče v Zákolanech, 1905. 2. vydání.

VAJS, Josef (ed.). *Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Ludmile*. Praha: 1929.

VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995.

VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovský Libušín: Historie a pověst ve světle archeologického výzkumu*. Praha: Academia, 1973.

WOCEL, J. Erazim. *Pravěk země české*. Praha: 1868.

Odborné články:

BARTOŠKOVÁ, Andrea. Archeologický výzkum budečského předhradí v poloze Na kašně. První etapa hodnocení. *Archeologické rozhledy* 44, Praha: 1992, s. 431-452. ISSN 0323-1267.

BARTOŠKOVÁ, Andrea. Die Knochen – und geweihindustrie aus der vorburg des frühmittelalterlichen Budeč – lage Na kašně. *Památky archeologické* LXXXVI, Praha: 1995, s. 21-62. ISSN 0031-0506.

BARTOŠKOVÁ, Andrea. Dvorec hradskeho správce na Budči?. *Archeologické rozhledy* LVI, 2004, s. 310-320. ISSN 0323-1267.

BARTOŠKOVÁ, Andrea. Keramický soubor z počátku raně středověkého osídlení budečského předhradí. *Památky archeologické* LXXXVIII, Praha: 1997, s. 111-141. ISSN 0031-0506.

BARTOŠKOVÁ, Andrea. K vývoji vnitřního opevnění na Budči. *Archeologické rozhledy* 54, 2004, s. 763-797. ISSN 0323-1267.

BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a bilance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII. 2006, s. 724-757. ISSN 0323-1267.

BARTOŠKOVÁ, Andrea. Revizní analýza situace u rotundy sv. Petra a Pavla na Budči. *Památky archeologické* 94, Praha: 2003, s. 183-218. ISSN 0031-0506.

GUTH, Karel. Praha, Budeč a Boleslav. In: *Svatováclavský sborník I. Kníže Václav svatý a jeho doba*. Praha: 1934, s. 686-818.

JELÍNKOVÁ, D. Příspěvek k poznání ženského oděvu ve střední a mladší době hradištní. *Archeologické rozhledy* 57. s. 549-560. ISSN 0323-1267.

KRUTINA, Ivan. Hromadný pohřeb v poloze Na Týnici na Budči. *Archeologické rozhledy* 44, Praha: 1992, s. 567-577. ISSN 0323-1267.

KRUTINA, Ivan – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici). *Památky archeologické* C, 2009, s. 119-212. ISSN 0031-0506.

LUTOVSKÝ, Michal. Raně středověký ranhojičský nůž z Budče. *Archeologické rozhledy* IXXX, č. 5, 1987, s. 576-577. ISSN 0323-1267.

RICHTER, Václav. Nové výzkumy na Budči. *Český časopis historický*. XLI, 1935, s. 566-572.

SCHMIDT, Václav. Archeologický výzkum Údolí Svatojiřského. II. Pohřebiště na Budči. *Památky archeologické a místopisné*, 16. 1893, s. 365-366.

SKLENÁŘ, Karel. *Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870*. 58/3, 1992, s. 33.

SOMMER, Petr. Archeologický výzkum budečského hradiště v letech 1929 a 1931. *Archeologické rozhledy* 30, Praha: 1978. str. 172-185, 240. ISSN 0323-1267.

ŠOLLE, Miloš. Kostel P. Marie na Budči (okr. Kladno) podle archeologického výzkumu v letech 1975-1980. *Památky archeologické* LXXXII, Praha:1991, s. 231-265. ISSN 0031-0506.

ŠOLLE, Miloš. Budeč, kmenové hradisko Čechů. *Obzor prehistorický* 13, 1946, s. 9-12.

ŠOLLE, Miloš. Kostel P. Marie podle archeologického výzkumu v letech 1975-1980. *Památky archeologické* LXXII, Praha: 1991, s. 231- 265. ISSN 0031-0506.

ŠOLLE, Miloš. Nové poznatky o slovanské hradištní technice. *Zprávy památkové péče* 7, 1947, s. 6-13. ISSN 1210-5538.

ŠOLLE, Miloš. Rotunda sv. Petra a Pavla na Budči. *Památky archeologické* LXXXI, Praha: 1990, s. 140-207. ISSN 0031-0506.

VÁŇA, Zdeněk. Obnovený výzkum Budče v roce 1972. *Archeologické rozhledy* XXX, Praha 1978, s. 372-385. ISSN 0323-1267.

VÁŇA, Zdeněk. Vnitřní opevnění přemyslovské Budče. *Památky archeologické* LXXX, Praha: 1989, s. 123-158. ISSN 0031-0506.

Seznam obrazové přílohy I

Obr. I: Poloha hradiště Budeč na mapě

Obr. II, III: Turistická mapa a letecký snímek hradiště Budeč

Obr. IV: Plánek budečského hradiště otištěný v Pravěku země české roku 1868

Obr. V: Plánek hradiště Budeč zobrazující jeho akropoli a rozsáhlá předhradí

Obr. VI: Letecký pohled na areál budečského hradiště

Obr. VII: Letecký pohled na areál budečského hradiště zachycující pásy keřů a stromů, které ukazují průběh opevnění akropole i předhradí

Obr. VIII-XI: Budeč: Pohledy na dodnes v krajině viditelné valy porostlé stromy a keři

Obr. XII: Schéma budečské akropole v 10-11. stol s vyznačením sakrálních staveb a výrazných sídlištních objektů

Obr. XIII: Schéma budečské akropole podle Z. Váni

Obr. XIV: Budeč, rotunda sv. Petra a Pavla dnes

Obr. XV: Budeč, rotunda sv. Petra, rekonstrukce původní podoby, včetně pozdější severní apsidy

Obr. XVI: Budeč, dodnes zachované základy kostela Panny Marie

Obr. XVII: Budeč, rekonstrukce podoby kostelu Panny Marie z 10. stol., včetně západní věže z 13. stol.

Obr. XVIII: Celkový přehled sondáží ve vnitřním areálu hradiště Budeč, 1972-1986. Černě jsou vyznačeny odkryvy v západní části akropole

Obr. IXX: Budeč, odkryv v západní části vnitřního areálu, v tzv. prostoru malého sadu, 1973-1975, ve 4. závěrečné fázi výzkumu

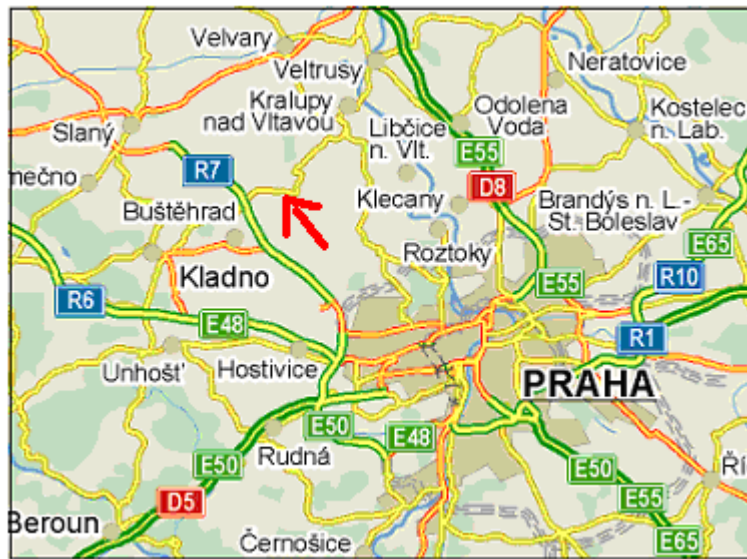
Obr. XX: Budeč, situace úseků výzkumu v malém sadu, 1973-1975

Obr. XXI: Budeč, odkryv B v západní části vnitřního areálu, celkový plán, 1976

Obr. XXII: Budeč, odkryv v západní části vnitřního areálu v roce 1972

- Obr. XXIII: Budeč, odkryv G v západní části akropole, 1984-1985, poslední 4. fáze výzkumu
- Obr. XXIV: Budeč, odkryv F, 1981-1982. 2. fáze po vyzvednutí hrobů a 3. konečná fáze výzkumu
- Obr. XXV: Budeč, přehled sondáží v jižní části akropole, v prostoru obou dvorců, odkryv H, A, C
- Obr. XXVI: Budeč, odkryv v jižní části akropoli, sled úseků C1-C52
- Obr. XXVII: Budeč – předhradí, poloha Na kašně, rozmístění sond v letech 1981-1986, 1989
- Obr. XXVIII: Budeč, vrstevnicový plán plochy výzkumu v poloze Na Týnici
- Obr. IXXX: Budeč, poloha Na Týnici, postup výzkumu v letech 1983-1988
- Obr. XXX: Budeč, poloha Na Týnici, celkový plán pohřebiště
- Obr. XXXI: Budeč, poloha Na Týnici, schematický plán registrovaných raně středověkých sídlištních objektů
- Obr. XXXII: Nejstarší přemyslovská hradiště ve středních Čechách
- Obr. XXXIII: Libušín, plán hradiště
- Obr. XXXIV: Levý Hradec, plán hradiště
- Obr. XXXV: Pražský hrad, plán hradiště
- Obr. XXXVI: Stará Boleslav, plánek hradiště s vyznačením sond

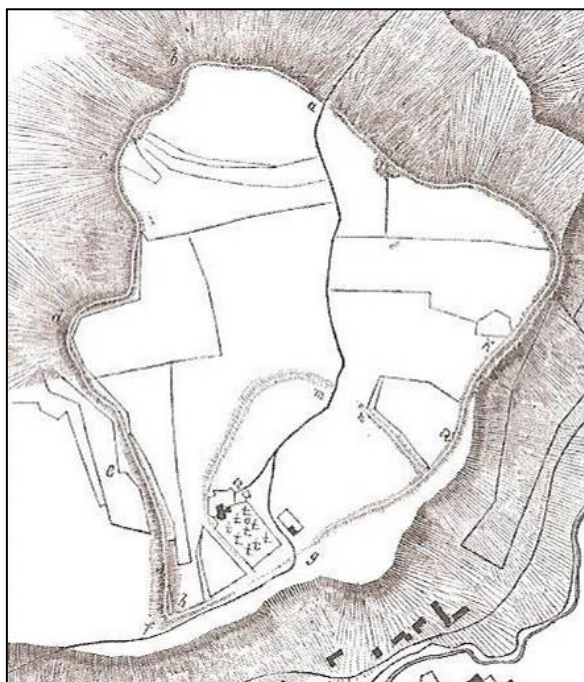

Obr. I: Poloha hradiště Budeč na mapě

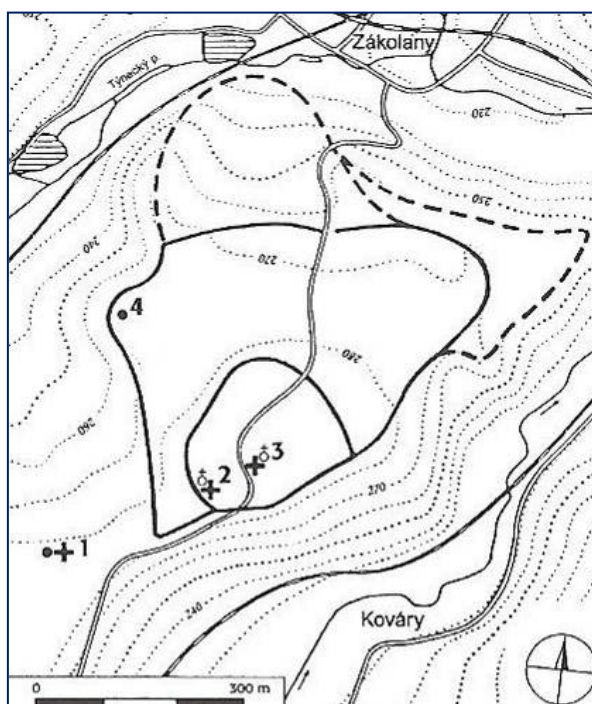

Obr. II, III: Turistická mapa a letecký snímek hradiště Budeč³⁴⁴

³⁴⁴ Mapy jsou získány ze stránek mapy. cz

Obr. IV: Plánek budečského hradiště otištěný v *Pravěku země české* roku 1868.³⁴⁵

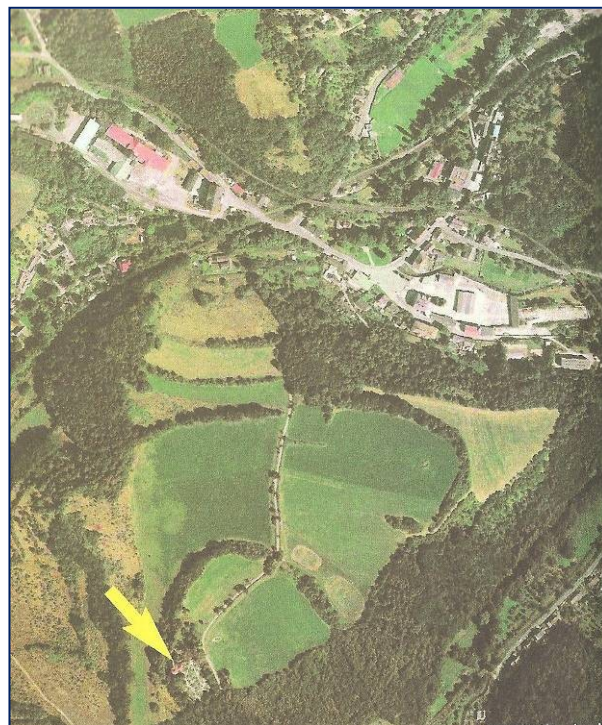
Obr. V: Plánek hradiště Budeč zobrazující jeho akropoli a rozsáhlá předhradí, číslicemi jsou označeny polohy zmiňované v textu; 1 – poloha Na Týnici; 2 – rotunda sv. Petra na akropoli s přílehlým pohřebištěm; 3 – kostel Panny Marie na akropoli s přílehlým pohřebištěm; 4 – poloha Na kašně.³⁴⁶

³⁴⁵ WOCEL, J. Erazim. *Pravěk země české*. Praha: 1868, s. 408.

³⁴⁶ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 121. ISSN 0031-0506.

Obr. VI: Letecký pohled na areál budečského hradiště³⁴⁷

Obr. VII: Letecký pohled na areál budečského hradiště zachycující pásy keřů a stromů, které ukazují průběh opevnění akropole i předhradí; šipka ukazuje na rotundu sv. Petra a Pavla³⁴⁸.

³⁴⁷ Foto: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, In: *Budeč 1100 let (905-2005) – I. Archeologie a historie*. Kladno: Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně, 2005, s. 170-171.

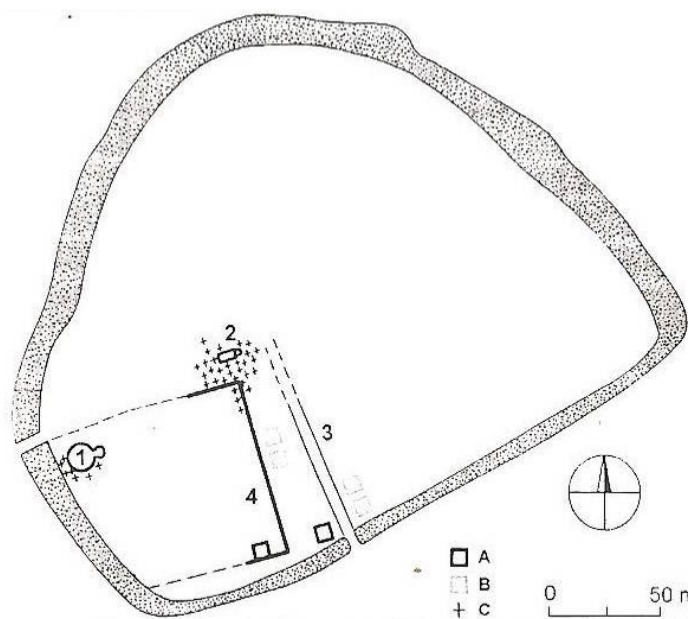
³⁴⁸ Foto z archivu OÚ Zákolany, In: *Tamtéž*, s. 174.

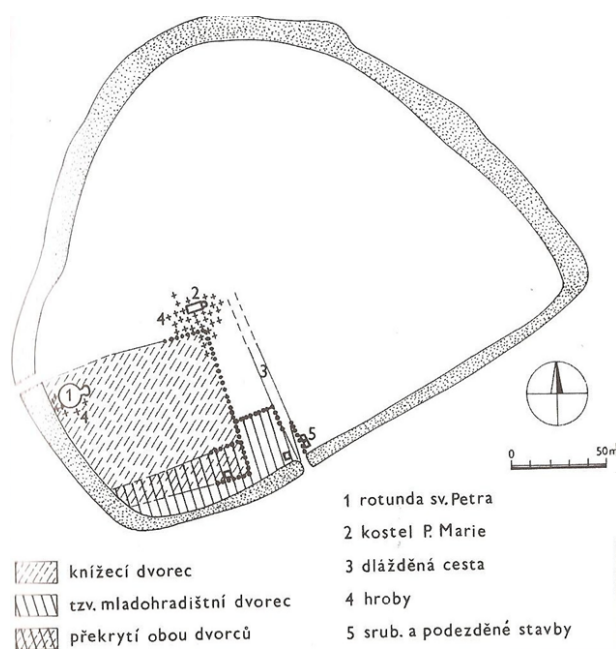
Obr. VIII-XI: Budeč, pohledy na dodnes v krajině viditelné valy porostlé stromy a keři³⁴⁹

---

³⁴⁹ Foto: vlastní

Obr. XII: Schéma budečské akropole v 10-11. stol s vyznačením sakrálních staveb a výrazných sídlištních objektů. 1 – rotunda sv. Petra; 2 – kostel Panny Marie; 3 – oblázky dlážděná komunikace; 4 – palisádové ohrazení tzv. knížecího dvorce; A – podezděné stavby; B – srubové stavby; C – hroby³⁵⁰.

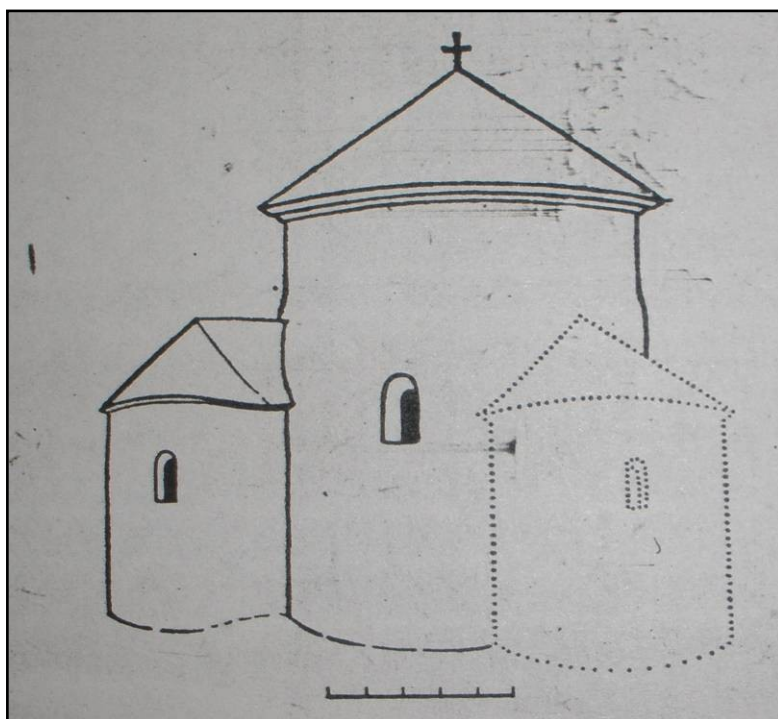
Obr. XIII: Schéma budečské akropole podle Z. Váni³⁵¹

³⁵⁰ BARTOŠKOVÁ, Andrea – ŠTEFAN, Ivo. Raně středověká Budeč – pramenná základna a balance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality). *Archeologické rozhledy* LVIII, Praha: 2006, s. 730. ISSN 0323-1267.

³⁵¹ *Budeč 1100 let (905-2005) – I. Archeologie a historie*. Kladno: Sládečkovovo vlastivědné muzeu v Kladně, 2005, s. 27.

Obr. XIV: Budeč, rotunda sv. Petra a Pavla dnes³⁵²

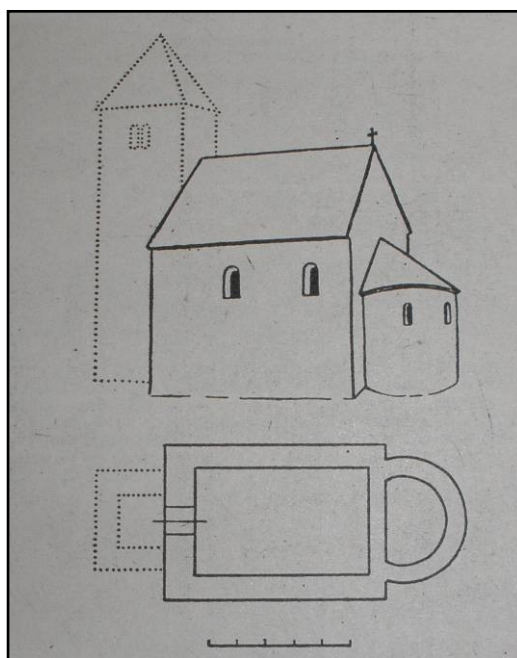
Obr. XV: Budeč, rotunda sv. Petra, rekonstrukce původní podoby, včetně pozdější severní apsidy³⁵³

³⁵² Foto: vlastní

³⁵³ ŠOLLE, Miloš – VÁŇA, Zdeněk. *Budeč – památník českého dávnověku*. Okresní muzeum Kladno 1983. str. 14.

Obr. XVI: Budeč, dodnes zachované základy kostela Panny Marie³⁵⁴

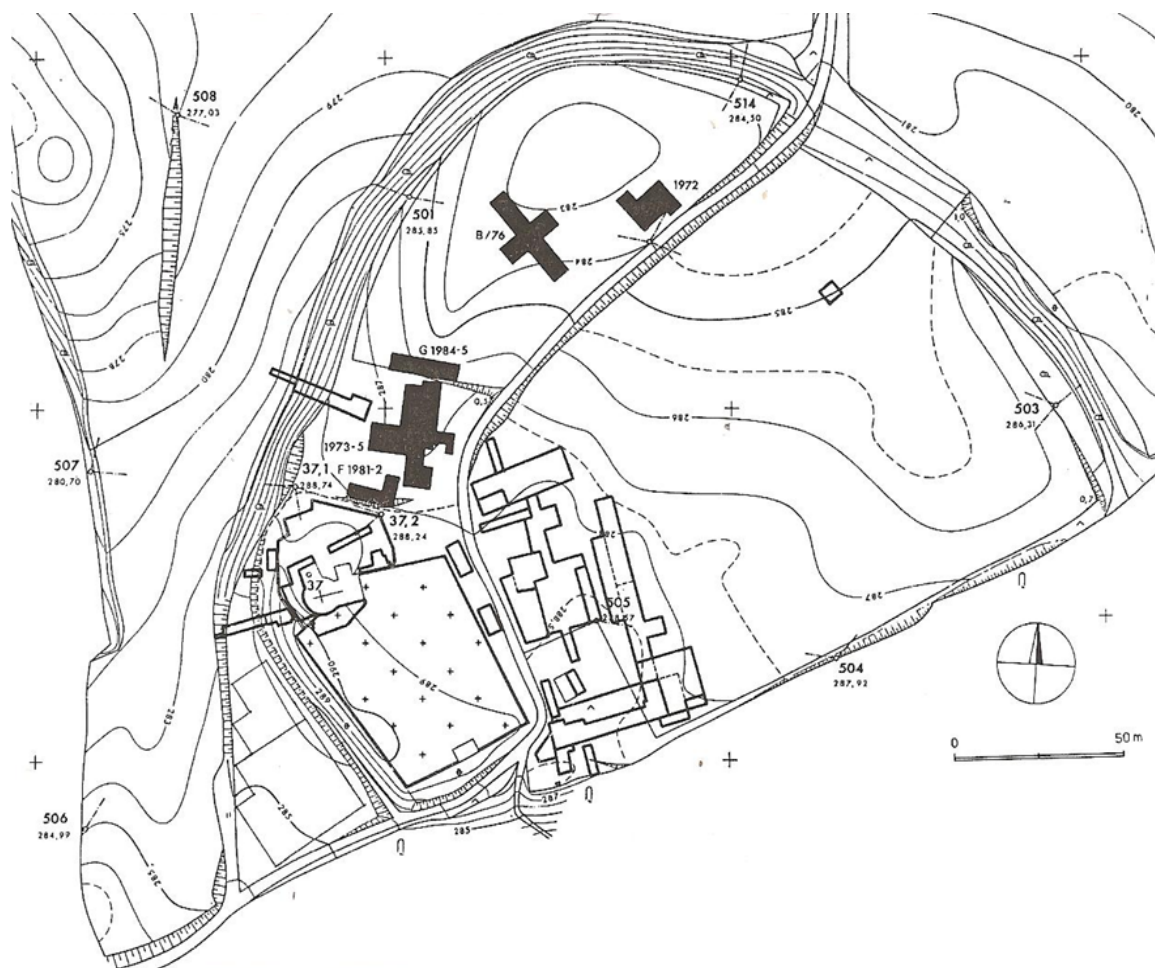

Obr. XVII: Budeč, rekonstrukce podoby kostela Panny Marie z 10. stol., včetně západní věže z 13. stol.³⁵⁵

³⁵⁴ Foto: vlastní

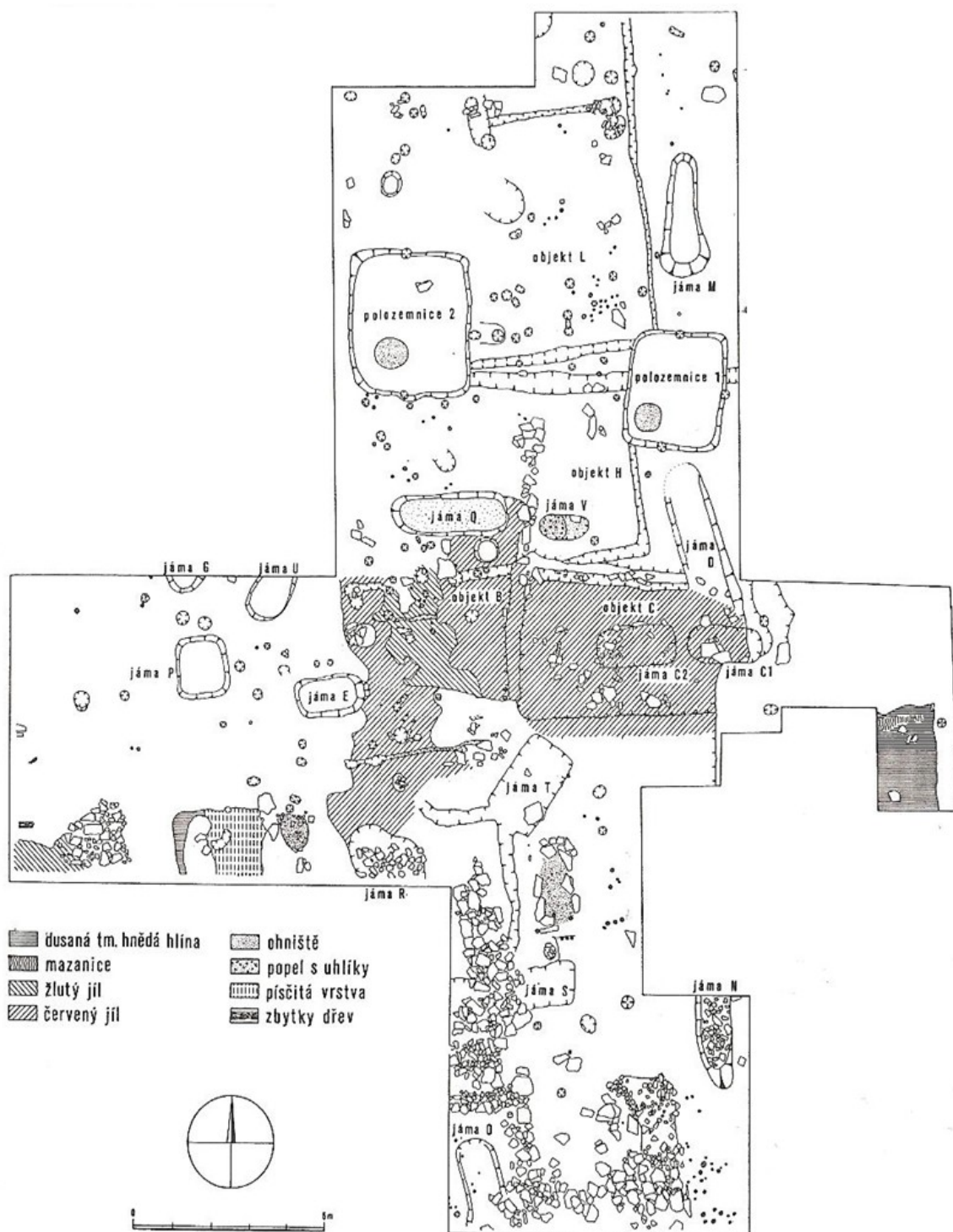
³⁵⁵ ŠOLLE, Miloš – VÁŇA, Zdeněk. *Budeč – památník českého dávnověku*. Okresní muzeum Kladno 1983. str. 14.

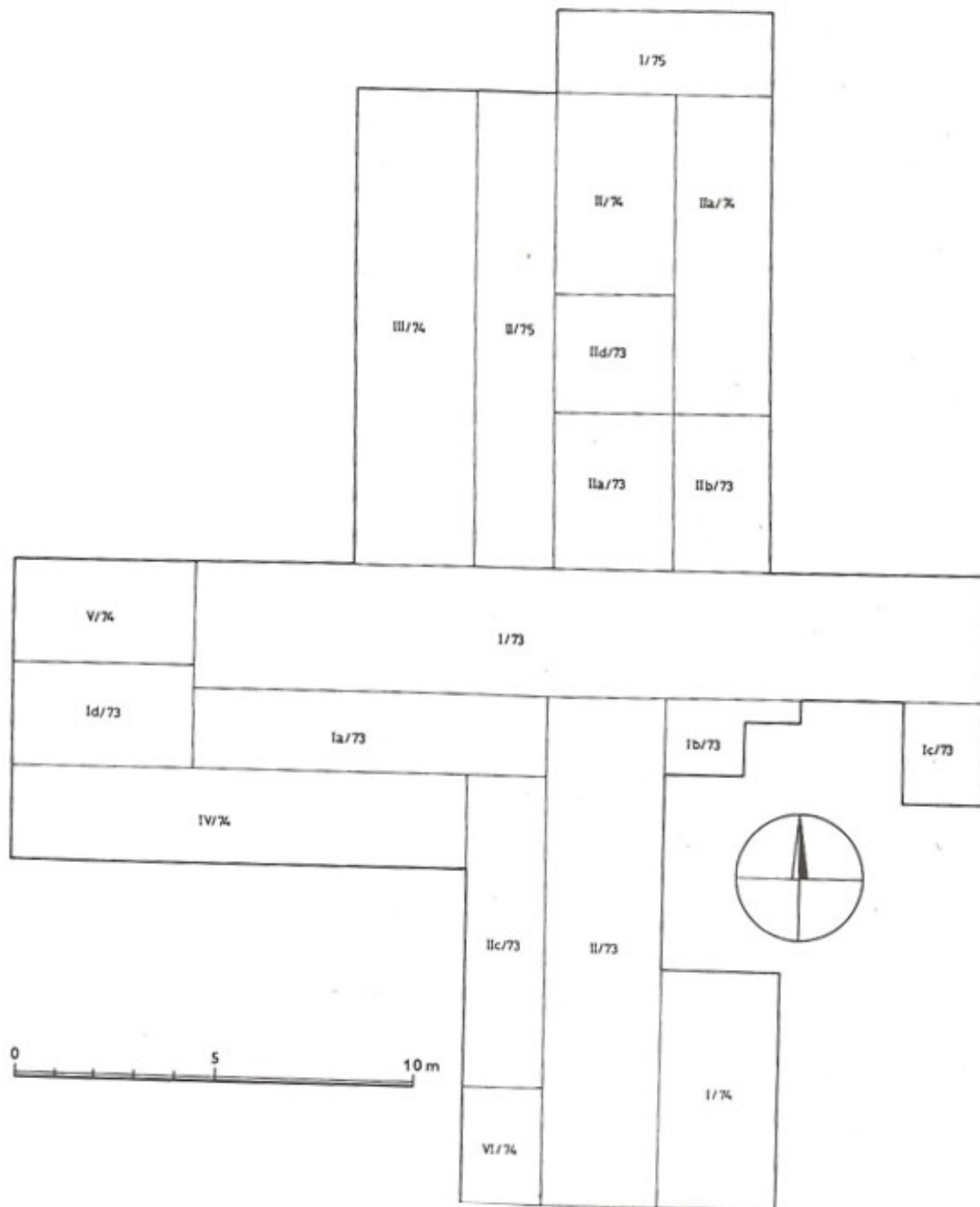
Obr. XVIII: Budeč, celkový přehled sondáží ve vnitřním areálu hradiště Budeč, 1972-1986. Černě jsou vyznačeny odkryvy v západní části akropole³⁵⁶

³⁵⁶ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 8.

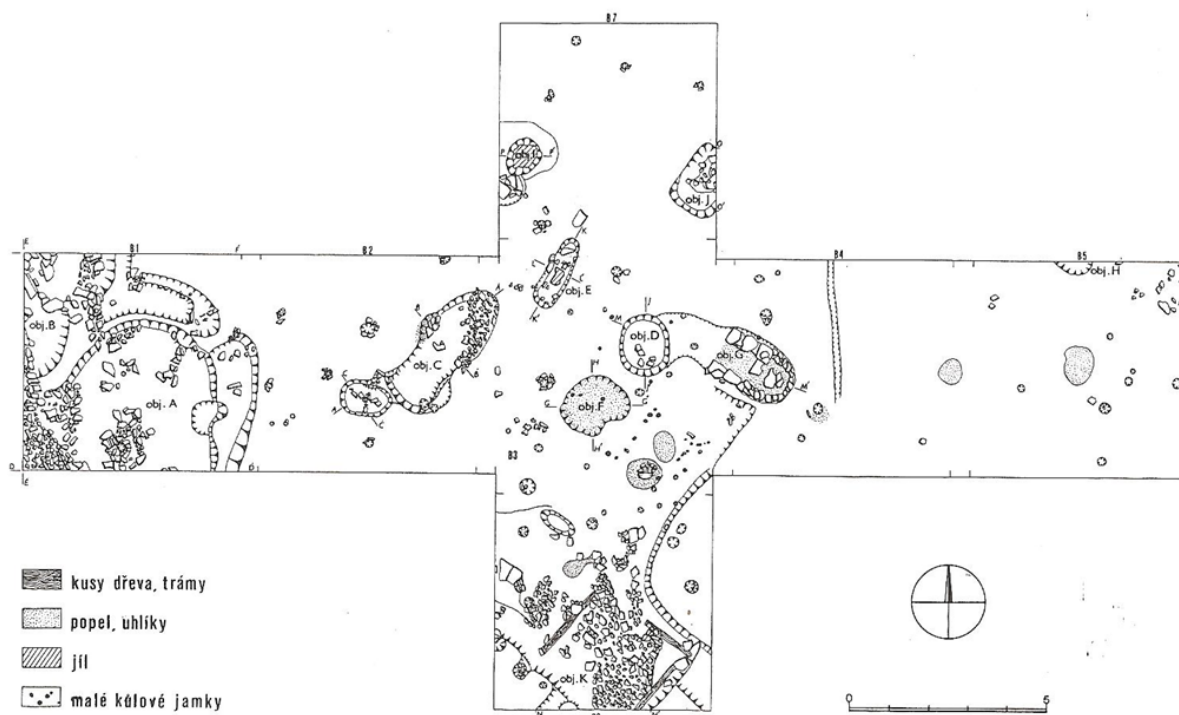
Obr. IXX: Budeč, odkryv v západní části vnitřního areálu, v tzv. prostoru malého sadu, 1973-1975, ve 4. závěrečné fázi výzkumu³⁵⁷.

³⁵⁷ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 17.

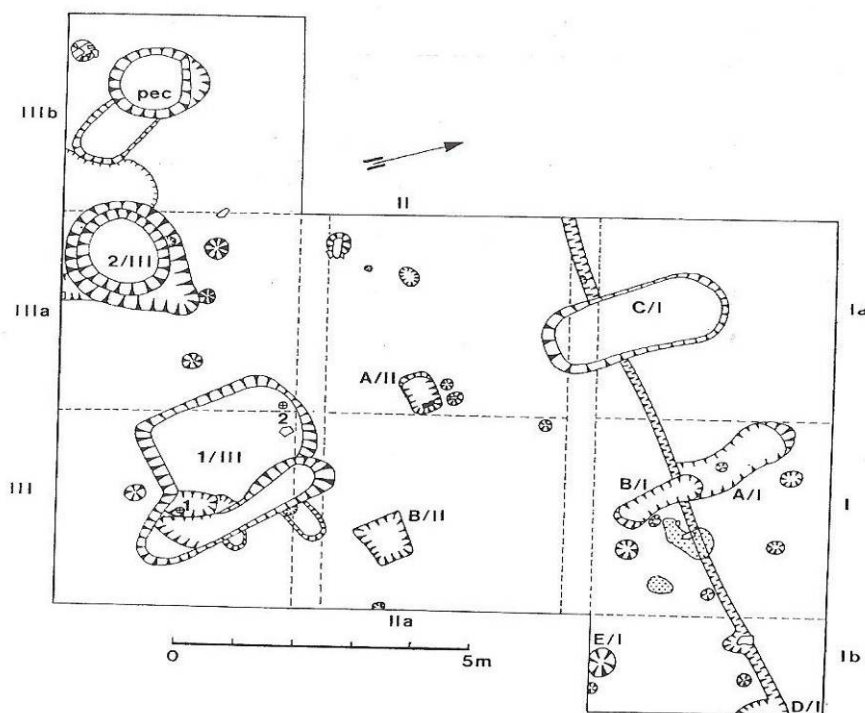

Obr. XX: Budeč, situace úseků výzkumu v malém sadu, 1973-1975³⁵⁸

³⁵⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 10.

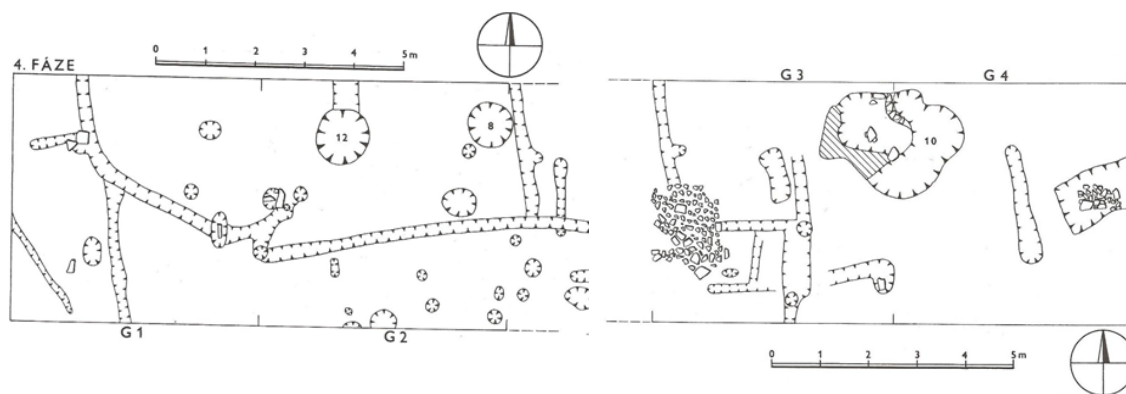
Obr. XXI: Budeč, odkryv B v západní části vnitřního areálu, celkový plán, 1976³⁵⁹.

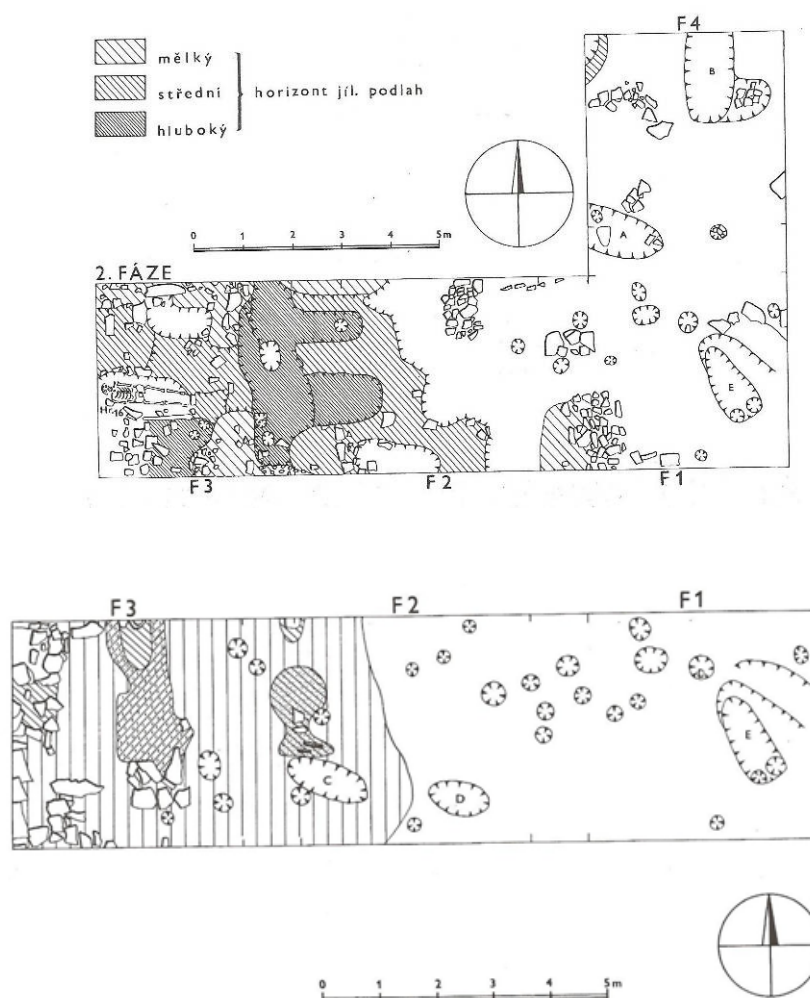
Obr. XXII: Budeč, odkryv v západní části vnitřního areálu v roce 1972³⁶⁰.

³⁵⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 28.

³⁶⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Obnovený výzkum Budče v roce 1972*. *Archeologické rozhledy* XXX, Praha 1978, s. 377. ISSN 0323-1267.

Obr. XXIII: Budeč, odkryv G v západní části akropole, 1984-1985, poslední 4. fáze výzkumu³⁶¹

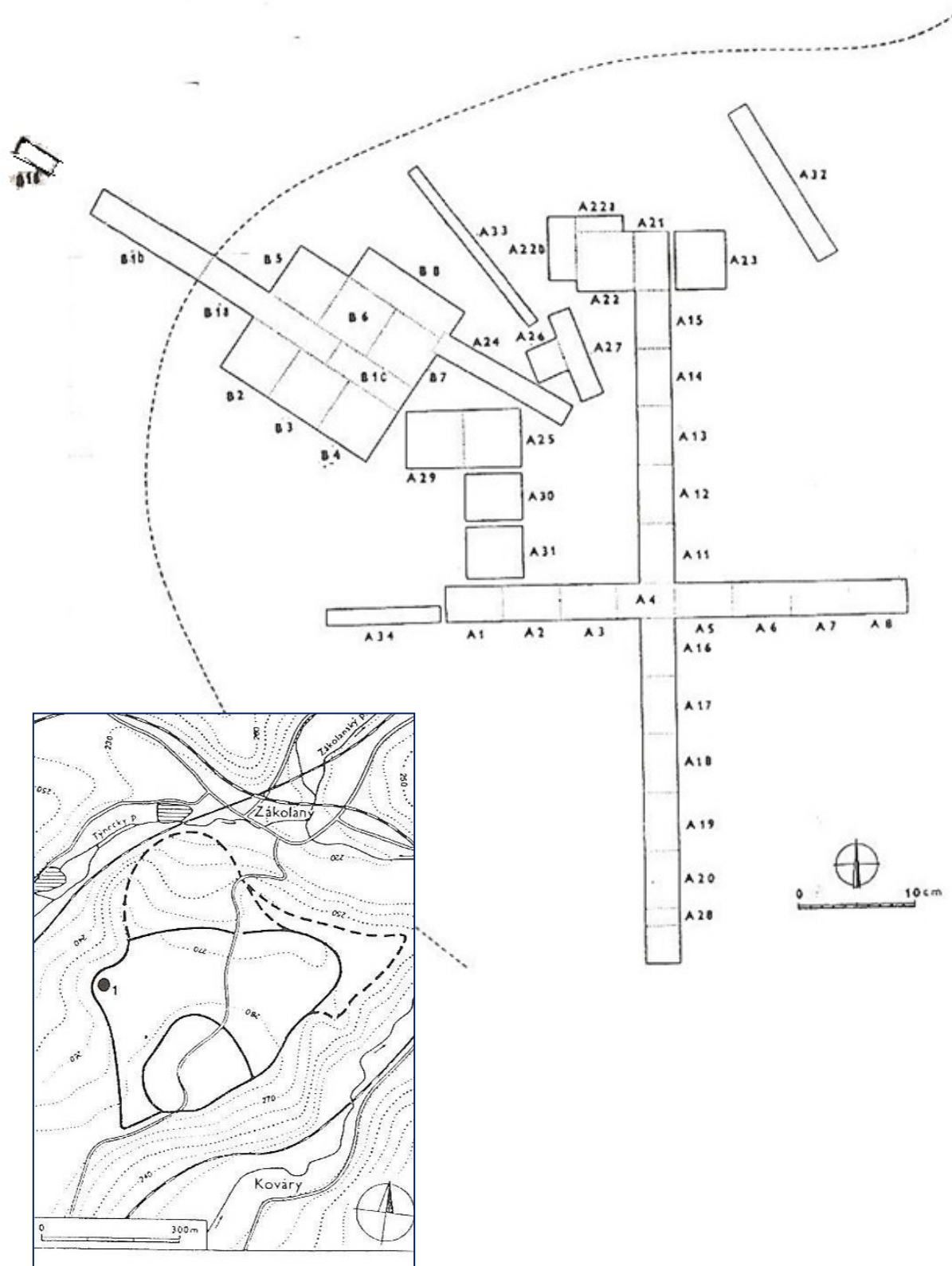

Obr. XXIV: Budeč, odkryv F, 1981-1982. 2. fáze po vyzvednutí hrobů a 3. konečná fáze výzkumu³⁶²

³⁶¹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 43, 45.

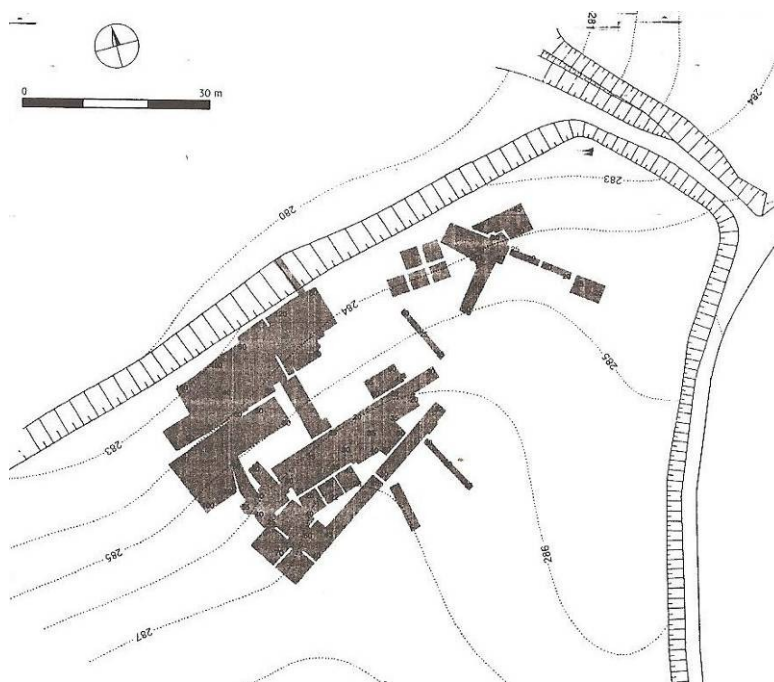
³⁶² Tamtéž, s. 41.

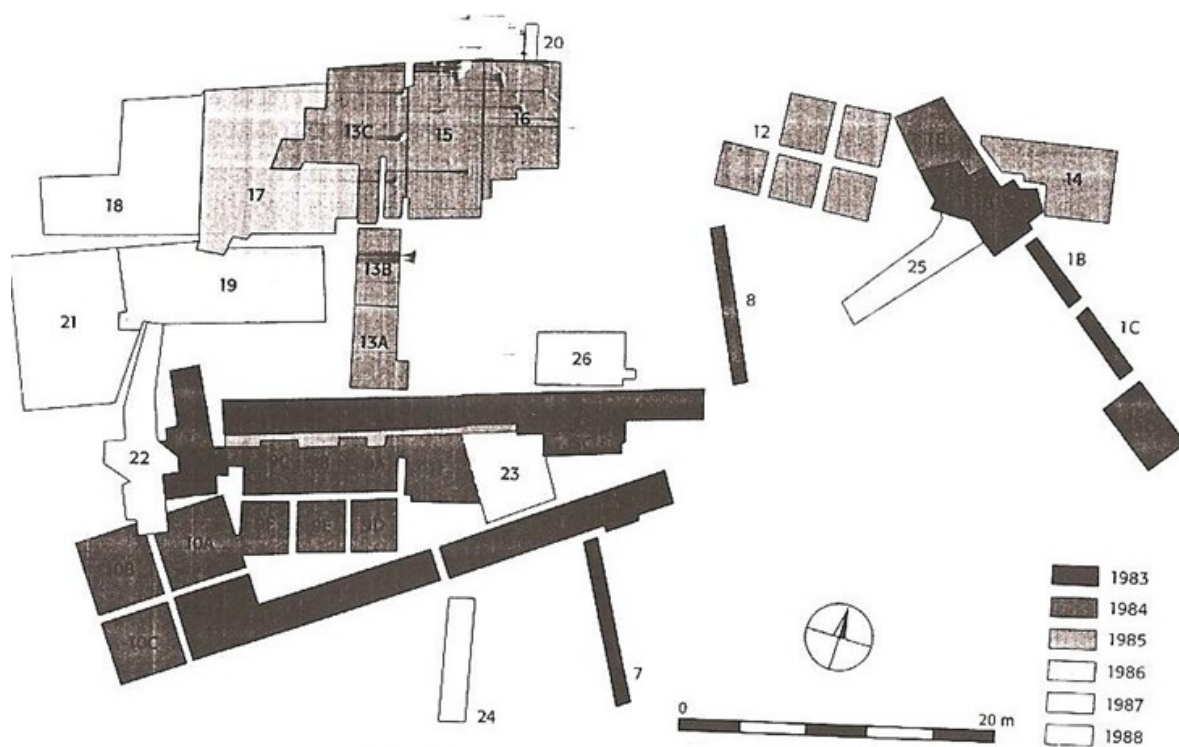

Obr. XXVII: Budeč – předhradí, poloha Na kašně, rozmístění sond v letech 1981-1986, 1989³⁶⁵

³⁶⁵ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Archeologický výzkum budečského předhradí v poloze Na kašně. První etapa hodnocení. Archeologické rozhledy 44, 1992, s. 431, 433. ISSN 0323-1267.

Obr. XXVIII: Budeč, vrstevnicový plán plochy výzkumu v poloze Na Týnici³⁶⁶

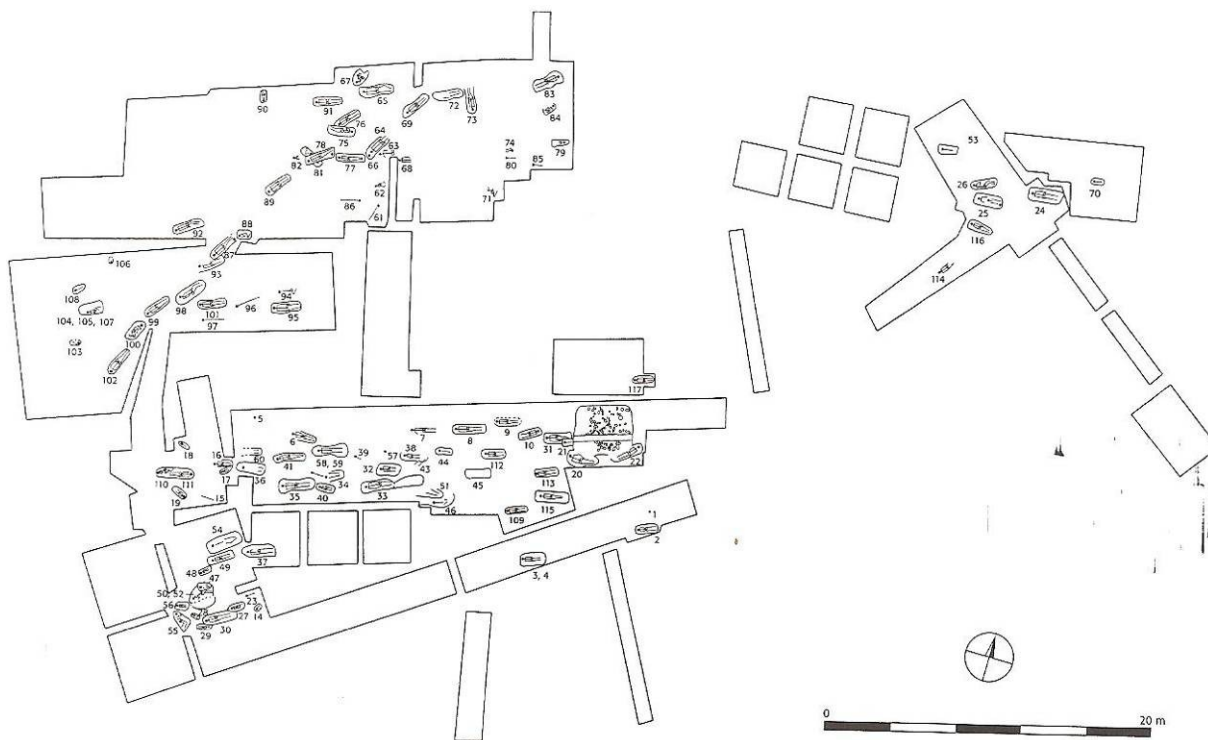

Obr. IXXX: Budeč, poloha Na Týnici, postup výzkumu v letech 1983-1988³⁶⁷

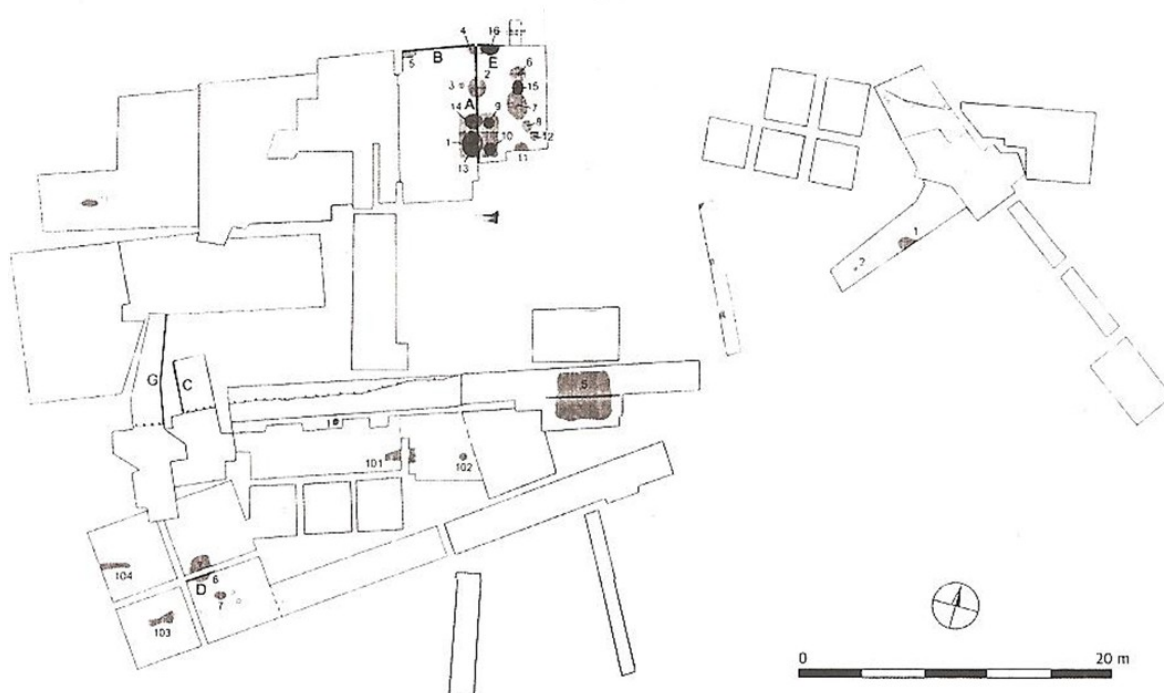
³⁶⁶ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 122. ISSN 0031-0506.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 128.

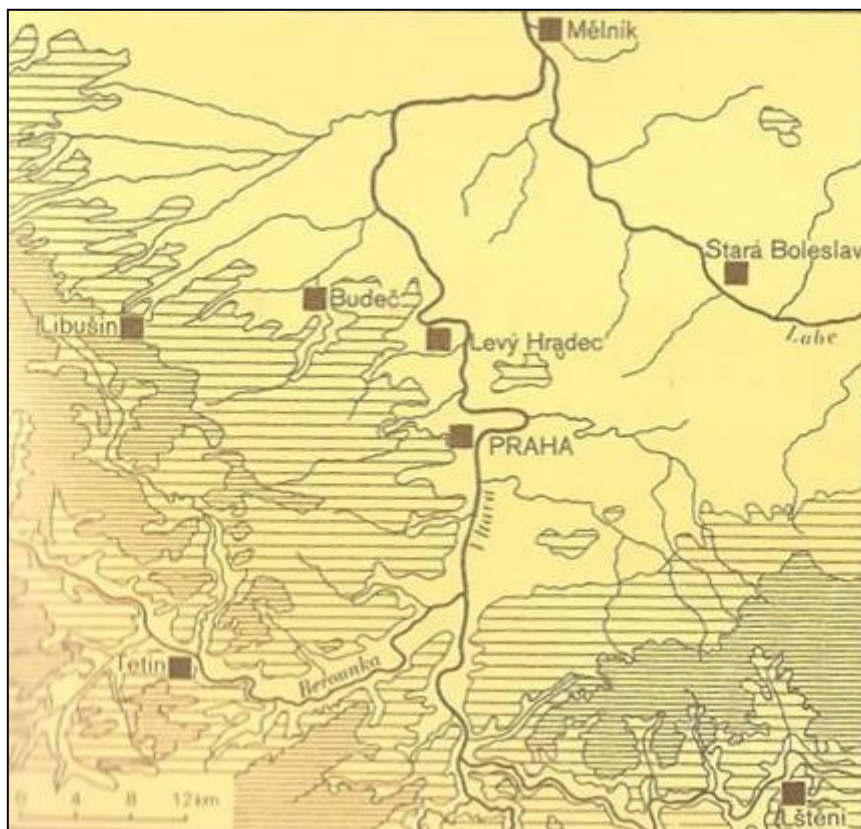
Obr. XXX: Budeč, poloha Na Týnici, celkový plán pohřebiště³⁶⁸

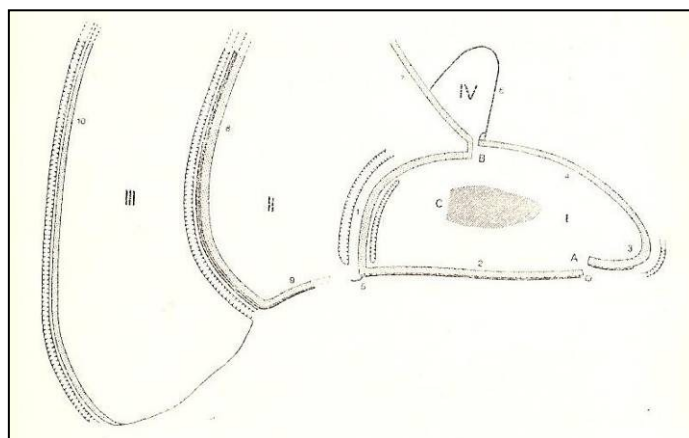
Obr. XXXI: Budeč, poloha Na Týnici, schematický plán registrovaných raně středověkých sídlištních objektů³⁶⁹

³⁶⁸ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 130. ISSN 0031-0506.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 135.

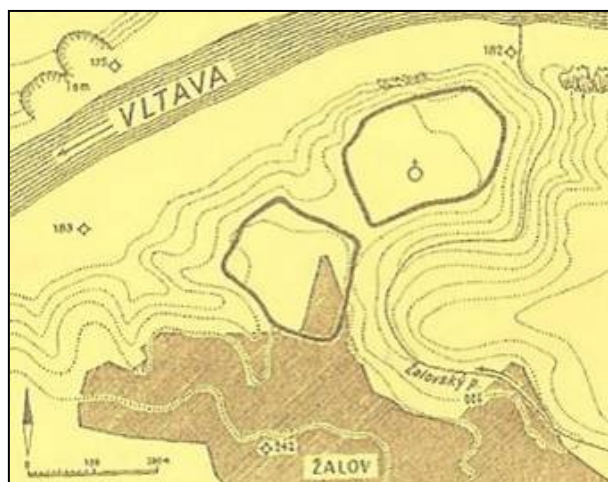
Obr. XXXII: Nejstarší přemyslovská hradiště ve středních Čechách³⁷⁰

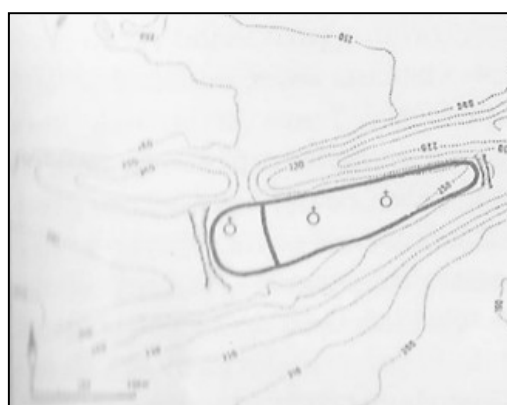
Obr. XXXIII: Libušín, plán hradiště, I – vnitřní areál; II – střední areál; III – vnější areál³⁷¹

³⁷⁰ FROLÍK, Jan – SMETÁNKA, Zdeněk. *Archeologie na Pražském hradě*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1997, s. 35. ISBN 80-7185-091-8.

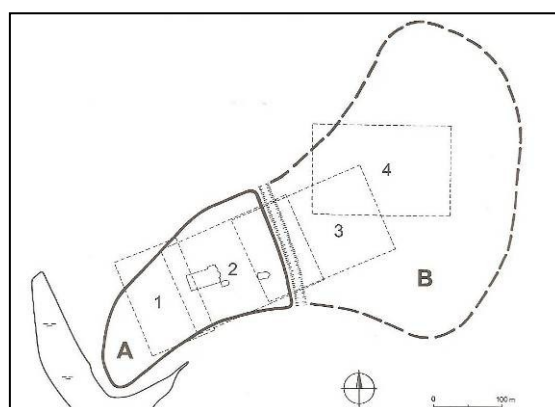
³⁷¹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovský Libušín: Historie a pověst ve světle archeologického výzkumu*. Praha: Academia, 1973, s. 18.

Obr. XXXIII: Levý Hradec, plán hradiště: akropole s kostelem sv. Klimenta a předhradí³⁷²

Obr. XXXV: Pražský hrad, plán hradiště³⁷³

Obr. XXXVI: Stará Boleslav, plánek hradiště s vyznačením sond³⁷⁴

³⁷² FROLÍK, Jan – SMETÁNKA, Zdeněk. *Archeologie na Pražském hradě*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1997, s. 37. ISBN 80-7185-091-8.

³⁷³ Tamtéž, s. 37.

³⁷⁴ BOHÁČOVÁ, Ivana (ed). *Stará Boleslav: Přemyslovský hrad v raném středověku*. Praha: Archeologický ústav AVČR, 2003, s. 38. ISBN 80-86124-43-6.

Seznam obrazové přílohy II: Vybrané doklady každodenního života

Obr. 1 – 12: Domácnost – keramika

Obr. 13 – 21: Domácnost – nože

Obr. 22 – 31: Domácnost – ostatní předměty využívané v domácnosti

Obr. 32 – 42: Móda – oblékání

Obr. 43 – 55: Móda – ozdobné předměty a šperky

Obr. 56 – 58: Móda – hřebeny

Obr. 59 – 78: Výrobní činnost – textilní výroba

Obr. 79: Výrobní činnost – zpracování barevných kovů

Obr. 80 – 96: Zbraně a jezdecká výstroj

Obr. 97 – 100: Zábava a hry

Obr. 101 – 102: Stily

Obr. 103: Doklady každodenního života na hradišti Libušín

Obr. 104: Doklady každodenního života z Pražského hradu

Obr. 105: Hřebeny nalezené ve Staré Boleslavi

Obr. 1³⁷⁵

Obr. 2³⁷⁶

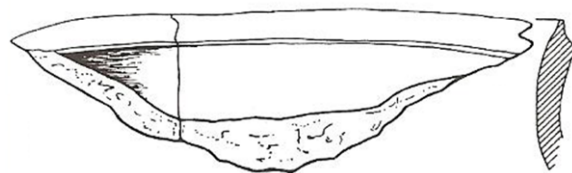
Obr. 3³⁷⁷

Obr. 4³⁷⁸

Obr. 5³⁷⁹

Obr. 6³⁸⁰

³⁷⁵ VÁŇA, Zdeněk. Obnovený výzkum Budče v roce 1972. *Archeologické rozhledy* XXX, Praha 1978, s. 477. ISSN 0323-1267.

³⁷⁶ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 53.

³⁷⁷ VÁŇA, Zdeněk. Obnovený výzkum Budče v roce 1972. *Archeologické rozhledy* XXX, Praha 1978, s. 477. ISSN 0323-1267.

³⁷⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 53.

³⁷⁹ Tamtéž, s. 52.

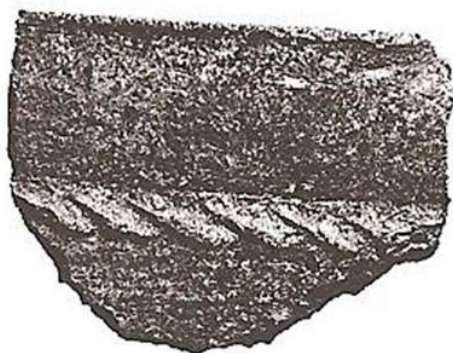
³⁸⁰ Tamtéž, s. 22.

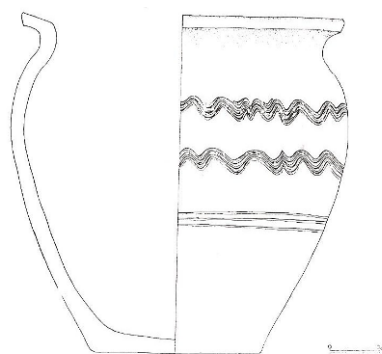
Obr. 7³⁸¹

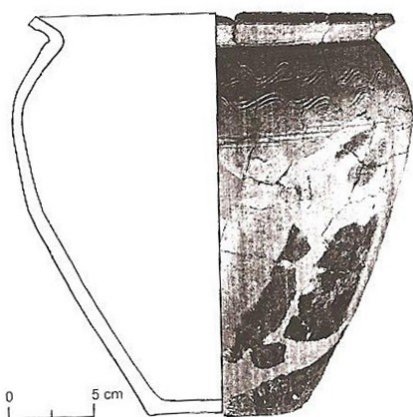
Obr. 8³⁸²

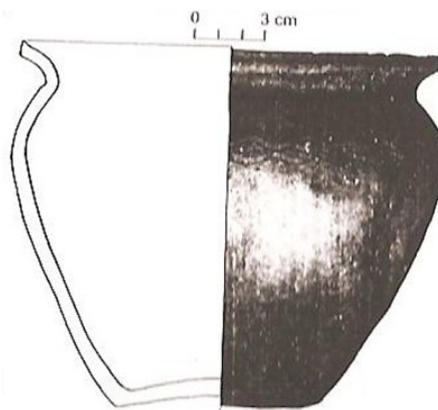
Obr. 9³⁸³

Obr. 10³⁸⁴

Obr. 11³⁸⁵

Obr. 12³⁸⁶

³⁸¹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 123.

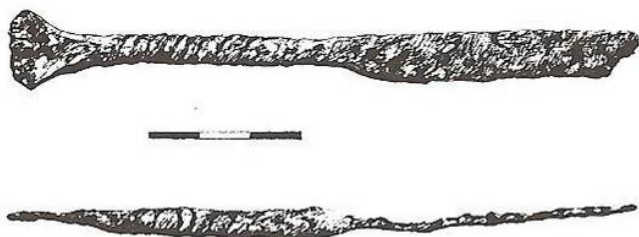
³⁸² Tamtéž, s. 123.

³⁸³ Tamtéž, s. 126.

³⁸⁴ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Archeologický výzkum budečského předhradí v poloze Na kašně: První etapa hodnocení. *Archeologické rozhledy* XLIV, Praha 1992, s. 447. ISSN 0323-1267.

³⁸⁵ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici): ke vztahu archeologie a událostní historie. *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 129. ISSN 0031-0506.

³⁸⁶ Tamtéž, s. 129.

Obr. 13³⁸⁷

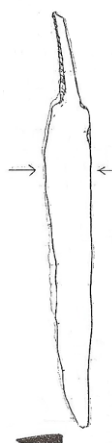
Obr. 14³⁸⁸

Obr. 15³⁸⁹

Obr. 16³⁹⁰

Obr. 17³⁹¹

Obr. 18³⁹²

Obr. 19³⁹³

Obr. 20³⁹⁴

Obr. 21³⁹⁵

³⁸⁷ LUTOVSKÝ, Michal. Raně středvěký ranhojičský nůž z Budče. *Archeologické rozhledy* IXXX, č. 5, 1987, s. 576. ISSN 0323-1267.

³⁸⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 56.

³⁸⁹ Tamtéž, s. 56.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 56.

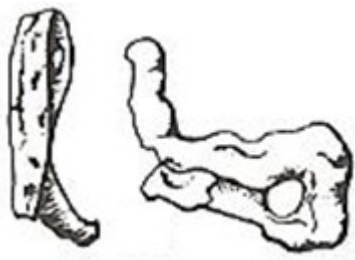
³⁹¹ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezoá zpráva za výzkumné sezóny 1985-6, 1989. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1998. čj. 3815/98. Inventář nálezů z roku 1985, s. 663.

³⁹² BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezoá zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných nálezů z roku 1983, s. 7.

³⁹³ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezoá zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných nálezů z roku 1982, s. 12.

³⁹⁴ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici). *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 146. ISSN 0031-0506.

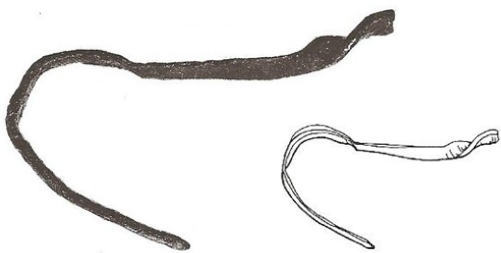
³⁹⁵ Tamtéž, s. 146.

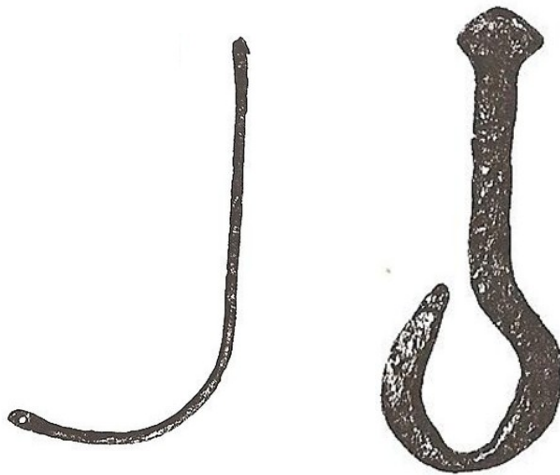
Obr. 22³⁹⁶

Obr. 23³⁹⁷

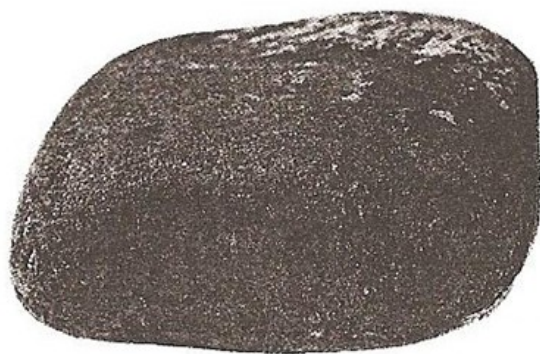

Obr. 24³⁹⁸

Obr. 25³⁹⁹

Obr. 26⁴⁰⁰

Obr. 27⁴⁰¹

³⁹⁶ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 23.

³⁹⁷ Tamtéž, s. 58.

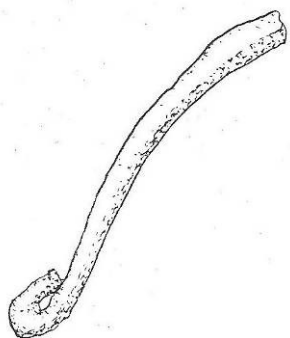
³⁹⁸ Tamtéž, s. 50, 58.

³⁹⁹ Tamtéž, s. 131.

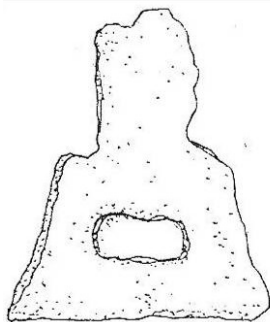
⁴⁰⁰ Tamtéž, s. 131.

⁴⁰¹ Tamtéž, s. 140.

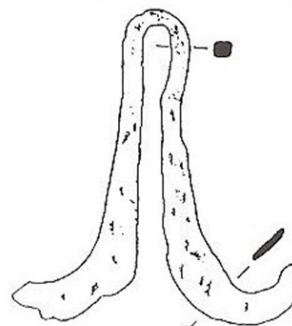

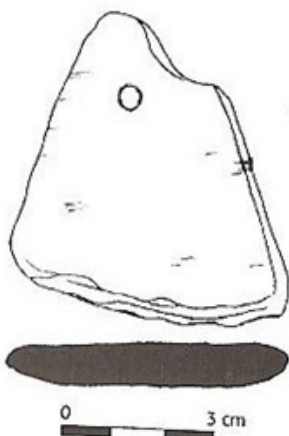
Obr. 28⁴⁰²

Obr. 29⁴⁰³

Obr. 30⁴⁰⁴

Obr. 31⁴⁰⁵

Obr. 32⁴⁰⁶

Obr. 33⁴⁰⁷

Obr. 34⁴⁰⁸

Obr. 35⁴⁰⁹

Obr. 36⁴¹⁰

⁴⁰² BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1981, s. 2.

⁴⁰³ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1983, s. 1.

⁴⁰⁴ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici). *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 148. ISSN 0031-0506.

⁴⁰⁵ Tamtéž, s. 148.

⁴⁰⁶ VÁNA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 57.

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 131.

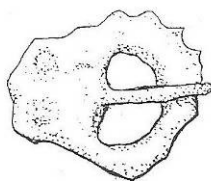
⁴⁰⁸ Tamtéž, s. 132.

⁴⁰⁹ Tamtéž, s. 132.

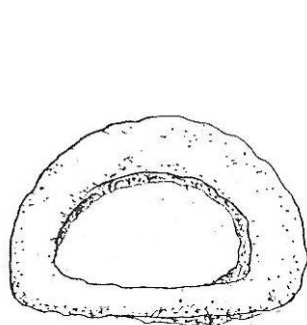
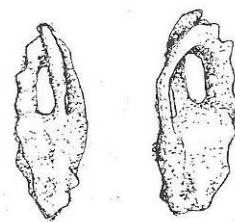
⁴¹⁰ Tamtéž, s. 90.

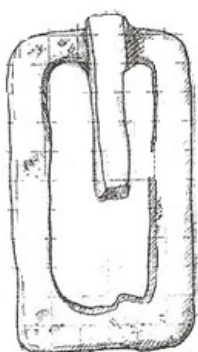
Obr. 37⁴¹¹

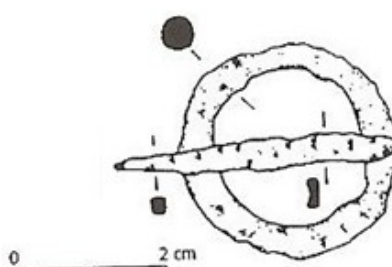
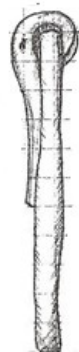
Obr. 38⁴¹²

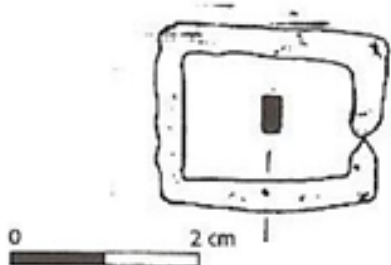
Obr. 39⁴¹³

Obr. 40⁴¹⁴

Obr. 41⁴¹⁵

Obr. 42⁴¹⁶

Obr. 43⁴¹⁷

Obr. 44⁴¹⁸

⁴¹¹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 91.

⁴¹² BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1981, s. 1.

⁴¹³ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1982, s. 1.

⁴¹⁴ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1985-86 a 1989. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1998. čj. 3815/98. Inventář nálezů z roku 1989 (kresby), s. 607.

⁴¹⁵ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici). *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 178. ISSN 0031-0506.

⁴¹⁶ Tamtéž, s. 180.

⁴¹⁷ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 60.

⁴¹⁸ Tamtéž, s. 60.

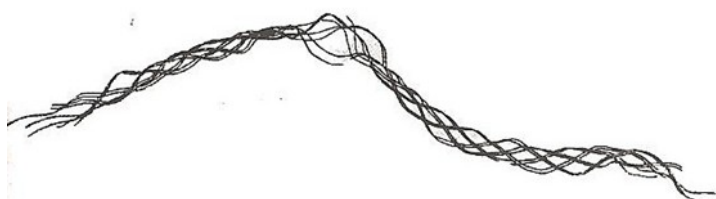
Obr. 45⁴¹⁹

Obr. 46⁴²⁰

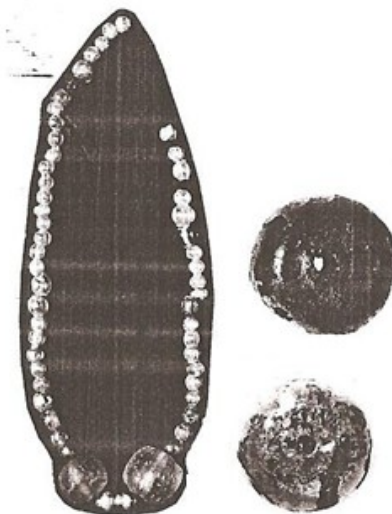
Obr. 51⁴²¹

Obr. 47⁴²²

Obr. 48⁴²³

Obr. 50⁴²⁴

Obr. 49⁴²⁵

⁴¹⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 60.

⁴²⁰ Tamtéž, s. 58.

⁴²¹ Tamtéž, s. 133.

⁴²² Tamtéž, s. 133.

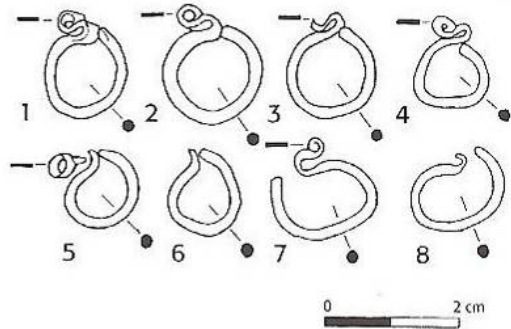
⁴²³ Tamtéž, s. 133.

⁴²⁴ Tamtéž, s. 90, 91.

⁴²⁵ Tamtéž, s. 135.

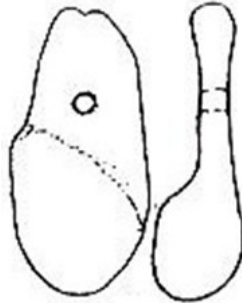
Obr. 52⁴²⁶

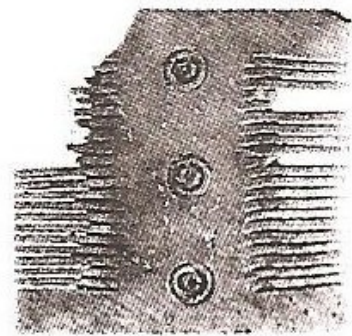
Obr. 53⁴²⁷

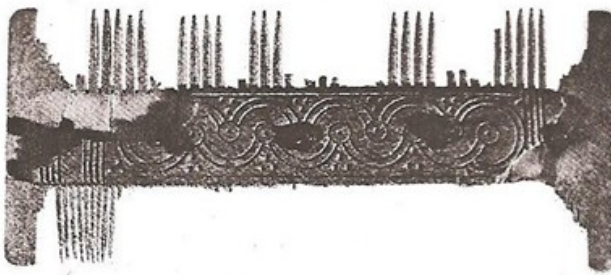
Obr. 54⁴²⁸

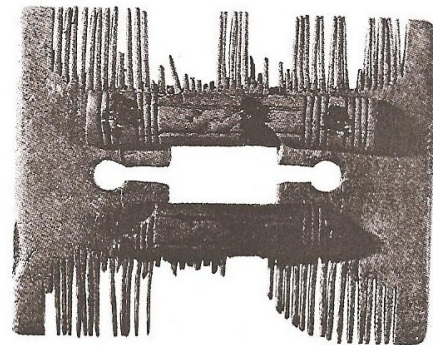
Obr. 55⁴²⁹

Obr. 56⁴³⁰

Obr. 57⁴³¹

Obr. 58⁴³²

⁴²⁶ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 134.

⁴²⁷ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici). *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 180. ISSN 0031-0506.

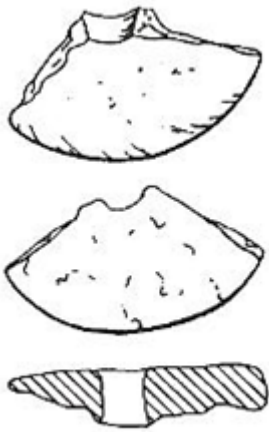
⁴²⁸ Tamtéž, s. 178.

⁴²⁹ Tamtéž, s. 179.

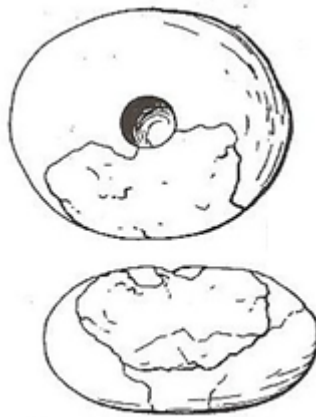
⁴³⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 60.

⁴³¹ Tamtéž, s. 60.

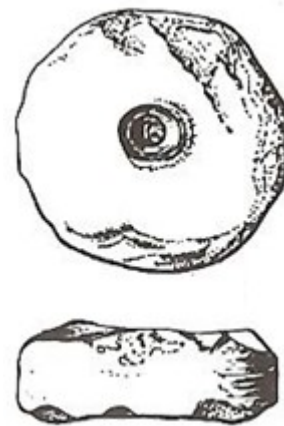
⁴³² Tamtéž, s. 60.

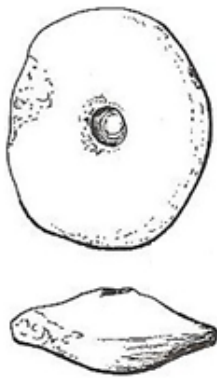
Obr. 59⁴³³

Obr. 60⁴³⁴

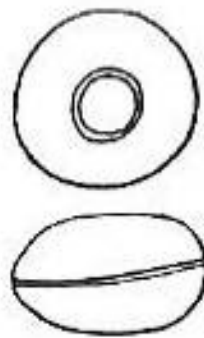
Obr. 61⁴³⁵

Obr. 62⁴³⁶

Obr. 63⁴³⁷

Obr. 64⁴³⁸

Obr. 65⁴³⁹

Obr. 66⁴⁴⁰

Obr. 67⁴⁴¹

⁴³³ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 33.

⁴³⁴ Tamtéž, s. 39.

⁴³⁵ Tamtéž, s. 22.

⁴³⁶ Tamtéž, s. 25.

⁴³⁷ Tamtéž, s. 23.

⁴³⁸ Tamtéž, s. 33.

⁴³⁹ Tamtéž, s. 58.

⁴⁴⁰ Tamtéž, s. 140.

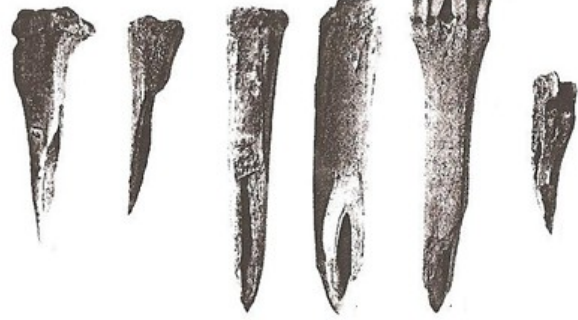
⁴⁴¹ Tamtéž, s. 140.

Obr. 69⁴⁴²

Obr. 70⁴⁴³

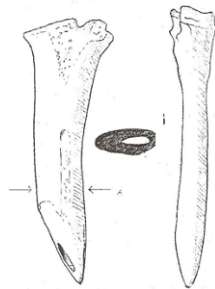

Obr. 71⁴⁴⁴

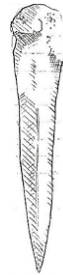
Obr. 68⁴⁴⁵

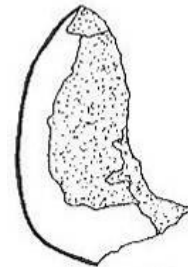
Obr. 72⁴⁴⁶

Obr. 74⁴⁴⁷

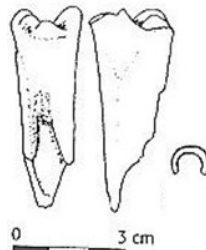
Obr. 73⁴⁴⁸

Obr. 75⁴⁴⁹

Obr. 76⁴⁵⁰

Obr. 77⁴⁵¹

Obr. 78⁴⁵²

⁴⁴² VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 138.

⁴⁴³ Tamtéž, s. 138.

⁴⁴⁴ Tamtéž, s. 138.

⁴⁴⁵ Tamtéž, s. 139.

⁴⁴⁶ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář kostěných a kamenných předmětů z roku 1981, s. 1.

⁴⁴⁷ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1985-86 a 1989. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1998. čj. 3815/98. Inventář nálezů z roku 1989 (kresby), s. 613.

⁴⁴⁸ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář kostěných a kamenných předmětů z roku 1982, s. 4.

⁴⁴⁹ ŠTEFAN, Ivo – KRUTINA, Ivan. Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (poloha Na Týnici). *Památky archeologické C*, Praha: 2009, s. 148. ISSN 0031-0506.

⁴⁵⁰ Tamtéž, s. 149.

⁴⁵¹ Tamtéž, s. 149.

⁴⁵² Tamtéž, s. 149.

Obr. 79⁴⁵³

Obr. 80⁴⁵⁴

Obr. 81⁴⁵⁵

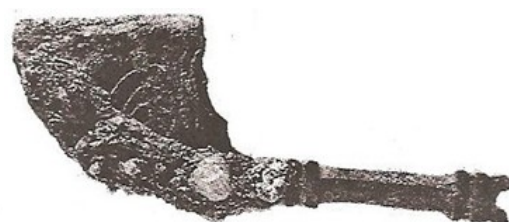
Obr. 82⁴⁵⁶

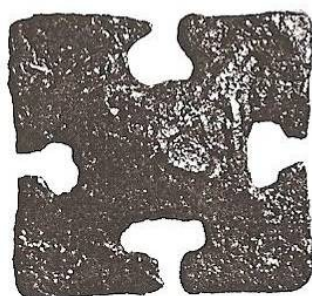
Obr. 83⁴⁵⁷

Obr. 84⁴⁵⁸

Obr. 85⁴⁵⁹

Obr. 86⁴⁶⁰

Obr. 87⁴⁶¹

Obr. 88⁴⁶²

⁴⁵³ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 122.

⁴⁵⁴ Tamtéž, s. 23.

⁴⁵⁵ Tamtéž, s. 56.

⁴⁵⁶ VÁŇA, Zdeněk. *Obnovený výzkum Budče v roce 1972*. *Archeologické rozhledy* XXX, Praha 1978, s. 476. ISSN 0323-1267.

⁴⁵⁷ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 50, 56.

⁴⁵⁸ Tamtéž, s. 60.

⁴⁵⁹ Tamtéž, s. 60.

⁴⁶⁰ Tamtéž, s. 56.

⁴⁶¹ Tamtéž, s. 58.

⁴⁶² Tamtéž, s. 130.

Obr. 89⁴⁶³

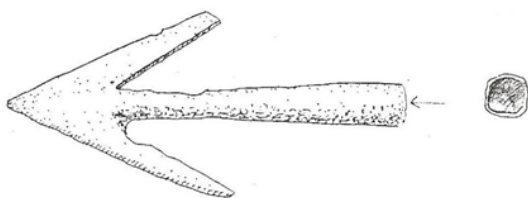
Obr. 90⁴⁶⁴

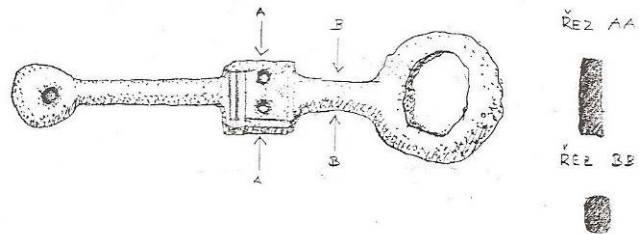
Obr. 91⁴⁶⁵

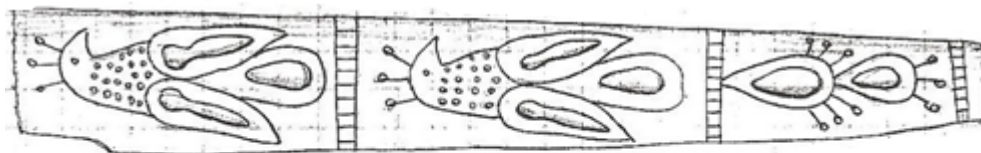
Obr. 92⁴⁶⁶

Obr. 93⁴⁶⁷

Obr. 94⁴⁶⁸

Obr. 95⁴⁶⁹

⁴⁶³ VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986*. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 130.

⁴⁶⁴ Tamtéž, s. 131.

⁴⁶⁵ Tamtéž, s. 130.

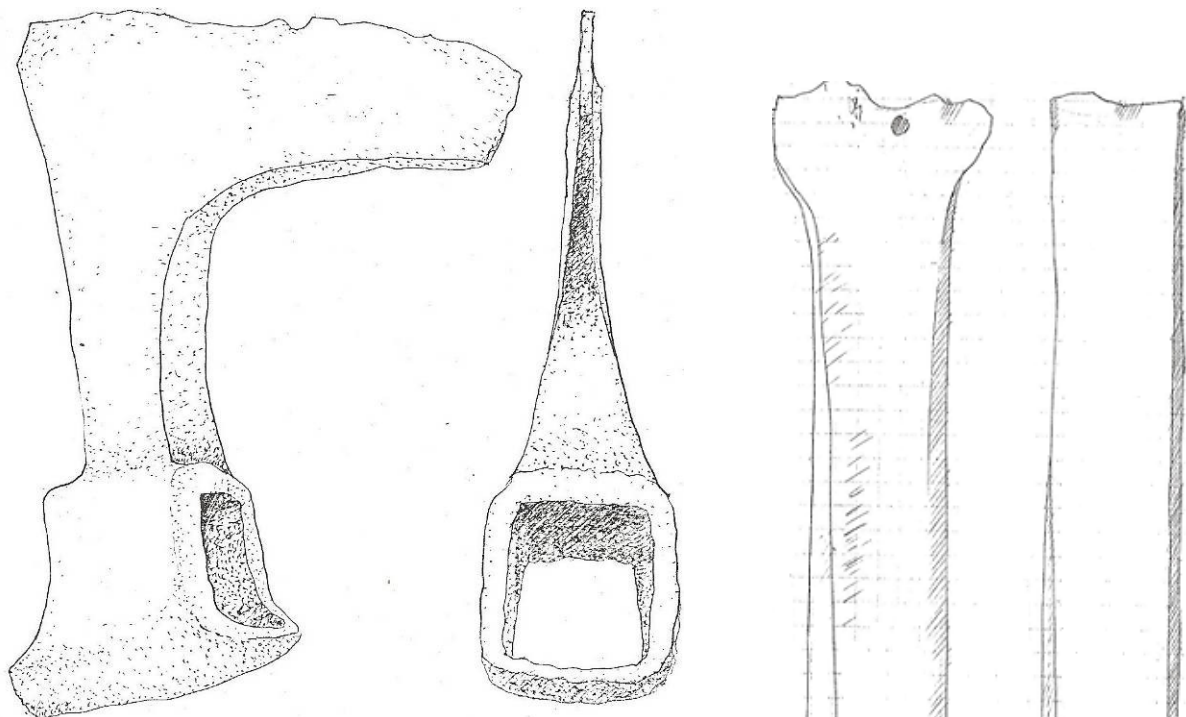
⁴⁶⁶ Tamtéž, s. 131.

⁴⁶⁷ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Názevová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1982, s. 9.

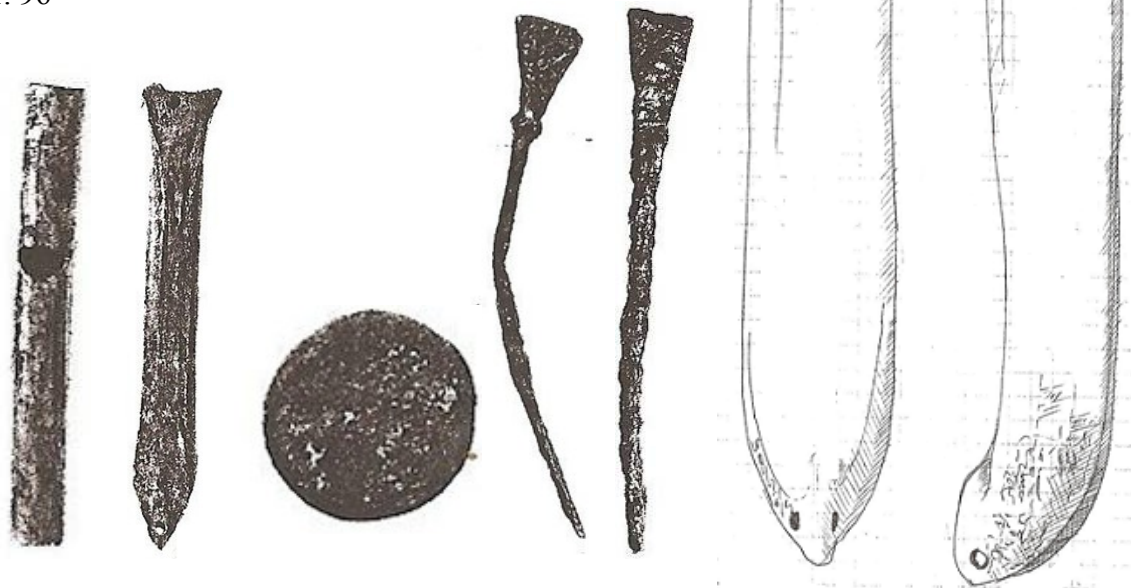
⁴⁶⁸ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Názevová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1982, s. 10.

⁴⁶⁹ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Názevová zpráva za výzkumné sezóny 1985-86 a 1989. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1998. čj. 3815/98. Inventář nálezů z roku 1989 (kresby), s. 613.

Obr. 96⁴⁷⁰

Obr. 97⁴⁷¹ Obr. 98⁴⁷² Obr. 99⁴⁷³ Obr. 101⁴⁷⁴ Obr. 102⁴⁷⁵ Obr. 100⁴⁷⁶

⁴⁷⁰ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1981-1983. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1991. čj. 4289/91. Inventář železných předmětů z roku 1981, s. 3.

⁴⁷¹ VÁŇA, Zdeněk. Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 138.

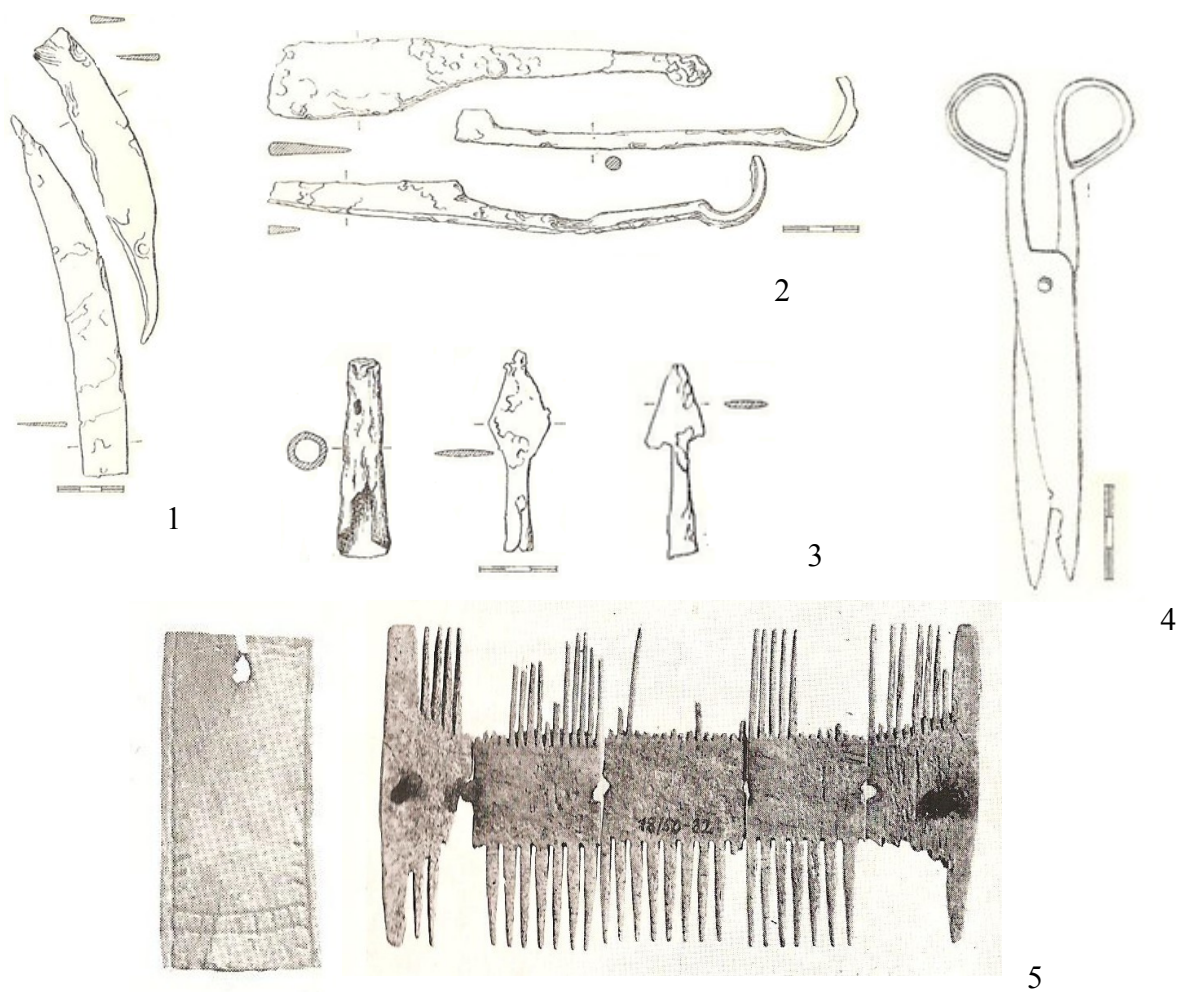
⁴⁷² Tamtéž, s. 138.

⁴⁷³ Tamtéž, s. 139.

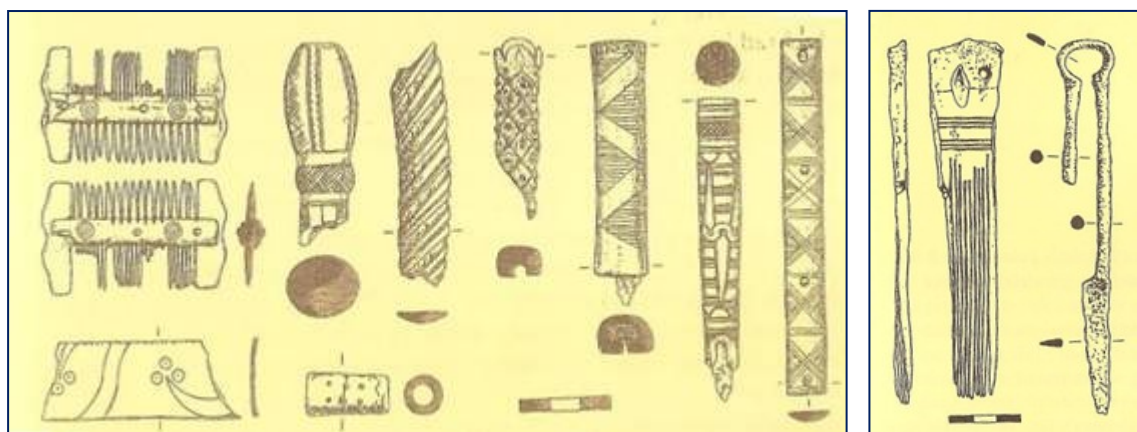
⁴⁷⁴ VÁŇA, Zdeněk. Přemyslovská Budeč – archeologický výzkum hradiště v letech 1972 – 1986. Archeologický ústav AVČR, Praha 1995, s. 130.

⁴⁷⁵ Tamtéž, s. 130.

⁴⁷⁶ BARTOŠKOVÁ, Andrea. Budeč-předhradí, poloha Na kašně. Nálezová zpráva za výzkumné sezóny 1985-86 a 1989. Archiv ARÚ AV ČR, Praha 1998. čj. 3815/98. Inventář nálezů z roku 1985 (kresby), s. 671.

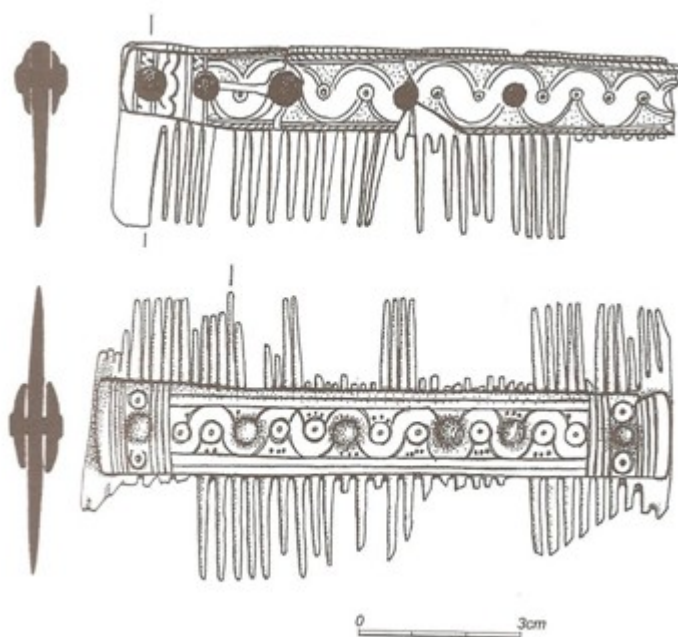
Obr. 103: Doklady každodenního života na hradišti Libušín. 1 – zlomky srpů; 2 – ovčácké nůžky a kosák; 3. dvě železné šipky a bodec kopí; 4 – šarnýrové nůžky; 5 – zdobené kostěný přívěšek a kostěný hřeben⁴⁷⁷

Obr. 104: Doklady každodenního života z Pražského hradu: zdobené kostěné rukojeti a hřebeny, ovčácké nůžky a tkací hřeben⁴⁷⁸

⁴⁷⁷ VÁŇA, Zdeněk. Přemyslovský Libušín: Historie a pověst ve světle archeologického výzkumu. Praha: Academia, 1973, s. 57, 59, obrázková příloha.

⁴⁷⁸ FROLÍK, Jan – SMETÁNKA, Zdeněk. *Archeologie na Pražském hradě*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1997, s. 101, 103. ISBN 80-7185-091-8.

Obr. 105: Hřebeny nalezené ve Staré Boleslavi⁴⁷⁹

⁴⁷⁹ BOHÁČOVÁ, Ivana (ed). *Stará Boleslav: Přemyslovský hrad v raném středověku*. Praha: Archeologický ústav AVČR, 2003, s. 252. ISBN 80-86124-43-6.